

Násilí ve vztazích mezi dospívajícími

Bc. Irena Cíváňová

Diplomová práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Irena CIVÁŇOVÁ**

Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **O násilí mezi mladými a dospívajícími**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti psychologie, patologického chování, rodiny, domácího násilí.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu zaměřeného na zjištění zkušeností a vědomostí o domácím násilí a násilí mezi partnery.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČÍRTKOVÁ L., VITOUŠOVÁ, P. a kol., Pomoc obětem(a svědkům) trestných činů.
Praha:Grada, 2007, ISBN 978-80-247-2014-2.

GURIČOVÁ, Š. a kol.,Podoby násilí v rodině, Praha: Vyšehrad, 2000, ISBN
80-70214-16-3

CHUDÝ,Š., ŠVEC V.,(eds.),Pedagogika v teorii a praxi, Zlín: UTB-Academia centrum Zlín,
2004, ISBN 80-7318-192-4

JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., a kol., Děti a mládež v obtížných životních situacích. Nové
pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí, Praha:
Thems, 2004, ISBN 80-7312-038-0

VÁGNEROVÁ, M., Psychopatologie pro pomáhající profese, Praha: Portál,2004, ISBN
80-7178-802-3

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Karla Hrbáčková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

12. ledna 2010

Termín odevzdání diplomové práce:

30. dubna 2010

Ve Zlíně dne 12. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

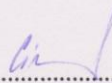
Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 20.4.2010

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Předmětem této diplomové práce jsou zkušenosti s násilím ve vztahu mezi dospívajícími a také zkušenosti a znalosti o domácím násilí.

Práce je rozdělena na dva základní celky. První, teoretický, analyzuje domácí násilí, mýty a předsudky o obětech násilí. Zaměřuje se i na vývoj dospívajících, osobnost, rodinu a prostředí jako na determinanty, které rozvoj osobnosti a případné odchylky v oblasti socializace, ovlivňují. Praktický celek mapuje konkrétní vědomosti a zkušenosti s násilím ve vztazích u vybraného vzorku respondentů a mapuje odpovědi na kladené otázky.

Klíčová slova: domácí násilí, násilí, dospívající, rodina, škola, vrstevníci, prostředí, socializace, poruchy chování, resilience

ABSTRACT

The subject of this diploma thesis is the experience of violence in the relationship among adolescents and also the experience and knowledge of domestic violence. The thesis is divided into two parts. The first one, theoretical, analysis domestic violence, myths and prejudices about victims of violence. It focuses on development of adolescents, personality, family and environment as determinants which influence the development of personality and possible variations in socialization. The second part, practical, describes specific knowledge and experience with violence in relationships in selected sample of respondents and maps answers to asked questions.

Keywords: domestic violence, violence, adolescent, family, school, peers, environment, socialization, behaviour disorder, resilience

Děkuji paní Mgr. Karle Hrbáčkové za odborné vedení, podnětné podmínky, ochotu a pomoc při zpracování této diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Zlín 2010

Bc. Irena Civaňová

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 DOMÁCÍ NÁSILÍ	13
1.1 POJEM DOMÁCÍ NÁSILÍ.....	13
1.1.1 Formy domácího násilí.....	15
1.2 DOMÁCÍ NÁSILÍ PÁCHANÉ NA ŽENÁCH.....	15
1.3 DÍTĚ JAKO OBĚŤ A SVĚDEK NÁSILÍ.....	17
1.3.1 Násilí na dětech – syndrom CAN.....	18
1.3.2 Partnerské násilí mezi adolescenty.....	20
2 MÝTY A PŘEDSUDKY O OBĚTECH NÁSILÍ	22
2.1 MÝTY A PŘEDSUDKY O OBĚTECH ZNÁSILNĚNÍ	22
2.2 MÝTY A PŘEDSUDKY O OBĚTECH DOMÁCÍHO NÁSILÍ	24
3 VÝVOJ DOSPÍVAJÍCÍCH	27
3.1 DOSPÍVAJÍCÍ JAKO JEDINEČNÁ OSOBNOST.....	27
3.2 VLASTNOSTI OSOBNOSTI.....	28
3.3 OSOBNOST V SOCIÁLNÍM ZAČLENĚNÍ.....	34
3.4 OSOBNOST A SOCIÁLNÍ NORMY, KULTURA.....	35
4 OSOBNOST V NÁROČNÝCH ŽIVOTNÍCH SITUACÍCH	39
4.1 PORUCHY CHOVÁNÍ V DOSPÍVÁNÍ	39
4.2 VÝSKYT A PŘÍČINY VZNIKU PORUCH CHOVÁNÍ	40
4.3 RODINA	42
4.4 VRSTEVNICKÉ SKUPINY	44
4.5 MASOVĚ SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY	47
II PRAKTICKÁ ČÁST	48
5 VYMEZENÍ ZVOLENÉHO VÝZKUMNÉHO TÉMATU	49
5.1 ROZVEDENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	49
5.1.1 Dílčí výzkumné otázky.....	49
5.2 METODIKA VÝZKUMU.....	49
5.2.1 Časový plán výzkumu	50

5.3	REALIZACE VÝZKUMU	50
5.4	ANALÝZA DAT	50
5.5	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU	51
5.6	CELKOVÉ HODNOCENÍ ANALÝZY DAT	81
5.7	DOPORUČENÍ PRO PRAXI	81
	ZÁVĚR	83
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	84
	SEZNAM GRAFŮ	87
	SEZNAM TABULEK.....	89
	SEZNAM PŘÍLOH.....	91
	PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK.....	92
	PŘÍLOHA P2 – ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE POMOCÍ	96
	PŘÍLOHA P3 – ZÁKONNÉ NORMY UPRAVUJÍCÍ DOMÁČÍ NÁSILÍ	97
	PŘÍLOHA P4 - KOLO MOCI A KONTROLY – NÁSILÍ TEENAGERŮ	98
	PŘÍLOHA P5 - KOLO ROVNOSTI – NÁSILÍ TEENAGERŮ.....	99
	PŘÍLOHA P6 – LETÁKY URČENÉ K PREVENCI.....	100

ÚVOD

„Největší luxus jsou mezilidské vztahy.“ Antoine de Saint-Exupéry

První lásky, první partnerské vztahy a první starosti s nimi spojené. Všichni bychom přáli našim dcerám a synům, aby byly spojené s pouze s prožíváním štěstí a spokojenosti. Kolik nás se zamyslí nad tím, zda není našim dětem v tomto vztahu ubližováno. Koho z nás by mohlo jen napadnout, že ten, o kom naše dítě sní jako o „tom pravém“, může být vlastně násilník? A když to nenapadne nás, jak to má napadnout je? Umí naše dcery a synové pojmenovat slovo násilí? Umí je správně rozpoznat? Co když násilné chování berou jako něco, co ke vztahu patří? Nemají zkušenosti, jsou zamilovaní a bláhoví. Vždyť i dospělý člověk si leckdy není jistý, zda je proti němu pácháno násilí. Váhá, zpytuje sám sebe, bojí se rozhodnout odejít ze vztahu, který mu ubližuje. Není to snadná věc ani pro dospělého, natož pro mladého člověka. Je tedy na nás, abychom jim pomohli od počátků jejich vztahu, kdy si pravidla teprve nastavují, rozpoznat příznaky počínajícího násilí. A pak se sami mohou rozhodnout, zda chtějí, nebo nechtějí takový vztah dále mít. Náhodně jsem našla na internetu odkaz na publikaci s názvem „To si dovolit nesmíš“, jejíž obsah se zaměřuje na věkové období teenagerů a mladých dospělých do věku kolem 18- 20 let, a vydalo ji z podpory hlavního města Prahy Informační a poradenské centrum ROSA. Publikace je zaměřena na mladé, počínající vztahy mezi dospívajícími lidmi a je součástí stejnojmenného projektu. S laskavým svolením vedení Obecně prospěšné organizace ROSA a s pomocí Mgr. Martiny Hronové, manažerky o. s. ROSA, která mne informovala o průběhu výzkumu na projektu a poskytla mi cenné informace, které získala při své práci, jsem se pokusila provést podobný výzkum ve zlínských školách.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DOMÁCÍ NÁSILÍ

„Hérakleitos pravil, že povaha je člověku démonem.“ ZL. B 119, In Musil 2007

K domácímu násilí docházelo ve společnosti prakticky ve všech dobách. Vzhledem k dominantní roli muže, ochránce rodiny a jejího živitele, bylo muži přiznááno právo chovat se ke své manželce, jak uznal za vhodné. Převážně z tohoto důvodu byl problému věnován pouze minimální zájem veřejnosti. Snahy o změnu postoje se datují teprve v průběhu šedesátých a sedmdesátých let minulého století (Vágnerová, 2004). V dnešní době se hovoří o tom, že domácí násilí zahrnuje všechny členy rodiny, nejen ženy, ale i muže, děti a seniory. Podle Vykopalové (2001) je domácí násilí vysoce latentní a má rysy vnitro rodinných konfliktů projevující se agresivitou s akcenty transgeneračního přenosu.

1.1 Pojem domácí násilí

Vágnerová (2004, s. 633) definuje domácí násilí jako zneužití postavení a moci, kterou pachatel v rodině má. Projevuje se nepřiměřenými požadavky, vynucováním podřízenosti oběti a kontroly nad jejím životem. Podle Vitoušové (2007, s. 108) je domácí násilí fyzické, psychické anebo sexuální týrání mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti. Jak je patrné z předchozí definice, je třeba rozlišovat mezi jednorázovou hádkou a dlouhodobým a opakovaným násilím.

Podle Vitoušové (2007) nám k rozlišení pomohou tyto znaky:

- **Opakování** – u tohoto typu násilí nejde o jednorázové hádky a neshody, jde o nepřetržitý koloběh agrese a útoků. Rozvíjí se postupně, začíná drobnějšími výpady a útoky partnera, nejprve verbálně, později i fyzicky. Poté následují projevy lítosti pachatele, snaha o usmírování a sliby o tom, že se napadání nikdy nebude opakovat. Nastávají chvíle nového sblížení a dočasného zlepšení vztahu (Vitoušová, 2007).
- **Dlouhodobost násilí** – domácí násilí eskaluje většinou několik let, často žena vyhledá pomoc až po 7 a více letech trvání násilí (Hronová, 2006).
- **Eskalace, tendence ke stupňování intenzity a četnosti násilí** – začíná postupné zkracování období klidu a postupně také přestává fáze pokání a slibů pachatele, který se již za své chování neomlouvá, ale posunul ho do úrovně normálu. Nad svou obětí má agresor velkou moc a s tím je spojena ztráta zábran v jeho útočném cho-

vání. Pokud se na počátku spokojil s fackou, kterou napadl svoji oběť, v průběhu let se ataky zhoršují do podoby vysoce nebezpečného fyzického útoku, který může oběť ohrožovat na zdraví, či dokonce i na životě (Hronová, 2006).

- **Asymetrie ve vztahu** - jasné a nezaměnitelné role aktérů - na jedné straně stojí násilná osoba s bezvýhradnou mocí, která vyžaduje naprosté podřízení oběti. Plnění příkazů bez přemýšlení, nutící ji často vykonávat ponižující a zbytečné činnosti, jen aby měl možnost použít svoji sílu a moc. Na druhé straně osoba ohrožená, žijící léta ve strachu, ponížení, závislá na agresorovi. Většinou s nízkým sebehodnocením a s přesvědčením, že vše co se děje, je vlastně její chyba (Bednářová, 2006).
- **Místem, kde k násilí dochází je společná domácnost, přesněji privát** (Vitoušová, 2007, s. 109) – oběť a násilník bydlí spolu, mají společnou domácnost a oběť nemá možnost toto bydlení opustit. Ať už z důvodu nedostatku financí, nebo ze strachu z reakce agresora.
- **Společná sociální propojenost** - oběť a agresor mají děti, vlastní majetek, a také společné přátele. Odchodem od násilníka riskuje oběť ztrátu dětí, sociálního zázemí a také finančních a materiálních prostředků (Bednářová, 2006).
- **Blízké vztahy intimního charakteru** – domácí násilí se odehrává mezi osobami příbuznými, nebo jinak si blízkými. Nikdy se nejedná o lidi, kteří se neznají a nemají k sobě žádné citové vazby. Buď minulé, nebo současné (Bednářová, 2006).
- **Obtížná postižitelnost a kontrolovanost, skrytost incidentů** – většinou se domácí násilí odehrává za „zavřenými dveřmi“, skryté všem ostatním lidem. Hronová (2009) se zmiňuje, že jedinými svědky bývají děti a to až v 95 % případů domácího násilí. Proto je i těžko dokazovatelné a dlouhodobě bývá skryto zrakům veřejnosti.
- **Pokračování násilí i po rozchodu** – zkušenosti vypovídají o tom, že násilí má tendenci přetrvávat i po odchodu oběti ze společné domácnosti. Nejčastěji tehdy, pokud má oběť s agresorem děti, které bývají pachatelem využívány pro další vydírání a týrání oběti (Bednářová, 2006).

1.1.1 Formy domácího násilí

Formy domácího násilí můžeme rozdělit do čtyř základních kategorií, které se mohou navzájem prolínat.

Fyzické násilí- ubližování jako je bití, kopání, tahání za vlasy, facky, škracení nebo ohrožování nějakou zbraní. Bývá spojeno často se **sexuálním násilím** – nucení k sexu násilím, výhrůzkami, nucení k nepříjemným sexuálním praktikám, znásilnění.

Psychické týrání bývá ve formě vyvolávání strachu – nadávky, ponižování, zesměšňování, odepírání spánku či jídla, bezdůvodné obviňování. Vydírání - vyhrožování sebevraždou, omezování sociálních styků (zákaz styků s kamarádkami, příbuznými, apod.), slídění, nečekané kontroly a kontrola telefonátů. S tím může souběžně probíhat i **ekonomické omezování a vydírání** – omezování prostředků na domácnost, bránění ve vlastní možnosti výděleku, vytváření ekonomické závislosti na partnerovi.

1.2 Domácí násilí páchané na ženách

Hronová (2009) zmiňuje, že většinu obětí domácího násilí tvoří ženy (95%). Gjuričová (2000) popisuje historii domácího násilí –, již v Novém zákoně, v Pavlově listu Efezským, je vyžadována poslušnost ženy svému muži. Ve středověku bylo postavené ženy vůči muži upraveno církevním a občanským právem. Zákon zajišťoval manželovi právo o ženě, po sňatku rozhodovat.“ Jako ilustraci uvedla případ z roku 1482, kdy jistá Dorota z Miličina žádala o rozvod, protože jí způsobil zranění na hlavě sekyrou. Muž se přiznal, že ženu sekerou udeřil, ale rozvést se nechtěl a přál si i nadále setrvat v manželství s Dorotou. Církevní soud s tím souhlasil, ale zdůraznil muži, že ženu nemá bít železnými nástroji, ale má k tomuto účelu použít prut, hůl, důtky, či ji tahat za vlasy...Vágnerová (2004) upozorňuje, že asymetrie vzájemného vztahu mužské a ženské role v rodině má sociokulturní i biologické příčiny. Zejména mladá žena na mateřské dovolené je na muži závislá. Připočteme-li, že žena nemá tolik síly a je fyzicky slabší, závislost se stupňuje. Důsledky domácího násilí na oběť jsou natolik specifické, že byl dokonce vyčleněn jev zvaný *syndrom týrané ženy*.

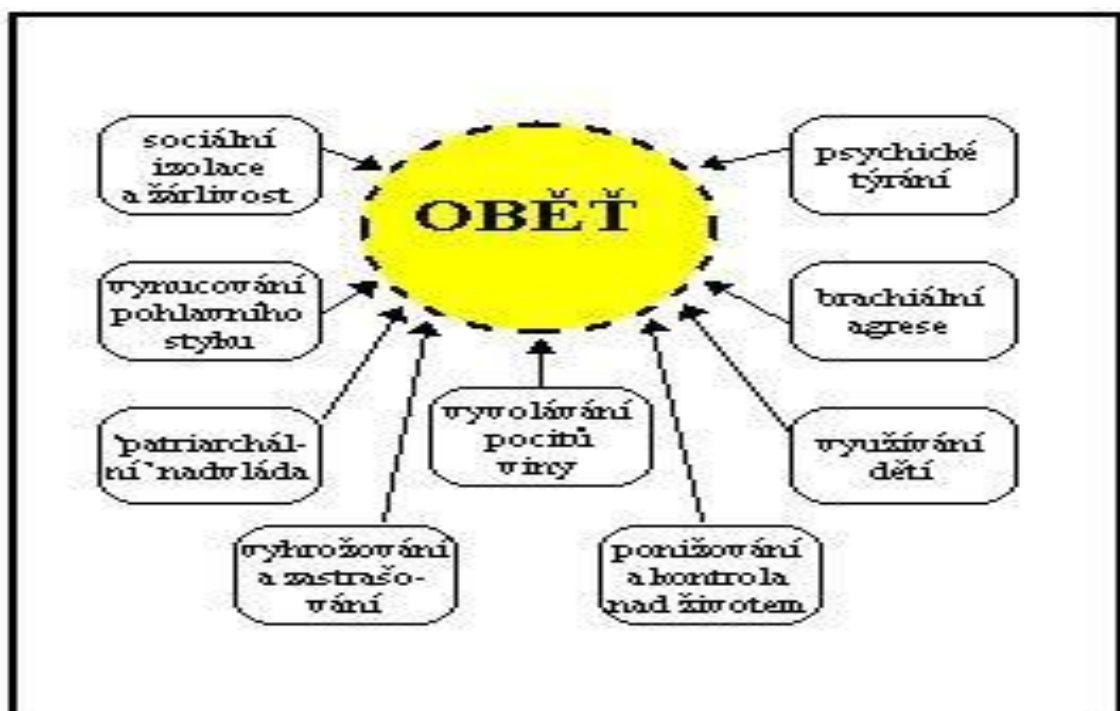
Syndrom týrané ženy

Tento výraz zavedly do odborné literatury Murray Strausová a Leonor Wakerová (Čírtková, 2007, s. 38). Jedná se o celou řadu různých projevů, které se mohou vyskytovat

současně, nebo se vyskytují jen některé z nich. Oběť, zpravidla žena, svými vlastnostmi a chováním ovlivněným např. i prožitým násilím dává najevo bezmoc slabost a zranitelnost. Tím více podněcuje pachatele k dalším projevům násilí, protože ví, že oběť není fyzické obrany schopna a brání se spíše jen verbálně (Čírtková, 2008). Provokování pachatele obětí je nejjednodušším argumentem a tak se v případě domácího násilí dává vina spíše ženám (Vykopalová, 2001). Oběť na počátku problému má tendence ke zlehčování a omlouvání tyranova chování „ už se to nestane“, „měl pravdu, zasloužila jsem si to, příště si musím dát větší pozor“. Později se týrání a násilí stupňuje, ale oběť si uvědomuje svoji závislost na partnerovi, svůj strach ze samoty, a tím pádem se odsuzuje ke ztrátě aktivity a motivace hledat řešení. Časem se začne přidávat ztráta sebevědomí, sklíčenost a apatie a také kognitivní distorze – „je to normální, neexistuje dobré řešení, nikdo mi nevěří a nepomůže“, (Čírtková, 2007, s. 39). U týraných žen vzniká jako následek posttraumatický stresový syndrom.

SCHÉMA UPLATŇOVÁNÍ MOCI NAD ŽENOU - OBĚTÍ DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Tabulka č. 1

Lipner (2001)

Symptomy syndromu týrané ženy

Vznik syndromu je podle Vágnerové (2004) způsoben selháním obranných mechanismů, které mohou mít různé příčiny. Jednou z nich je podle Bentovima (1998) obecná tendence žen zpracovávat své traumatické zážitky internalizujícím způsobem a dalším je například přijímání bezdůvodné odpovědnosti za vznik nestandardní situace ve vztahu. Ženy, které jsou týrány, jsou zároveň i manipulovány a ztrácejí schopnost spontánního chování. Vzhledem k přetrvávajícím mýtům ohledně domácího násilí se oběť často setkává spíše s nepochopením a despektem, což u ní prohlubuje negativní sebehodnocení, ztrátu víry v lepší budoucnost a pasivitu. Vitoušová (2007, s. 39) uvádí jako typické příznaky syndromu:

- Setrvává v blízkosti agresora, útky a opakované návraty k němu
- Strach z reakcí násilné osoby
- Rozsáhlé oslabení oběti ve fyzickém, psychickém, emocionálním a morálním ohledu (paralely na tzv. stockholmský syndrom a identifikaci s agresorem)
- Iluze přetrvávajícího vztahu (emocionální ambivalence a nejistota oběti ohledně jejího vztahu k týrajícímu partnerovi)
- Nejasnost ohledně přepisování zodpovědnosti za násilí (vyviňování násilníka, sebeobviňování oběti, normalizace násilí ve vztahu)
- Stud ze zveřejnění
- Obavy ze ztráty dětí
- Sociální izolace (omezení kontaktu navenek, zbavení vnější sociální opory)
- Obavy ze ztráty sociálně ekonomické úrovně

1.3 Dítě jako oběť a svědek násilí

Ať chceme, nebo ne, naše rodina a prostředí, v kterém žijeme, nás vždycky ovlivní. Vše, co ve svém dětství a dospívání jedinec zažije, jaké bylo jeho dětství, přebírá jako model pro svoji vlastní rodinu. Násilí uvnitř rodin se proto týká všech, nejen oběti. Děti vystavené násilí ve vlastní rodině se naučí zpracovávat podněty z tohoto prostředí odlišně, jinak, než děti, které násilí nebyly vystaveny. Tato zkušenost je totiž ochuzuje o pocit bezpečí domo-

va a prožívají více negativních emocí. Mohou proto chápat i běžné projevy svých vrstevníků jako nepřátelské chování a podle toho se chovat (Vágnerová, s. 644, 2004). Podle Drtilové (2007) děti, které stály před soudem v roli oběti násilí, stojí před ním později znovu, avšak jako pachatelé násilí. Ženy a dívky, které byly v dětství oběťmi, stávají se snadněji a častěji oběťmi v průběhu dospívání anebo v dospělosti. Pokud je zneužívatelem osoba, která měla dítěti poskytnout ochranu a oporu, je trauma o to větší. Drtilová (2007 s. 51) se domnívá, že důsledkem je generalizace nedůvěry, hostility a agresivity. „Fenomén je zákeřný, transgenerační: týraní týrají.“

1.3.1 Násilí na dětech – syndrom CAN

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte definuje Vágnerová (2004, s. 593) jako poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů, nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné. Drtilová (2007, s. 51) chápe syndrom CAN jako týraní, zneužívání a zanedbávání dítěte, úmyslné ubližování nejbližšími pečovateli, které má závažný dopad na život dítěte, jeho další vývoj a postavení ve společnosti. Různé způsoby týraní mohou mít různé následky, a proto rozlišujeme tři základní typy strádání dětí (Vágnerová, 2004, s. 596).

Zanedbávání dítěte – jde vlastně o pasivní formu týraní - neposkytování či nedostatečné uspokojování základních životních potřeb dítěte. Dítě je deprivováno, strádá nejen nedostatečnou výživou, hygienou, ale i nedostatkem kontaktu a porozumění. Trpí také častým výskytem stresových a nebezpečných situací. Zdravotní komise Rady Evropy vymezila zanedbávání jako jakýkoliv nedostatek péče, který způsobuje vážnou újmu ve vývoji dítěte, nebo dítě ohrožuje. Je chápáno jako neuspokojování tělesných potřeb dítěte a zahrnuje neposkytování přiměřené výživy, přístřeší, zdravotní péče a ochrany před nebezpečím, neuspokojování citových potřeb, náklonnosti, patřičnosti a sounáležitosti (Vykopalová, 2001, s. 37).

Týrání fyzické nebo psychické – je aktivní formou týrání. Projevuje se např. fyzickým ubližováním, nebo krutým zacházením. Takto týrané dítě může mít jako následek zlomeniny, popáleniny, podlitiny, řezné rány a další typy poranění. Fyzické týrání může v krajním případě ohrožovat i samotný život dítěte. Někdy se může týrání prolínat se sexuálním zneužíváním. Vykopalová (2001, s. 37) popisuje psychické týrání jako nevšímání, ponižování, výsměch, opovrhování nebo zastrasování. Poethe (In Vágnerová 2004, s. 611) uvádí, že: „...míra utrpení dítěte rozhodně není odvozena pouze od počtu nebo závažnosti způsobených zranění na jeho těle. Větší bolest než bití nebo kopání může za určitých podmínek představovat psychické týrání.“

Sexuální zneužívání – Sexuální zneužívání je „zapojení závislého, vývojově nezralého dítěte nebo adolescenta do sexuálních aktivit, které jím nejsou pochopeny a přijímány a narušují jeho sociální tabu v rodinných rolích“ (Drtilová, 2007, s. 52) Ten kdo dítě zneužívá, bývá obvykle o mnoho let starší než dítě, je v pozici autority anebo v pozici pečovatele o dítě a zneužitím svého postavení vymáhá na dítěti sexuální praktiky silou nebo podvodným chováním. Podle Vykopalové (2001, s. 37) se podle celosvětové statistiky jedná o 30% pachatelů z řad rodičů, přátel rodiny, sousedů či příbuzných, tedy nejbližší okruh v okolí dítěte. Do problematiky sexuálního násilí patří např. sexuální návrhy, obscénnosti, zneužívání dítěte pro společné sledování, nebo natáčení pornografie, praktiky spojené s močením či defekací (Drtilová, 2007). Ohroženy jsou podle Vágnerové (2004, s. 596) převážně dívky, typicky ženské, koketní a mazlivé, nebo děti postižené či jinak znevýhodněné. U nich je menší riziko prozrazení, nebo pochopení významu sexuální aktivity, avšak o to více jsou na svém pečovateli závislé a bezbranné.

Důsledky strádání dětí

Z psychologického hlediska má závažné důsledky citová deprivace (nedostatečné uspokojování citových potřeb dítěte) a také sociokulturní deprivace (nedostatek podnětů pro rozvoj schopností a dovedností u dítěte.) Podle toho, jak jsou děti geneticky vybaveny, vznikají různé následky pro jejich další život. „U dětí, které dlouho musely žít v prostředí citově chudém, pozorujeme často, že mají obtíže v citových vztazích ve všech dalších vývojových stupních.“ (Matějček, In Vágnerová 2004, s. 597). Citové prožívání a vztah

k okolnímu světu bývá taktéž změněn. Postižené děti mívají povrchní vztahy k lidem, bývají emočně ploché, nedůvěřivé. Mají sklony reagovat zlostně a výbušně, a zároveň se obtížně orientují ve vlastních pocitech, protože nemají dostatek zkušeností z vlastní rodiny, aby dokázali reagovat adekvátně situaci. Nemají rozvinutý sebecit a nemají zkušenosti ani s rozlišováním běžných projevů lidského chování. To vede ke změně v hierarchii hodnot. Nedostatek v citové oblasti si dítě kompenzuje touhou po dosažení pocitu přijatelné jistoty a bezpečí, bez ohledu na způsob dosažení cíle. Tak se vytváří problémy v sociální komunikaci a snižuje se možnost pozitivního přijetí jiným člověkem (Vágnerová, 2004, s. 599).

1.3.2 Partnerské násilí mezi adolescenty

Do odborné literatury začíná postupně pronikat nová podoba „domácího násilí“ a to násilí v počínajících milostných vztazích mezi mladými lidmi. Dospívající, kteří spolu začínají „chodit“, jsou ohroženi podle Hronové (2009) stejně jako dospělí. Jen, na rozdíl od nich, jsou mnohem zranitelnější. Hlavním a typickým znakem v těchto vztazích je snaha kontrolovat a vlastnit partnera. Násilný hoch nutí svoji partnerku, aby s ním trávila veškerý čas, opustila své přátele, někdy i rodinu a školu. Začíná nejprve s verbálním napadáním, vydíráním, pomluvami. Časem problém vyústí do fyzických ataků, po kterých násilník začne slibovat nápravu a věčnou a nehynoucí lásku. Partnerka uvěří a odpustí v dobré víře, že teď už bude vše jen krásné. Začíná se roztáčet spirála násilí. Cyklus útoků se opakuje, jen se zkracují časové úseky mezi jednotlivými atakami. Příčin, proč mladí lidé nevnímají násilí, jako násilí, může být hned několik:

- mohli být svědky násilí doma, vznikl u nich dojem, že násilí vůči druhému je normální a běžný způsob řešení konfliktů
- mohou mít představu, že všichni mladí lidé se k sobě takto chovají, protože to viděli u svých vrstevníků, kteří v takových vztazích zůstávají a neřeší je jako problém
- mohou mít obavu, že kdyby zůstali sami a násilného partnera opustili, ztratili by společenský status mezi vrstevníky (Hronová, 2009).

Násilí mezi adolescenty nesmíme podceňovat, neboť:

- mají mnohem méně kompetencí, než dospělí, a tak je pro ně těžší se z násilného vztahu vyprostit sami

- nevědí, kam se mají v případě potíží obrátit – IC jsou pro osoby starší 18-ti let, Policie ČR, nebo jiní poradci, schopní jim pomoci, nejsou pro ně z důvodu jejich věku běžně dostupní
- rodiče i ostatní dospělí mají tendence jejich potíže s násilím ve vztahu bagatelizovat a podceňovat, tím je odradí od chuti svěřit se s dalšími potížemi
- s ohledem na věk si je třeba uvědomit jejich snadnou zranitelnost. Jsou to lidé, kteří se teprve hledají a proto se i hůře orientují ve vztazích. Lehce si dají namluvit lži, díky kterým s nimi násilný partner manipuluje a ovládá je
- mladá děvčata si mohou agresivní reakce partnera vysvětlovat jako projev pravé lásky
- časté je mezi mládeží i nucení k sexu a různým sexuálním praktikám (Čírtková a kol. 2002)

Podle Sondy ROSA 2006 mezi studenty ve věku 17-22 let měly vztah dvě třetiny dívek a tři čtvrtiny chlapců. Více než každá desátá dívka byla ve vztahu ponižována, více než každou desátou dívku již partner uhodil. Více než každý desátý partner/ka vyžadovali, aby ten druhý trávil čas jenom s ním (Hronová, 2006).

2 MÝTY A PŘEDSUDKY O OBĚTECH NÁSILÍ

Téma zločinnosti zajímalo společnost od pradávna. Po dlouhou dobu však byl v centru pozornosti pouze pachatel. Oběti zločinů zůstávaly na vedlejší koleji (Čírtková, 2007). Z těchto důvodů vzniká *viktimologie*- nauka o obětech trestných činů a později i katastrof a jiných neštěstí. Souběžně s ní vznikají organizace, zabývající se pomocí obětem trestných činů. Podpora nejbližšího okolí v době těsně po činu může poskytnout důležitou oporu oběti a tím podpořit její návrat do všedního života (Čírtková, 2007). Společnost je však pod vlivem různých předsudků a mýtů o násilnících i obětech a tak nevhodné reakce okolí dokáží způsobovat sekundární viktimizaci oběti a zvyšovat její trauma z již prožité zkušenosti.

2.1 Mýty a předsudky o obětech znásilnění

- **Znásilnění je zákeřné přepadení cizím, úchylným pachatelem**

Podle Čírtkové (2007) je společnost přesvědčená o tom, že neexistuje jiné znásilnění, než přepadení úchylným pachatelem, kterého oběť nezná. Další varianty nebývají vnímány jako „opravdové“ znásilnění a společnost má tendence k zlehčování a podceňování činu a jeho závažnosti.

- **Slušné ženě znásilnění nehrozí**

Znásilněnou ženou se může stát bez rozdílu kterákoli žena, bez ohledu na to, jakým způsobem života žije (Čírtková, 2007).

- **Větší pravděpodobnost znásilnění je u atraktivních žen**

Na stránkách Bílého kruhu bezpečí zmiňují hned jako první mýtus, že si žena může znásilnění sama a dodávají, že nejde o to, co má žena na sobě oblečeno, nebo jak se chová, ale o to, že je třeba v danou chvíli na špatném místě, v rizikové lokalitě, daleko od lidí.

Nebezpečí je v „bezpečném prostředí“ na chodbách domu, kde je znásilnění dost časté (Bílý kruh bezpečí, Rusnáková).

- **Kdyby znásilněná chtěla, tak se pachateli ubrání**

Tvrzení, že k sexu jsou třeba dva, a kdyby znásilněná nechtěla, tak ke styku nemohlo dojít, jsou naprosto scestné. Podle Čírtkové (2007) je oběť zcela paralyzována strachem z uskutečnění výhrůžek, kterými ji zastrašuje pachatel a cítí se přímo ohrožená na životě.

Tabulka č. 2 - Mýty a předsudky o obětech znásilnění

Kognitivní stereotypy	Empirická fakta
Znásilnění probíhá formou přepadení	Většina znásilnění se odehrává v sociální blízkosti
Násilníci jsou psychicky vyšinutí a nápadní	Násilníci nemusejí být vůbec sociálně nápadní ani duševně choří
Většina žen se v průběhu znásilnění masivně brání	Většina žen se obvykle pokouší o verbální obranu. Strach o život je blokuje.
Znásilnění způsobuje hlavně těžkou újmu na tělesném zdraví	Většina znásilnění končí spíše lehčími až středně těžkými tělesnými zraněními. Závažnější jsou ovšem poškození psychická
Ženy vnímají znásilnění jako agresivní, vynucený sexuální styk.	Ženy vnímají znásilnění jako existenciální ohrožení života

(Čírtková, s. 43, 2007)

- **S kamarádem jsem v bezpečí**

„K dalším mýtům sexuálního násilí patří ten, že se jej dopouští cizí osoba, kterou oběť před činem nezná,“ říká Martina Venglářová. Podle statistik se totiž více než polovina znásilnění děje blízkým člověkem nebo známou osobou. „Když jde o kamarády nebo kolegy, dost často tam bývá ve hře alkohol, s nímž jde ruku v ruce snižená rozlišovací schopnost, a

potom ty mýty – když žena řekne ne, myslí tím ano,“ říká psychoterapeutka. „Důležitou roli hraje i očekávání. Jdete-li s někým na večeři a pak k němu domů, může se často stát, že ten druhý očekává něco jiného než vy. Neznamená to ale, že je pak oběť znásilnění vinna. Vždycky je vinen pachatel, ale to není znásilněné ženě už moc platné.“ (Bílý kruh bezpečí, Rusnáková).

2.2 Mýty a předsudky o obětech domácího násilí

Napadání člena rodiny je soukromou záležitostí, do které by se neměl vměšovat nikdo cizí (Čírtková, s. 43, 2007)

„Co se doma upeče, se doma taky sní“ podle tohoto přísloví si mnoho lidí myslí, že je domácí násilí ryze soukromou věcí, do které by se nikdo cizí neměl vměšovat. Je to ale scestná myšlenka, protože na ochranu před násilím má právo každý člověk, ať už ho ohrožuje někdo cizí, nebo blízký, doma nebo na veřejnosti. Všichni máme právo na ochranu svého života a zdraví i lidské důstojnosti.

Domácí násilí se vyskytuje jen v sociálně slabých rodinách

Názor, že se domácí násilí vyskytuje jen v sociálně slabých rodinách, se nezakládá na pravdě. Naopak v rodinách s dobře zajištěným zázemím může být ještě těžší s ním vyjít na veřejnost. Hronová (2009) uvádí, že řada pachatelů i obětí zastává významné postavení ve společnosti. Jde o lékaře, právníky i např. policisty.

Násilí v rodině je pouze okrajovou a vzácně se vyskytující záležitostí

Naopak, závěry sociologického výzkumu doplněné o výsledky dotazníkového šetření Bílého kruhu bezpečí z let 1999–2001 a údaje z provozu DONA linky v letech 2001–2005 jsou jednoznačné: každý šestý občan ČR přiznává násilí ve svém partnerském vztahu. Potvrdilo se, že domácím násilím v České republice trpí minimálně 16 % populace ve věku od 15 let. Charakteristickým znakem domácího násilí v naší zemi je jeho dlouhodobost a převaha násilí fyzického, které je provázáno psychickým týráním. Tři pětiny populace starší 15 let znají případy násilí mezi partnery z doslechu, více než čtvrtina se s ním setkala přímo (jako

svědek, jako oběť, případně jako násilník)

(<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/statistiky/reprezentativni-vyzkum-2001-stem/r94>).

V červenci 2006 proběhl další sociologický výzkum o domácím násilí v ČR, který pro Bílý kruh bezpečí a Philips Morris ČR, a.s., zrealizovala opět agentura STEM. Tady se prokázalo, že každý druhý člověk starší 15 let ví o nějakém případě partnerského násilí z doslechu, zhruba čtvrtina se s tímto druhem domácího násilí setkala přímo, nejčastěji v roli svědka, ale nijak výjimečně i v roli oběti. Hladina výskytu domácího násilí v ČR byla opakovaným výzkumem potvrzena ve výši cca 14 % populace starší 15 let. <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/statistiky/reprezentativni-vyzkum-2006-stem/r93>

Ženy, děti a starší lidé násilí proti sobě provokují, můžou si to sami

Je pravdou, že násilí není řešení problému. Vymlouvat se na provokace oběti je jen omluvenka pro vlastní neschopnost nebo nechť se ovládnout. Jde o svalování vlastní viny na oběť.

K napadení dochází pod vlivem alkoholu

Tento mýtus vyjádřený lapidární větou: “ Bije ji, protože pije“ vyvrací Čírtková (2007) jednoznačným tvrzením, že alkohol a jiné závislosti domácí násilí sice komplikují, ale zpravidla nevysvětlují jeho skutečné příčiny. Naopak upozorňuje na úmyslné požívání alkoholu, aby se měl někdy násilník na co vymluvit.

Napadání není tak vážné, kdyby jim opravdu vadilo, od násilníka odejde

Týraný partner je obvykle natolik závislý na svém týrajícím protějšku, zastrášený obavou o svoji další budoucnost, leckdy i o budoucnost svých dětí, že opustit svého trýznitele považuje téměř za nemožné (Hronová, 2006).

Nevypadá jako oběť, kterou by někdo bil-

Mnoho lidí si myslí, že týrané jsou především ženy typu “domácí puťky“, tj. pasivní, závislé a nesamostatné bytosti, které si vše nechají líbit. Pravdou je, že neexistuje typická oběť.

Obětí domácího násilí se může stát každý bez rozdílu pohlaví, vzdělání i materiálního zabezpečení. Nic z těchto vyjmenovaných atributů totiž nechrání člověka před násilím za zavřenými dveřmi.

Nevypadá jako násilník, který by někomu ubližoval

Mnozí lidé si představují pachatele domácího násilí jako agresivního, primitiva bez vzdělání, který se projevuje navenek impulzivně a vztekle. Mají dojem, že jen osoba nenormální, duševně nemocná, nebo jinak nápadná může jednat takovým způsobem. Pravdou však je, že domácí násilí páchají i vysokoškolsky vzdělaní odborníci, kteří vystupují na veřejnosti jako solidní jedinci. O to hůř se oběti dokazuje násilí, které je na ní pácháno. Násilníci mívají často dvojí tvář. Navenek sympatický, milý a pozorný. Za zavřenými dveřmi se mění v tyrana a násilníka (Hronová, 2006).

U některých lidí je domácí násilí nevyhnutelné – Čírtková (2007) ve své knize uvádí, že domácí násilí není osudovým a nevyhnutelným dějem. Podle ní může zasáhnout jak osoby, které se s ním nikdy nesetkaly, tak osoby, které si model násilí nesou vtisknuté z dětství a vlastní rodiny. Každý se může s pomocí a podporou určit svůj osud sám. Jenom to osoby traumatizované v dětství budou mít asi náročnější.

3 VÝVOJ DOSPÍVAJÍCÍCH

Na velkých hodinách času je jen jediné slovo: Ted'. Po ulici Potom se dojde k domu Nikdy.
Miguel de Cervantes y Saavedra

Dospívající je jedinec, z hlediska vývojové psychologie patří do období adolescence, které zahrnuje věk v období ukončení základní školy do ukončení přípravy na povolání, zhruba do dvaceti let.

V tomto období by měl adolescent přijmout vlastní vzhled a navazovat první vztahy, obvykle s opačným pohlavím. Zažívá první lásky a sexuální zkušenosti. Velmi velký vliv má na dospívajícího vrstevnická skupina, která jedince ovlivňuje zpočátku víc, než vlastní rodina. Setkává se také s náročnými situacemi, jako jsou rozvody rodičů, jejich choroby, nebo úmrtí někoho blízkého. Může se také setkat s neúspěchy svých rodičů např. v podnikání, s nezaměstnaností či s finančními problémy v rodině. Jde o velice citlivé období, ve kterém převládá emoční labilita (Čížková, 2001).

Úkolem adolescence je tedy nalezení vlastní identity. Není-li dána mladistvému možnost, aby se rozvíjel, nebo byl uznáván ve své identitě, pak se bude bránit a bojovat o své uskutečnění. Nezřídka se stává, že mladiství, kteří se nedokáží vyrovnat s přijatými rolemi a mají pochybnosti o vlastní identitě, utíkají. Utíkají ze školy, k partám, do sociálně nevyhovujícího prostředí a tím ke kriminalitě a závadovému chování (Furst, 1997).

3.1 Dospívající jako jedinečná osobnost

Podle Nakonečného (1995) je „osobnost tvořena individuální jednotou biologických, psychologických a sociálních aspektů, je utvářena ve vztazích mezi lidmi a v nich se také projevuje. Pojmem osobnost se pokoušíme vyjádřit stabilitu a rozdílnost lidského chování“. Podle V. Tardyho (In Musil, s. 56, 2005) „je osobnost individuální jednota člověka, je to jednota jeho duševních vlastností a dějů založená na jednotě těla a utvářená a projevující se v jeho společenských vztazích.“ Šnýdrová (2008) chápe osobnost jako „hypotetický konstrukt, který není přímo pozorovatelný.“ Podle ní můžeme pozorovat pouze reálné chování a na základě toho, usuzovat na některé osobnostní charakteristiky. Osobnost se vždy

projevuje jako celek. Což znamená, že všechny charakteristiky, které se k ní vztahují, jsou navzájem propojené a podřízené celku. Dalším znakem osobnosti je podle Šnýdrové (2008) její „osobní individualita, tj. psychologická odlišnost jedince od ostatních příslušníků svého rodu. Pojem, který vyjadřuje vrcholnou a vědomou koordinaci a integraci všech částí osobnosti se nazývá jáství. „Já“ je jádrem osobnosti, které je obklopeno psychickou rovnováhou jedince a jehož poruchou ztrácí osobnost svou typickou hodnotu.“

Nejdůležitější funkce „já“ podle Šnýdrové (2008) jsou:

- vědomí jedinečnosti a odlišnosti od všeho ostatního světa,
- vědomí vlastní činnosti nebo účasti ve vnějším dění,
- vědomí identity i přes všechny změny a zvraty, které v časovém průběhu proběhly.

Vytváření pocitu identity u adolescentů je spojeno s otázkami: „Kdo jsem, co umím, kam směřuji, jak mne druzí hodnotí, jaké role zastávám.“ (Čížková, 2001) označuje identitu jako totožnost, jedinečnost, nebo jako odlišující vlastnost jedince. Adolescent získává zkušenosti experimentováním s rolami, které hraje v různých sociálních situacích. Je však nutné zdůraznit, že se na pocitu identity podílí i vrozené vzorce chování, které nazýváme genotyp. Genotyp a prostředí působí na vytváření osobnosti od prvopočátku.

3.2 Vlastnosti osobnosti

Schopnosti osobnosti

Na svět si, od svých předků přinášíme ze stádia prenatalního určité vrozené a zděděné předpoklady, které v průběhu svého života budeme více či méně rozvíjet. Anatomicko-fyziologické zvláštnosti, na jejichž základě se vyvíjejí schopnosti a dovednosti jedince nazýváme vloha (Paulínová, 1998). Schopnosti se rozvíjejí záměrným, ale i bezděčným působením prostředí na daného jedince. Za základní faktory vývoje schopností jsou pokládány:

- Včasná stimulace dané vlohy

- Systematické a intenzivní cvičení již od dětství
- Navození a udržování příslušné motivace (Šnýdrová, s. 34, 2008)

Velmi proto záleží na druhu a i množství podnětů, se kterými se jedinec při svém vývoji setkává. Více se o působení prostředí zmíníme v dalších kapitolách.

Rysy osobnosti

„Rys osobnosti je psychická vlastnost, která se projevuje určitým způsobem jednání, chování, prožívání. Je příznačný pro určitého člověka a je v průběhu života poměrně stálý.“ (Čáp, 2002, s. 83)

R. B. Cattell /In Šnýdrová, 2008) člení rysy osobnosti:

- vnější projevy chování osobnosti jako jsou např. zvědavost a altruismus nazvané povrchové rysy
- vnitřní determinanty jako jsou introverze-extroverze, dominance-submise nazvané pramenné rysy

K souhrnnému označení rysů osobnosti se užívalo výrazů temperament, charakter a postoje. V souhrnném názvu by to byly vlastnosti osobnosti.

Psychické vlastnosti osobnosti jsou součástí psychických jevů osobnosti. Představují dlouhodobější a stálější znaky osobnosti. Mezi psychické vlastnosti řadíme:

Temperament

Pod pojmem temperament zahrnujeme obecné vlastnosti duševní dynamiky, které výrazným způsobem ovlivňují chování a prožívání člověka- například jak snadno vznikají city, jak jsou silné, jak rychle probíhají, střídají se, a jak živě je projevuje jedinec navenek ve své mimice a gestice (Šnýdrová, 2008, s. 60). Základní temperamentové typy byly vytvořeny již starořeckými lékaři Galénem a Hippokratem na základě pozorování a v závislosti na tom, která ze základních tělních tekutin (krev, žluč, černá žluč a hlen) u nich převládala-

Sangvinik (krev/sanguis) – vyznačuje se rychlým tempem, rychlým střídáním prožívání. Je veselý, nestálý, živý, společenský, snadno se nadechne, je optimista.

Cholerik (žluč-cholé) – vyznačuje se v chování neobyčejnou silou projevu, silným a náhlým emocionálním vzplanutím, ovládá se s velkými obtížemi, je vznětlivý, prudký.

Flegmatik (hlen/flegma) – vyznačuje se klidným, vyrovnaným prožíváním a chováním, nedá se snadno vyvést z míry díky nízké citové vzrušivosti, nepodléhá tedy náladám, je spíše pomalý, ale spolehlivý.

Melancholik (černá žluč/ melaina cholé) – nejméně šťastný typ, vyznačuje se pomalostí a nevyjasněností v chování a prožívání, převládá u něho smutná nálada, je pesimista, přecitlivělý, špatně přizpůsobivý (Čáp, 2002, s. 86).

Další důležitou psychickou vlastností je

Charakter

Termín charakter byl dle Nakonečného (1995) odvozen z řeckého slova znamenající vrývat, nebo vryp, tedy něco výrazně vytvořeného, čím je jedinec poznamenán. V tomto smyslu tedy charakter znamená povahu, tj., něco trvaleji osobitého). Allport (In Nakonečný, 1995, s. 255) vyjadřuje podstatu charakteru jako „zhodnocenou osobnost.“ To podle Nakonečného (1995) znamená, že v charakteru by měla být obsažena osobnost komplexně jako celek, se všemi svými dílčími složkami a systémy (inteligence, temperament, motivy, postoje). Charakter se projevuje v jednání člověka a formuje se převážně působením výchovy a společenských vlivů. „Charakter je vzájemné pronikání zvyků“, jak píše Dewey (In Nakonečný 1995, s. 256). Ve své knize Šnýdrová (2008) zmiňuje empirické důkazy o nalezených souvislostech mezi určitými charakterovými rysy a určitými zkušenostmi daného jedince (např. souvislosti citové deprivace v raném dětství a formování agresivní a citově labilní osobnosti).

J. Piaget (In Šnýdrová, s. 58, 2008) rozlišil dvě stádia morálního vývoje jedince:

Heteronomní – jednání je určováno normami přejatými od druhých osob, zejména rodičů

Autonomní - jednání je určováno již zvěřenými normami.

Jak zmiňuje Musil (2005), stupeň morálního vývoje je tedy určován mírou zvnitřnění etických norem, jejichž nedodržování je sankcionováno nejprve rodiči nebo jinými vychovateli a později společností. Další, vyšší stupeň morálního vývoje, již reguluje zvnitřněná norma daného jedince. Podstatou tedy je svědomí, které má člověk ve formě výčitek a pocitů studu či hanby, pokud překročí stanovené společenské normy a dopustí se něčeho nepřijatelného. Odpovědi na otázku „proč“ má chování člověka určitý směr a probíhá určitou silou, vysvětlují motivy.

Motivy a postoje osobnosti

Motivy třídíme podle nejrůznějších měřítek. Základní třídění popisuje ve své knize Musil (2005) s odkazem na Sterna, který dělí motivy na genomotivy (vrozené motivy) a fenomotivy (motivy získané v průběhu vývoje). Hierarchicky jsou také uspořádány motivy vždy od nejnižších (biogenní, fyziologické) k nejvyšším (sociogenní, psychologické)-viz rovněž třídy, nebo druhy motivů: pudy, potřeby, instinkty, zájmy, záliby, sklony, hodnoty a ideály. (Musil, 2005, s. 41). Nuttin (In Nakonečný, 1995, s. 124) vymezuje motiv jako „faktor aktivace a řízení způsobů chování“. Motivы nám tedy skutečně vysvětlují, **proč** má chování člověka určitý směr a probíhá určitou silou. Základní formou motivů a to ve smyslu určitého pocíťovaného deficitu ať už v biologické, nebo sociální dimenzi jsou potřeby (Nakonečný, 1995).

Potřeby

Podle Nakonečného (1998) jsou potřeby považovány za jednu ze základních vlastností osobnosti, v podskupině aktivačně motivačních vlastností. Osobnost je individuální konstelace vztahů já – svět, v níž jsou zahrnuty základní potřeby. Jak uvádí Hull (In Musil, s. 43, 2005), potřebou se rozumí základní motivační stav nedostatku organismu, aktivující chování, které vede k úpravě vztahu. Potřeby dělíme na dvě základní skupiny :

- vrozené (primární) –potřeba kyslíku, potravy, spánku, odpočinku,
- získané (sekundární) - potřeba bezpečí, sociálního styku, poznání, uznání (Čáp, 2002).

Klasifikace potřeb podle A. H. Maslowa (Paulínová, s.61, 1998) :

- **fyzilogické potřeby** - potřeba potravy, tepla, vyměšování
- **potřeba bezpečí, jistoty** - snaha vyhybat se všemu neznámému, neobvyklému či hrozivému
- **potřeba lásky, sounáležitosti** - touha někam a k někomu patřit, být přijímán a milován
- **potřeba uznání, sebeúcty** - být vážený, mít úspěch v očích jiných lidí a na tomto základě být sám sebou kladně hodnocen
- **potřeba seberealizace** - naplnit své možnosti růstu a rozvoje

Do prvních čtyř kategorií Maslow zařadil potřeby tzv. nedostatkové (deficience). V páté kategorii jsou potřeby růstové nebo rozvojové. Obecně platí, že níže položené potřeby jsou významnější a bez jejich alespoň částečného uspokojení, se nemohou začít uspokojovat potřeby vývojově vyšší a méně naléhavé. Za nejvyšší považuje Maslow potřebu seberealizace, která se vyznačuje snahou člověka, naplnit své schopnosti a záměry. Touha po seberealizaci je provázena, zvláště u mladistvých, ideály.

Ideály

Ideál je představa o určité skutečnosti, kterou jedinec pokládá za dobrou a v jeho chápání dokonalou. Ideály symbolizují morální profil člověka a je přímo úměrný tomu, kolik úsilí je jedinec ochoten vynaložit na jeho naplnění nebo uskutečnění, a jakou cestu nebo způsob použije k jeho dosažení. Ideály se u jedinců objevují nejvýrazněji v období pubescence, adolescence a rané dospělosti. Během života se pak korigují vlivem získávání životních zkušeností (Musil, 2005). Avšak v dnešní době nesmyslné ideály krásy ničí zdraví miliónům dívek po celém světě. Velký vliv módních časopisů na fantazii a fyzické ideály dospívajících se může v některých případech podílet na vypuknutí těžkého onemocnění - mentální anorexii, nebo bulimii. Nejčastějším spouštěcím faktorem je nespokojenost s vlastním tělem v období dospívání a ze všech stran působící mýtus ideálu krásy. Mladí lidé jsou dnes v neustálém tlaku, ať už ze strany kosmetického a módního průmyslu, médií, reklamy, filmů, nebo televizních pořadů i dětských pohádek či hraček.

Mýtus ideálu krásy a jeho všudypřítomný tlak se týká všech nezávisle na věku či pohlaví. Stejně tak si mladé ženy idealizují své budoucí vztahy s partnerem a mohou se dočkat velkých zklamání, pokud časem ze svých idealizovaných představ nesleví. Ideály bychom mohli charakterizovat jako vnitřní životní cíle, vzor člověka, nebo způsobu života. Každý ideál v sobě obsahuje určitou dokonalost, buď subjektivní, nebo objektivní a zároveň mají ideály aktivační vlastnost – je důležité, jak k nim člověk přichází. Ideály úzce souvisí s hodnotami, které daný jedinec uznává (Plháková, 2006).

Hodnoty

Hodnota je jednou z velmi výrazně ovlivňujících vlastností osobnosti. Pojem hodnota je původně termínem filosofickým a matematickým. Později se začal používat v terminologii společenských věd v souvislosti s motivací a zájmy osobnosti. Hodnotová orientace jedince je odvozena od tradic a kultury společnosti v níž vyrůstá a žije. Tento přenos hodnot, popsal Claessens (In Musil, s.47, 2005) jako přenos, ve kterém má hlavní úlohu nukleární rodina jako pružné médium tradující sociokulturní hodnoty. Klasifikace hodnot je stanovována dle různých hledisek, která se odvíjejí od hodnotových orientací. Dnešní doba je silně materiálně založená, a to se odráží v celkovém stavu a úrovni naší společnosti. Při honbě za penězi zapomínáme mít čas na výchovu našich dětí, vykupujeme se pak drahými dárky, se kterými je ani nenaučíme si hrát... Zapomínáme, že si nelze všechno koupit za peníze, že láska, štěstí, zdraví, přátelství a rodinná pohoda jsou pojmy, které nevyžadují ke svému naplnění balík peněz. Chudý (2005) upozorňuje, že mladý člověk potřebuje ideály a vzory na uspokojení svých tužeb a potřeb. Jsou mu opěrným bodem a zároveň orientací na hodnoty společnosti. Smysl pro hodnoty získává člověk výchovou. Cílem výchovy by mělo být, aby se člověk rozvinul do osobnosti plnohodnotné a schopné.

„Šťastným není ten, kdo se takovým zdá druhým, ale ten, kdo sama sebe za takového považuje.“ SENECA

3.3 Osobnost v sociálním začlenění

Společnost jako celek nepůsobí na jedince přímo, ale prostřednictvím svých zástupců – jednotlivců, malých skupin a výchovných institucí. Jak píše Kořa (2004), socializace je v nejširším smyslu slova formováním a růstem osobnosti pod vlivem rozmanitých vnějších podnětů, včetně lidských činností, které nazýváme výchovou. Speciální termín výchova vyjadřuje cílevědomé a soustavné působení rodičů, učitelů a dalších výchovných činitelů (Kořa, 2004, s. 15). Prostřednictvím mikroprostředí se uskutečňuje formování lidských i pro danou společnost nutných dispozic. V něm se také záměrně i bezděčně odrážejí i přenášejí na jedince různé skupinové rozdíly (například ženské a mužské role). Zde je také třeba hledat vznik a vývoj osobnosti jako jedinečné individuality. Z hlediska vývoje jedince podle Šnýdrové (2008) je významným diferencujícím činitelem zvláště působení prostředí a výchovy ve vývojově citlivých obdobích a těsně před jejich nástupem u jednotlivých funkcí nebo jejich dispozičních struktur. Sociální zkušenosti dítěte vytvářejí tzv. bazální osobnost, tj. jakýsi psychický základ, který ukazuje konkrétní situaci jedince a z ní se odvíjející emoce. Zdrojem bazální jistoty či nejistoty je tedy kvalita a dostatek nebo nedostatek pozitivních emočních vztahů, které zejména rodina a matka projevuje danému dítěti.

Šnýdrová (2008) přepokládá, že nedostatek těchto pozitivních citových vztahů (citová deprivace) může již v raném období vývoje dítěte (kolem 3. - 4. roku jeho života) vytvořit již nevratné osobnostní rysy jako jsou agresivita, citová labilita, sebepodceňování a další. Nedostatek láskyplné rodičovské péče a výchovy má mnohdy katastrofální následky projevující se vývojovou zaostalostí – defekty intelektu, emocionality, kultivovanosti a dalších vlastností osobnosti člověka jako lidské a socializované bytosti. Utváření člověka jako hlavní kategorie výchovy probíhá podle Chudého (2005) ve složitém multifaktorovém procesu, kde se biologické a společenské aspekty doplňují a působí na výchovu.

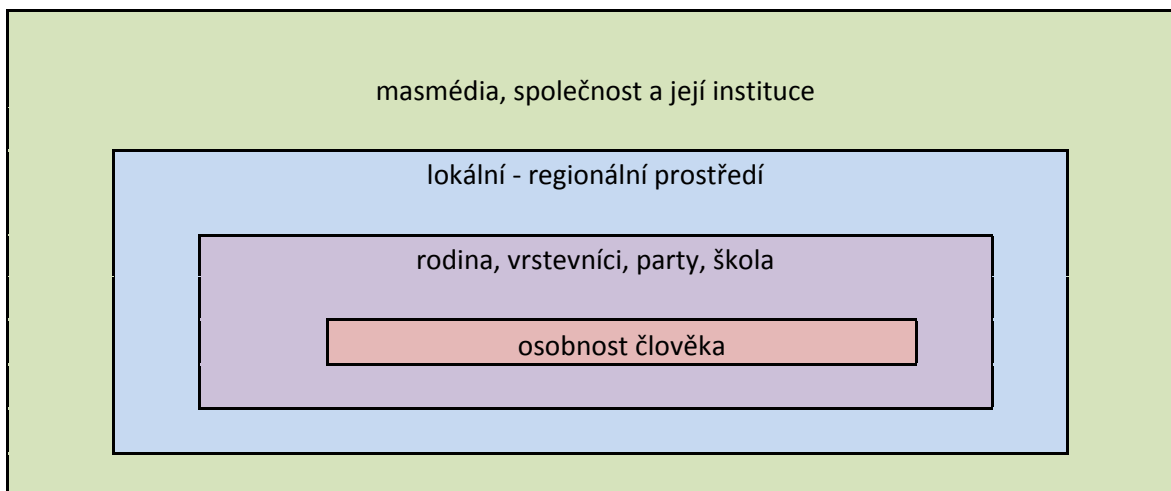
Základní znaky tohoto procesu charakterizuje rovnice:

$$\textit{genotyp} \times \textit{prostředí} + \textit{výchova} = \textit{fenotyp}$$

Genotypem rozumíme soubor veškerých dispozic, jimiž je jedinec vybaven od svého narození díky genetickému dědictví po svých předcích.

Fenotyp je tedy soubor znaků, vlastností a poznatků jedince v určitém okamžiku jeho existence (výsledek genotypu, prostředí a výchovy) Chudý (2005).

Tabulka č. 3. - Schéma vztahu člověka a prostředí:

(Chudý 2005, s. 64)

3.4 Osobnost a sociální normy, kultura

Kultura dává lidské zkušenosti určitý rámec a směr. Je to de facto způsob života určité společnosti, která formuje hodnotově postojový systém jedince a proto vztah kultury a osobnosti má nutně interakční povahu (Šnýdrová, s. 25, 2008). Každé mikroprostředí přetváří vliv a požadavky společnosti i jednotlivých skupin tím, že je různě chápou a reprezentují jedinci, kteří tvoří rodinu, školu, zájmové skupiny a tím také určují vzájemné působení a ovlivňování v těchto mikroskupinách. Je dáno, že je člověk vázán na systém kultury, ve které vyrůstá a žije. Nejranější vliv kultury zprostředkovává jedinci jeho rodina, do které se narodí. Jednou z funkcí rodiny je proto i funkce socializačně- výchovná, která si klade za úkol dítě naučit orientaci ve světě symbolů, ale i předmětů denní potřeby, ve světě společenských zvyklostí a hodnot, naučit ho kulturním návykům slušného chování, cítění a interpretaci skutečnosti (Klapilová, 1996).

Společenská pozice

Dle Musila (2005) vyjadřuje společenská pozice společenskou funkci individua v rámci společenského systému. Musil (2005) je rozděluje takto:

- Věk a pohlaví
- Zaměstnání
- Prestiž – souvisí s
- Pozice v rodině
- Pozice ve formální skupině

Společenský status, sociální prestiž

Člověk zaujímá ve společnosti a ve skupině, ve které žije, určitou pozici, tzv. status. Ten mu přisuzuje určitá práva i povinnosti a s tím souvisí i určitá prestiž. Podle Klapilové (1996), rozlišujeme

- status vrozený- např. pohlaví
- status získaný – společenská aktivita a chování
- status připsaný – např. věk

Status je tedy místo, které člověk zaujímá v daném společenském systému na základě vrozených, získaných a připsaných vlastností. Se společenským statutem a odpovídající rolí souvisí sociální prestiž, která představuje společenské hodnocení statusu (Klapilová, s. 19, 1996).

Společenská role a úroveň aspirace

Jako společenskou roli tedy můžeme chápat práva a povinnosti daného jedince spojené s jeho společenským statutem. Každá role ve společnosti vyžaduje určitý způsob chování a jednání. Díky sociální roli každý jedinec ví, co se od něj očekává, jak by se měl správně chovat a zároveň co může očekávat od jiných. Tyto role úzce souvisí nejen se společenskými normami chování, které jsou zafixovány ve společenských zvycích, obyčejích, tradicích, zákonech a tabu, ale i s kontrolou jejich dodržování nebo nedodržování a násled-

nými sankcemi. Pod pojmem sankce můžeme chápat buď pokutu, či trest, který v zastoupení udělují společenské instituce, nebo sankce od jednotlivců – nesouhlas, pobouření, nevěle, který vychází z morálky, práva, výchovy apod. Jako vnitřní sociální kontrola funguje u jedince svědomí, které má naučený sociální původ (Klapilová, 1996, s. 20).

Úroveň aspirace je vyjádřením komponovanosti (uspořádanost částí ve výstavbě celku) osobnosti vzhledem k reflexi (přemýšlení, rozvažování) vlastní sociální pozice, statusu a životní úspěšnosti (Musil, 2005, s. 61).

Prosociální chování

Prosociálním chováním jsou rozuměny pozitivní způsoby sociálního chování jako okamžitá pomoc druhým v nouzi kooperativní pohotovost, altruismus či altruistické projevy (tendence prospívat druhým bez očekávání odměny), schopnost obdarovávat (Musil, 2005). Podle Musila (2005) patří k optimálním výsledkům socializace v kterémkoli vývojevém údobí. Sociálně psychologickým motivem k prosociálnímu chování jsou osobní hodnoty a normy zvnitřněné během socializačního procesu jako forma standardního chování. Podle E. O. Wilsona (In Musil, s. 61, 2005) a dalších představitelů sociobiologického směru, je existence osobnostních vlastností podmiňujících prosociální chování z 50% přičítána vlivům socializačního prostředí a z 50% je přisuzována genetické podmíněnosti. Homans (In Nakonečný, 1995, s. 263) a jiní sociální psychologové se zase domnívají, že prosociální činnosti jsou způsobem realizace vlastních cílů.

Sociální a interpersonální percepce

Pojem sociální percepce (vnímání) zavedl do sociální psychologie J. S. Brunner v. r. 1947. Interpersonální percepce je vlastně vnímání člověka člověkem, jehož výsledkem je osobní hodnocení druhého. U tohoto hodnocení rozlišujeme několik úrovní:

- **Statické hodnocení** – povolání, věk, národnost, fyzický vzhled
- **Dynamické hodnocení**- týká se proměnlivých charakteristik hodnocených jedinců, především jejich subjektivního prožívání, motivace (Musil, s. 65, 2005).

Jde tedy o vzájemné vytváření „obrazu toho druhého“, které vznikne při setkání s neznámým člověkem. Podle Paulínové (1998) znamená dobrá schopnost sociální percepce snad-

nou a rychlou orientaci v nových společenských situacích. Je jedním z aspektů tzv. sociální inteligence, což znamená schopnost předvídat jednání jiných, všimnout si a pamatovat si tváře a jména lidí, schopnost rozeznat pravdu od lži a přetvářky, dovednost přesvědčit a získat lidi, a v neposlední řadě i schopnost empatie a porozumění lidem i atmosféře ve skupině.

4 OSOBNOST V NÁROČNÝCH ŽIVOTNÍCH SITUACÍCH

Náročné životní situace jsou jedním ze základních činitelů, které utvářejí osobnost. Tyto situace nejsou čímsi v principu nežádoucím, či životu nepřátelským. V určitém směru a intenzitě mohou mobilizovat organismus, podněcovat člověka k hledání nových cest, učení, vést ho k vyšším výkonům a mohou podporovat rozvoj osobnosti. Zároveň však za určitých okolností se mohou stát zdrojem nežádoucích stavů a reakcí, případně negativně ovlivnit další vývoj jedince. (Čáp, 1968). Pouze dostatečná znalost všeho, co na vývoj osobnosti působí a co ovlivňuje ji a její reakce, nám umožní pochopit souvislosti. Poznatky o náročných životních situacích nám pomohou ujasnit si individuální rozdíly v chování jedince.

4.1 Poruchy chování v dospívání

„Poruchy chování lze charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, event. na úrovni svých rozumových schopností.“ (Vágnerová, 2004).

Rozlišujeme chování:

- **disociální, difcilní** (neukázněný, nesnášenlivý, špatně vychovatelný) – výstřelky, drobné a přechodné momenty jako je neposlušnost, vzdor, apod.
- **asociální** (závažnější odchylky chování od sociálních, etických a pedagogických norem, které však ještě nemají ráz trestné činnosti závažnější odchylky chování od sociálních, etických a pedagogických norem, které však ještě nemají ráz trestné činnosti – jedinec neničí ani tak společenské hodnoty, jako sám sebe. Jedná se o např. toulavost, alkohol, drogy, apod.
- **antisociální** (nezákonné chování mající ráz vážných přestupků a trestné činnosti nezákonné chování mající ráz vážných přestupků a trestné činnosti) – chování je namířeno proti společnosti a je závažného charakteru. Např. vandalismus, loupeže, vraždy (Šnýdrová, 2008).

Je třeba upozornit na to, že ne všechny odchylné projevy jsou poruchou chování, některé mohou být chápány spíše jako choroba, kterou dotyčný jedinec není schopen v celé šíři

ovládnout pouze vlastní vůlí. Rozlišení některých těchto případů je však podle Šnýdrové neostré a z tohoto důvodu může docházet k rozpornému kvalifikování jednoho a téhož projevu. Vágnerová (2004) definuje poruchové chování jako „Chování, které nerespektuje sociální normy v dané společnosti.“ Lze je rozpoznat podle typických projevů – neschopnost navázat a udržet přijatelné sociální vazby. Práva jiných pro ně nejsou důležitá ani rozhodující, nepocitují vinu, nechápou potřebu přizpůsobit se a jsou plně zaměřeni na vlastní potřeby a jejich uspokojování. Podle Vágnerové (2004) mohou mít poruchy chování v dětském věku přechodný charakter, ale mnohdy je lze chápat jako varovný signál počínající poruchy osobnosti.

4.2 Výskyt a příčiny vzniku poruch chování

Sociální chování lze formovat a upevňovat sociálním učením. Od chování je podle Vykopalové (2001) třeba odlišit jednání, které je jeho součástí a je to aktivita, která je zaměřena vědomě k určitému cíli. Toto jednání je ovlivňováno několika faktory – vnějšími podmínkami, či možnostmi a schopnostmi jedince. Rozdíl mezi deviantním chováním a normálním chováním určují společenské a skupinové normy. Norma (lat. norma= měřítko)“ podobnost, kterou lze pozorovat v chování většího množství lidí, nebo hodnocení chování ze strany společnosti“ (Jandourek, 2001).

Poruchy chování - deviace chápeme jako nerespektování sociálních norem ve společnosti, delikventní chování je vymezeno jako porušování platných právních norem ve společnosti. „Deviantní chování vzniká jako důsledek patologických interakcí mezi jedincem a společností, které je ovlivněno sociokulturními danostmi a jejich proměnlivostí v čase, kultuře a prostoru“ (Vykopalová, 2001, s. 12). Mezi nejčastější projevy disharmonického vývoje patří lži, krádeže, šikana, útoky z domova a záškoláctví, sebepoškození, sebezabití, závislosti, výtržnictví, vandalismus, loupeže, zhářství, apod. (Šnýdrová, 2008).

Podle Vykopalové (2001) je třeba posuzovat poruchy chování nejen z pohledu osoby, která se takového jednání dopouští, ale i z pohledu širšího, který zahrnuje hlediska společenských norem, hodnotový systém společnosti, sankce a další interpersonální souvislosti.

Příčiny vzniku poruchového chování

mohou být různé. Buď mohou být biologické, nebo sociální, anebo působí současně více negativních vlivů a tento jev se nazývá multifaktoriální podmínění (Vágnerová, 2004).

- Genetické dispozice

Vágnerová (2004) je přesvědčena, že k disharmonickému vývoji s typickou odchylkou v rozvoji emočních a volních charakteristik dochází převážně na úrovni temperamentu. Rizikovým faktorem je vyšší dráždivost, impulzivita a snížení zábrán současně s nezávislostí na pozitivním sociálním hodnocení a lhostejnost k odezvě (Vágnerová, 2004). V dospělosti se tento problém většinou projeví jako porucha osobnosti, navíc bývá stejným způsobem disponovaný alespoň jeden z rodičů, čímž dochází k nevhodné výchově a nežádoucím modelům chování (Vágnerová, 2004).

- Biologické dispozice

Znevýhodnění může vzniknout na úrovni narušení struktury nebo funkcí CNS. Zvláště nerozpoznané poruchy sluchu, popř. zraku, omezují postiženého v jeho sociálním zapojení. Postižený se živelně snaží pocíťované omezení překonat, často i nežádoucím způsobem. Při zakládání disharmonického vývoje osobnosti hraje svou roli také čas a návaznost jednotlivých vývojových stádií. To, co bylo zdeformováno v předchozím stadiu, se může s plnou silou projevit až ve stadiu pozdějším, kdy se nároky změny a zvýší. Tehdy mohou být naučené způsoby emocionálního prožívání a pozorovatelného chování již natolik vžitě, že se jeví jako dané a nepřístupné výchovnému ovlivnění (Šnýdrová, 2008).

- Vliv sociálního prostředí

Vliv sociálního prostředí je velmi významný. Při hodnocení poruch chování je totiž třeba pochopit nejdříve souvislosti, které vedly k jejich vniku. Život v nepodnětném, nevhodném, či podněty přesyceném prostředí je rizikem ve smyslu rozvoje nežádoucího chování a jednání ale i porušení osobnostních charakteristik. Negativně mohou také působit vrstevnické skupiny, které zvláště v období puberty a adolescence mají na rozvoj jedince výrazný vliv. K rozvoji disharmonického chování může přispívat do jisté míry i určité životní prostředí, ve kterém daný jedinec žije (Vágnerová, 2004).

4.3 Rodina

Obecně bývá rodina charakterizována z hlediska svého postavení ve společenském systému, následně pak podle vazeb, sociálních funkcí a procesů, které v ní probíhají. Sociologický slovník udává, že pojem rodina označuje „formu dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti“ (Jandourek, 2001). (Klapilová, 1996) definuje rodinu jako „malou primární, neformální skupinu, kterou tvoří jedinci spojení pokrevními, manželskými a adoptivními vztahy.“

Primární funkci rodiny spatřuje (Kořa, 2004) v tom, že již od narození ovlivňuje vývoj jedince, vytváří citové vazby, které mají dlouhodobý vliv a zapisují se trvale do duševního života dítěte.

Vliv rodiny na vývoj jedince

Rodina má na duševní vývoj jedince mimořádný vliv. Jednotlivé role plní každý člen přirozenou a spontánní cestou. Rodina naplňuje potřeby dítěte v oblasti fyzické, emoční, intelektuální i morální (Šnýdrová, 2008). Rodina je primárním činitelem socializace a má vliv nejen na výchovu a vývoj jedince, ale i na jeho sebepojetí (Kořa, 2004). Zde jedinec získává pomocí nápodoby nebo identifikace s rodiči nejen kladné charakterové vlastnosti, ale i poruchové jednání. Může přijmout odlišný hodnotový a normativní systém, může jej znevýhodnit i zkušenost rané citové deprivace, která dětskou osobnost mění (Kořa, 2004). Pokud rodinné prostředí neposkytuje dítěti možnost k uspokojování základních potřeb, může dítě trpět psychickou deprivací. Poruchy rodinného prostředí mohou být v několika úrovních:

- **Funkční rodina**, kde je zajištěn dobrý vývoj dítěte.
- **Problémová rodina**, ve které se vyskytují poruchy některých funkcí rodiny, avšak dítě a jeho vývoj vážněji neohrožují. Jsou schopni řešit své problémy sami.
- **Dysfunkční rodina**, ve které se vyskytují poruchy všech funkcí a ohrožují tím fungování celé rodiny a zvláště dítěte. Taková rodina již vyžaduje stálou péči odborníků.

- **Afunkční rodina**- zde již rodina přestala plnit svůj základní účel. Dítě je v přímém ohrožení zdraví či života a je třeba je odebrat a umístit do náhradní péče (Klapilová, 1996).

Z výše uvedených informací, je zřetelné, že na vznik poruch chování má velký vliv rodina a to převážně rodina neúplná, ve které chybí matka, nebo otec. Je všeobecně známo, že především rodina, která má nesporný význam pro formování osobnostních rysů dítěte, určuje i kvalitu jeho socializace (Šnýdrová, 2008). V patologii rodinného prostředí se často odráží osobnost dítěte. V jeho poruchách chování můžeme spatřit především nevhodné chování rodiny s disharmonickým soužitím, citovou plochost rodičů, alkoholismus, kriminalitu, popř. duševní choroby členů rodiny (Vágnerová, 2004). Nízká životní úroveň rodiny taktéž vytváří dispozice pro vznik poruch chování.

Quay (In Večerka a kol., 2000, s. 26) vidí zdroje poruchovosti socializačního procesu v rodině takto:

1. inadekvátní rodičovské praktiky v počátcích výchovy způsobují u dítěte jak časté „triviální“ antisociální chování, tak špatné sociální a pracovní dovednosti,
2. inadekvátní rodičovské praktiky ve výchově následně pak způsobují, že je dítě odmítáno normálními vrstevníky a učiteli, dochází ke školnímu selhání u dítěte a vede k přátelství s antisociálně orientovanou skupinou vrstevníků, což vede zpravidla k dalšímu delikventnímu chování.

Večerka a kol.,(2000) soudí, že celková poruchová socializace jedince nabývá třech forem:

- ✓ **defektní socializace** – vzniká působením různých negativních vlivů či zanedbávání vlivů pozitivních (převážně v rodině), nedochází proto k internalizaci sociálních a právních norem, což má kriminogenetické vlivy pro jednání daného jedince.
- ✓ **deviantní socializace** – vzniká řídkěji, neboť jde o výchovu v prostředí, kde mladý jedinec žije a je na něj působeno přímo deviantními vzory rodičů a ostatních příbuzných. Působí zde sociální učení „ formou imitace“ (napodobení) a může zde docházet i k navádění k trestné činnosti.
- ✓ **poruchová socializace smíšená** – zde se podílí oba druhy negativní socializace.

Avšak ani vysoký životní standard nevyklučuje vznik nejrůznějších reaktivních a únikových stavů. Náročná výchova, která nerespektuje možnosti dítěte, mu bere radost ze života a deformuje rysy jeho osobnosti (spontaneitu, opravdovost a bezprostřednost). Životní cesty takto vychovaných lidí se zaměřují na výkon bez schopnosti radovat se z dosažených výsledků (Smékal, 2002).

4.4 Vrstevnické skupiny

Vrstevnická skupina znamená „skupinu dětí nebo mládeže přibližně stejného věku, jejíž význam spočívá především v tom, že v ní pokračuje proces socializace započatý v rodině. Tím vrstevnická skupina pomáhá emancipaci mladého člověka, který se tak může postupně zbavovat závislosti na rodinných vztazích. Tato skupina je významným místem trávení volného času, sdílení životního stylu a hodnot, vytváření subkultur a hledání sexuálních partnerů“ (Jandourek, 2001, s. 217). Vrstevnické vztahy jsou rovnocenné, s vrstevníky může mladý jedinec testovat hranice pravidel. Obliba na střední škole, či společenská úspěšnost v tanečních se stává hmatatelným potvrzením sebehodnocení a způsob jak adolescent hodnotí sám sebe, závisí výrazně na tom, zda je akceptován specifickou skupinou (Kořa, 2004).

Definiční znaky sociální skupiny uvádí Petrusek (1985):

- Interakce mezi členy
- Existence komunikační sítě
- Existence sociálních vztahů
- Společná činnost
- Společný cíl
- Diferenciace rolí a pozic
- Normativní a hodnotový systém skupiny
- Systém sankcí
- Vědomí skupinové příslušnosti

- Vědomí skupinové odlišnosti

Vliv vrstevnických skupin na vývoj jedince

Utváření osobnosti ovlivňuje nejen styk dospělého a dítětem, ale i vrstevnická skupina, ve které se dítě učí spolupráci, dávat a přijímat, půjčovat a vracet. Zde se mladý člověk učí jednat s lidmi různých povah, prosazovat svůj názor, opravovat ho, přijímat názory druhých, dělat kompromisy, řešit konflikty, bránit se a vyrovnávat se s neúspěchem a nepravděpodobností (Čáp, 2002). Vrstevnická skupina může mladému člověku nabídnout to, co rodina nemůže. Uvolnění, relaxaci i zábavu. Zde hraje roli i to, že vrstevníci oceňují jiné vlastnosti než dospělí. Socializační proces je zde uskutečňován prostřednictvím určitých norem a požadavků skupiny. Jejich plnění je předpokladem úspěšného členství a neplnění je sankcionováno odmítáním, přehlížením či izolací (Klapilová, 1996).

Někdy může mít skupina i negativní vliv na daného jedince. Bývá tomu tak tehdy, když jde o skupinu, která má požadavky, hodnoty, normy a cíle v rozporu s normami a hodnotami dané společnosti. Tato skupina, jejíž členové trvale ovládají a terorizují druhé, snáze ovládne jedince, který nebyl v rodině dostatečně zformován k odolnosti před nežádoucím chováním a nepříznivým vlivem prostředí (Čáp, 2002). Původní název *odolnost*, nenáchylnost, byl postupně nahrazen termínem *resilience*, který již ve svém původním významu (pružnost) navozuje dynamický pohled (Šolcová, 2009).

Resilience

„Resilience u dětí byla v 80., až časně 90. letech koncipována jako osobnostní rys, který svého nositele predisponoval k adaptivnímu vývoji a k odolávání nepříznivým okolnostem“ (Šolcová, 2009). Mírou resilience se stal úspěch v dosahování vývojových cílů, kterým je podle Luthara (In Šolcová, 2009, s. 11) pozitivní adaptace, tedy „podstatně lepší adaptace, než jakou by bylo možno očekávat při znalosti nepříznivých okolností, kterým je subjekt vystaven.“. Proto hovoříme o resilience jako o souhrnném výsledku dynamických procesů vzájemného působení mezi dítětem, rodinou a prostředím v průběhu času (Šolcová, 2009).

Rizikové faktory zvyšující pravděpodobnost špatné adaptace – obvykle se podle Šolcové jedná o traumatické životní události, chudobu, rodinné neshody, dlouhodobé vystave-

ni násilí, alkoholismus, závislosti, či kriminální jednání rodičů. Významnou roli může hrát i duševní choroba některého rodiče. Jenkinsová (In Šolcová, 2009, s. 13) dělí faktory takto:

- **Proximální rizikové faktory-faktory působící přímo na jedince**- problematický rodič nebo sourozenec, konflikt v rodině, přátelství s nevhodným spolužákem, duševní nemoc některého z rodičů
- **Distální faktory** jsou zprostředkovány proximálními faktory – vyrůstání ve čtvrti s vysokou kriminalitou, vystavení válečnému konfliktu.

Podpora resilience je, podle Winfieldové (In Šolcová, 2009) proces dlouhodobý, který podléhá vývoji. V průběhu tohoto procesu by měly být zdůrazňovány přednosti, potenciály a zdroje jedince, ne jeho slabosti, nedostatky a rizika.

Směr, který se snaží o rychlé převedení výsledků studií do praxe v podobě intervencí, nazývá Šolcová tzv. **pozitivní vývoj mládeže**. S tímto vývojem je spojena koncepce „**pětí céček**“ (five Cs), který směřuje správný směr vývoje dospívajícího jedince:

- *competence – kompetence*
- *confidence – důvěra*
- *connectins – vztahy*
- *character - charakter*
- *caring – péče (též compassion – soucit)* (Eccles, Gootman,2002, In Šolcová, 2009)

Intelektové schopnosti spolu se sociálními behaviorálními dovednostmi jsou označeny jako *kompetence*. Pozitivní pohled na sebe sama, odvahu a pocit sebeuplatnění s sebou přináší *důvěra*. Pozitivní vztahy s lidmi a institucemi začleňujeme *do vztahů* a *charakter* se vyznačuje čestností, poctivostí a bezúhonností v mravním smyslu. *Péče nebo soucit* evokují empatii, smysl pro sociální spravedlnost a osvojení si humanitních hodnot dané společnosti. V dospělosti vede těchto pět céček k šestému – *contribution – přínos*, kterým se člověk stává pro rodinu, sociální okolí i sebe sama (Šolcová, 2009).

4.5 Masově sdělovací prostředky

Kultura dává lidské zkušenosti určitý rámec a směr. Určuje způsob života v dané společnosti, formuje hodnotový systém jedince a proto má vztah kultury a osobnosti interakční povahu. Jednou z funkcí rodiny je uvést dítě do života společnosti, naučit ho orientaci ve světě symbolů, zvyků a hodnot. Naučit ho normám společnosti a slušnému jednání (Nakočný, 1995). Rodiče by měli dítě naučit jak nakládat s volným časem, jak se zdokonalovat a jak odpočívat. Je obecně známo, že mnohé děti unikají z tíživých životních situací před obrazovku. Zde se identifikují s imaginárním světem oblíbených hrdinů a zapomínají na vlastní starosti. Jestli má televize vliv na dobro, zlo, nebo obojí, nelze zaměňovat za vliv rolí rodiny, přátel a školy v průběhu socializace.

Nelze ale nezmínit i negativní důsledky vlivu elektronických médií na děti a mládež, které jsou obecně známy. V zásadě jsou negativa zahrnuta ve dvou sférách. V první řadě jsou to viditelné a zřejmé obsahové vlivy (obsažené v programech rozhlasu a televize) jako je násilí, sex, krutost. Druhou oblastí je cílené ovlivňování diváka, často víceméně skryté – především reklamní působení, vědomé i podprahové (Koř'a, 2004). Zvlášť reklamy výrazně posilují zaběhnuté genderové rozložení rolí a tradiční stereotypy. V reklamě tady muž řídí auto, pije pivo a žena v roli hospodyňky vaří, uklízí či myje nádobí a pere prádlo... O výchovném působení reklamy, ve které holčička se slovy „když musíš, tak musíš“ rozbije panenkou přední sklo automobilu, aby ukradla z ruky čokoládovou oplatku řidiče vozu, se určitě dá diskutovat. Bohužel, není jediná. Z reklam na naše děti shlíží průhledné modelky, díky kterým dívky začínají poznávat význam slova „dieta“. Tento trend může vést až k nemocem jako je bulimie a anorexie - poruchám příjmu potravy.

Televize je mocný činitel, ruku v ruce s internetem jsou každodenní součástí našeho života a my musíme naučit děti i sebe se s daným fenoménem vypořádat, jak nejlépe budeme umět a moci.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VYMEZENÍ ZVOLENÉHO VÝZKUMNÉHO TÉMATU

Když jsem náhodně našla na internetu odkaz na publikaci s názvem „To si dovolit nesmíš“, jejíž obsah se zaměřuje na věkové období adolescentů a mladých dospělých do věku asi 22 let, rozhodla jsem se pokusit se toto téma zpracovat na vzorku mladých lidí ve Zlíně. V rámci projektu byl proveden dotazníkový průzkum mezi studenty ve věku 17-22 let.

5.1 Rozvedení výzkumného problému

Cílem diplomové práce je zjistit vědomosti mladých lidí o domácím násilí, o jejich zkušenostech s násilím ve vztahu svém, či vztahu někoho blízkého a zároveň zjistit jejich osobní názor na mýty týkající se násilí.

5.1.1 Dílčí výzkumné otázky

1. *Vědí mladí lidé, co to vlastně je domácí násilí?*
2. *Nahlíží mladí lidé na domácí násilí jako na soukromý problém, nebo jako na trestný čin?*
3. *Znají oni sami již někoho, kdo prožil, nebo prožívá s násilím ve vztahu?*
4. *Zažili již, nebo zažívají mladí lidé ve vztahu, nebo v rodině násilí?*
5. *Jaké jsou vědomosti mladých lidí, týkající se mýtů kolem násilí?*

5.2 Metodika výzkumu

Jako metoda byl zvolen aplikovaný, empirický, kvantitativní výzkum. Popisný výzkumný problém byl šetřen dotazníkem: *Násilí ve vztahu, zkušenost s násilím, bezpečí*, který laskavě poskytlo vedení organizace ROSA. Pomocí tohoto dotazníku prováděli výzkum v Praze a jeho výsledky budou v diplomové práci zmíněny. Jako výzkumný vzorek byli osloveni studenti 4. ročníku Gymnázia a Jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky, Střední zdravotnické školy a Vyšší odborné školy zdravotnické Zlín a Soukromé školy pedagogické a sociální s.r.o. Byla tedy použita technika – dotazník, analýza dat.

5.2.1 Časový plán výzkumu

Výzkum probíhal od září 2009 do ledna 2010 :

Září 2009 – vytyčení tématu, výzkumného problému a cílů výzkumu

Říjen 2009 - volba metod a technik k výzkumu

Listopad, prosinec 2009 – realizace výzkumu – sběr dat

Leden, únor 2010 – zpracování výzkumu, analýza dat, doporučení pro praxi

5.3 Realizace výzkumu

Vybraným respondentům na uvedených školách byly rozdány dotazníky ve 4. ročnících studia. Dotazníky byly vypracovávány v průběhu hodiny s tematikou psychologie nebo společenské vědy. Návratnost dotazníků byla tedy 100%. Bylo rozdáno celkem 199 dotazníků.

5.4 Analýza dat

Výzkumný vzorek byl vybrán od všech studentů 4. ročníků na středních školách výše zmíněných. Po dohodě s vyučujícími bylo vyplnění dotazníků řešeno v souladu s výukou tak, aby tematicky nebyly narušeny vyučovací hodiny. Zastoupení podle pohlaví - bylo osloveno 199 respondentů, z toho 44 chlapců, zbytek 155 byly dívky.

Tabulka č. 4

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci	celkem
Gymnázium	45	25	70
SŠ zdravotnická	51	13	64
SŠ sociální	59	6	65
studenti celkem	155	44	199

5.5 Vyhodnocení dotazníku

1. Dílčí výzkumná otázka - Vědí mladí lidé, co to vlastně je domácí násilí?

Otázka č. 1. Domácí násilí, násilí ve vztahu je:

- A) Hádka partnerů, manželů (či jejich vzájemné napadání)
- B) Takové jednání jednoho z partnerů, které za použití moci a kontroly v druhém vzbuzuje strach. Má podobu fyzickou, psychickou, ekonomickou i sexuální.

Tabulka č. 5

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci
A) DN je hádka partnerů, manželů, či jejich vzájemné napadání	2	2
B) DN je takové jednání jednoho z partnerů, které za použití moci a kontroly v druhém vzbuzuje strach. Má podobu fyzickou, psychickou, ekonomickou či sexuální	153	42
studenti celkem	155	44

Graf č. 1 – Co je to domácí násilí

Ze 44 dotázaných mladých mužů odpověděli dva, že domácí násilí je hádka partnerů. Z celkového porovnání správných odpovědí je však prokazatelné, že mladí muži jsou dobře obeznámeni s pojmem domácí násilí.

Z celkového počtu 155 dotázaných dívek odpověděly také jen dvě špatně. U dívek je procento správných odpovědí ještě vyšší, než u chlapců. Je vidět, že téma domácího násilí se dostává rok od roku více do povědomí už i mladých lidí a dává nám to naději v návaznosti na preventivní opatření, které je hlavně v informovanosti a znalosti problému. Včasná informovanost může pomoci mladým lidem umět poznat a pojmenovat násilí ve vztahu a znát důsledek a dopad tohoto jednání. Může pomoci lidem, kteří již násilí ve vztahu nebo rodině zažívají, protože budou vědět, na koho se mohou obrátit či kam se mohou uchýlit v případě potíží.

Odpověď na dílčí výzkumnou otázku „Vědí mladí lidé, co to vlastně je domácí násilí?“ je tedy jednoznačná, mladí lidé tento pojem znají, vědí, co znamená a jen v minimálním procentu nemají zcela jasnou odpověď.

2. Dílčí výzkumná otázka - Nahlíží na domácí násilí jako na soukromý problém, nebo jako na trestný čin?

Otázka č. 2. Domácí násilí, násilí ve vztahu:

- A) je soukromou záležitostí, ať si každý zvolí, jak se chová
- B) nelze tolerovat, je to trestný čin

Tabulka č. 6

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci
A) Domácí násilí je soukromou záležitostí	0	2
B) Domácí násilí nelze tolerovat	155	42
studenti celkem	155	44

Ze 44 dotázaných chlapců si jen jeden myslel, že jde o soukromou záležitost. Všichni ostatní byli přesvědčeni, že násilí ve vztahu nelze tolerovat, protože jde o trestný čin.

Všech 155 dotázaných mladých žen odpovědělo na otázku ohledně násilí ve vztahu stejně. Násilí nelze tolerovat. Bohužel, podle dalších odpovědí bylo zjištěno, že některé z nich násilí ve vztahu již tolerují a z vlastní zkušenosti znají. Z těchto odpovědí je patrné, že varovné signály počínajícího násilí mladí lidé nevnímají jako násilí. Může proto být několik vysvětlení:

1. Jako malé děti byli tito respondenti svědky násilí a proto získali pocit, že jde o běžné jednání s partnerem, na které mají právo, protože takový model chování si odnášejí od rodičů.
2. Viděli takové chování u jiných vrstevníků a považují ho za obvyklé.
3. Nechtějí si připustit nebezpečí, které jim hrozí, aby neztratili postavení mezi vrstevníky, nebo jsou tak zamilovaní, že věří, že se chování partnera časem změní.

Bude asi ještě trvat delší dobu, než si mladí lidé uvědomí, že netolerance k násilí a jeho odsuzování se týká především jich samých a ne jen rodiny, nebo přátel či známých.

Odpověď na dílčí otázku „Nahlíží na domácí násilí jako na soukromý problém, nebo jako na trestný čin?“ je rovněž jasná. Všechny dívky a chlapci (kromě jediného) odpověděli správně, že násilí ve vztahu trestný čin.

3. Dílčí výzkumná otázka - Znají někoho, kdo prožil, nebo prožívá s násilím ve vztahu?

Oddíl otázek č. 3 - A) - Nikdy jsem o domácím násilí neslyšel/a.

Tabulka č. 7

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci
Nikdy jsem o domácím násilí neslyšel/a	0	0

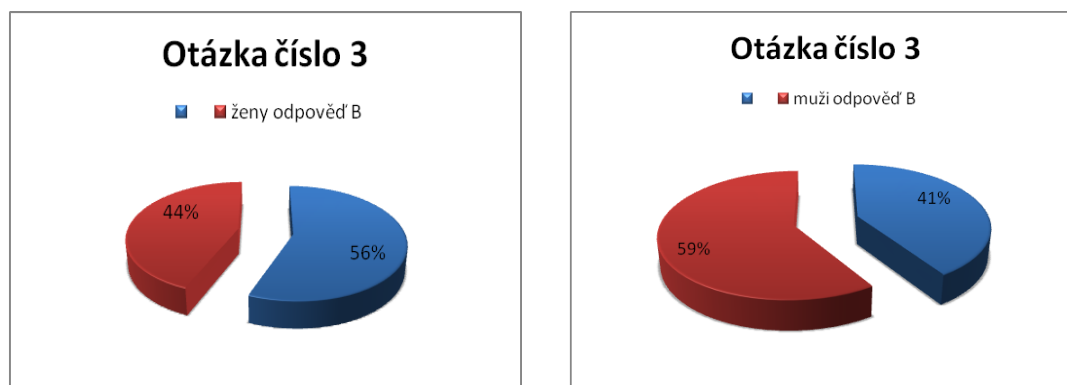
Z průzkumného vzorku 155 žen a 44 mužů všichni shodně nevyplnili kolonku – nikdy jsem o domácím násilí neslyšel/a. Což se dalo předpokládat, podle zjištěných odpovědí na otázku 1. a 2., ve kterých shodně ženy i muži potvrdili, že o domácím násilí mají určité vědomosti. Znamená to tedy, že o domácím násilí mají určité znalosti a s tímto pojmem se nesetkávají poprvé.

Oddíl otázek č. 3-B) - Znáám domácí násilí jen z televize

Tabulka č. 8

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci
Znáám domácí násilí jen z televize	68	26

Graf č. 2. - Znáám domácí násilí jen z televize

Ze 155 dotázaných respondentek bylo 68 odpovědí kladných. Ale jen 48 z nich nevedlo žádnou další zkušenost s násilím. Pět dotázaných zároveň odpovědělo, že je jejich partner ve vztahu ponižoval a jedna dokonce uvedla, že ji partner uhodil! Pět z žen, které uvedly, že znají násilí jen z televize přiznalo, že jejich partner vyžaduje aby volný čas trávily jen s ním. Jedna uvedla, že se svého partnera bála a zažila strach, že bude udeřena, dvě uvedly, že za ně jejich partner rozhoduje a vše se musí řídit podle něj, šest dívek uvedlo, že jdou i proti svým přáním, jen aby partnera potěšily a také šest z nich uvedlo, že šly v sexu dál než chtěly pod nátlakem partnera. Dvě z nich to udělaly, protože se bály, že by se s nimi partner rozešel, neboť ve vztahu se sex podle jejich mínění očekává.

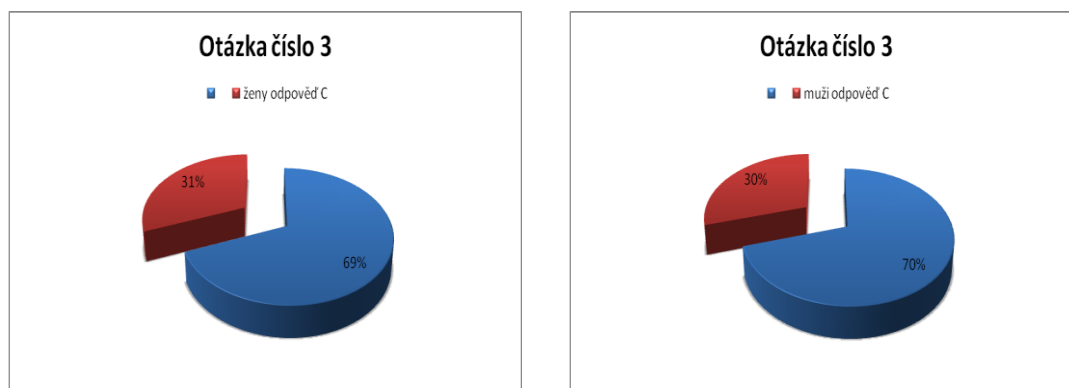
Z dotázaných mužů odpovědělo kladně na otázku 26, ale další násilí ve vztahu nejmenovalo jen 18 z nich. Jeden z nich uvedl, že byl ve vztahu udeřen, jeden měl obavu, že bude udeřen svojí partnerkou a další (17 let) uvedl, že byl nucen partnerkou jít v sexu dál, než chtěl. Jeden je přesvědčen, že za něj partnerka vše rozhoduje a čtyři hoši jdou ve vztahu i proti svým přáním, jen aby partnerku potěšili.

Oddíl otázek č. 3 – C) Vím o domácím násilí ve svém okolí

Tabulka č. 9

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci
vím o domácím násilí ve svém okolí	48	13

Graf č. 3- vím o domácím násilí ve svém okolí

Téměř čtvrtina dotázaných žen uvedla, že ví o násilí ve svém okolí. Jde o 31% respondentek, které o násilí ve svém okolí vědí. Pokud jich uvedlo 17%, že znají domácí násilí z domu, pak dalších 14% navíc jsou násilné vztahy mezi mladými. Trochu to připomíná začarovaný kruh - 17% vztahů, které jsou hodnoceny mladými jako násilné, mohou být později těmi 14% násilí ve vztahu v rodině, jak uvádí výzkumy z agentury STEM z roku 2006. Takže se jen potvrzuje, co bylo zmiňováno v předchozí otázce o násilném rodičovském modelu chování, který si mladý člověk s sebou nese jako obraz prostředí, ve kterém vyrůstal.

Téměř stejné procento dotázaných mužů odpovědělo, jako ženy, že vědí o násilí ve svém okolí. Mohlo by to znamenat, že i mladí muži vnímají násilí kolem sebe stejně jako dívky.

Oddíl otázek č. 3-D) - Vím o násilí ve vztahu své kamarádky/kamaráda/spolužáků

Tabulka č. 10

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci
vím o násilí ve vztahu své kamarádky/kamaráda	28	4

Graf č. 4 - vím o násilí ve vztahu své kamarádky/kamaráda

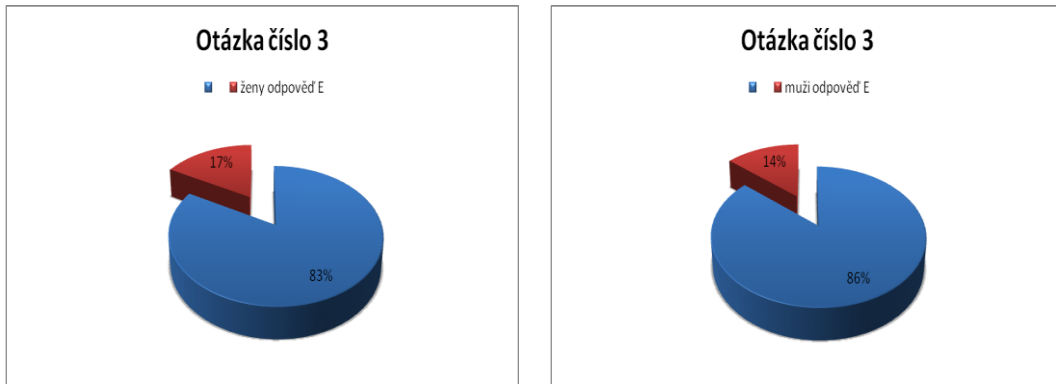
18% dotázaných respondentek ví o násilí mezi někým ze svých vrstevníků.

Jen 9% respondentů věděli o násilí mezi svými vrstevníky. Je však velmi zvláštní, že 30% mladíků ví o násilí ve svém okolí, ale jen 9% je ve vztazích mezi vrstevníky. Víme, že 14% z nich zná násilí z vlastní rodiny. Lze tedy předpokládat, že ostatní násilí se může týkat sousedských vztahů. Protože dotazovaní byli ze stejných tříd, bylo by možné předpokládat, že jsou ženy citlivější na tyto otázky a chlapci nevnímají násilí u svých přátel či kamarádů tak kriticky. Mohlo by se to zdůvodnit gendrovými rolemi, kterými jsou mladí lidé dnes ještě pořád spoutáni.

Oddíl otázek č. 3- E) - Zažila jsem domácí násilí ve své rodině (u rodičů)

Tabulka č. 11

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci
zažila jsem domácí násilí ve své rodině	26	6

Graf č. 5 - zažila jsem domácí násilí ve své rodině

26 žen připustilo, že ve svých rodinách zažily domácí násilí. To znamená, že téměř každá šestá dívka pochází z rodiny, ve které panuje domácí násilí.

6 mužů ze 44 dotázaných zažili domácí násilí v rodině. Jde trochu nižší procento jako u mladých žen a celkové hodnocení ženy + muži bez rozdílu je přibližně 16%.

Oddíl otázek č. 3- F) -Zažila jsem sama násilí ve vztahu s přítelem/přítelekyní

Tabulka č. 12

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci
zažil/a jsem sám/a násilí ve vztahu s přítelkyní/přítelem	10	1

Graf č. 6 - zažil/a jsem sám/a násilí ve vztahu s přítelkyní/přítelem

10 žen ze 155 uvedlo, že zažilo násilí ve vztahu s přítelem. Ovšem podle zjištění v otázce 3B víme, že různé styly násilí uvádělo 20 žen. Zde je jednoznačně vidět, že některé formy násilí si mladé ženy nepřipouští jako nebezpečné a mají tendence je podceňovat. Zřejmě si

neuvědomují, jaké fatální následky bývají z původních „žárlivých a lásku projevujících“ scén a kde to všechno může končit.

1 muž ze 44 uvedl obdobně, že zažil násilí ve vztahu, ale podle odpovědí z bodu 3B vyplývá, že násilí ve vztahu zažívá celkem minimálně 8 z dotázaných respondentů.

Odpověď na dílčí otázku - Znájí někoho, kdo prožil, nebo prožívá s násilím ve vztahu, je jednoznačná, ano, mladí lidé znají násilí ve vztahu nejen z vlastní rodiny, ale již i ve svém vlastním vztahu násilím zažívali či zažívají. Informace jsou uvedeny shrnutím v tabulce.

Srovnání podle sondy ROSA z roku 2006 a podle výsledků Zlín 2010

Tabulka č. 13

	Praha	Zlín	Praha	Zlín	Praha	Zlín
	celkem %	celkem	dívky	dívky	chlapani	chlapani
Nikdy jsem o domácím násilí neslyšel/a	1,0%	0,0%	0,0%	0,0%	6,0%	0,0%
Znám domácí násilí jen z televize	51,4%	47,0%	46,5%	44,0%	61,7%	59,0%
Vím o domácím násilí ve svém okolí	21,0%	31,0%	19,7%	31,0%	23,5%	30,0%
Vím o násilí ve vztahu své kamarádky, kamaráda	16,2%	16,0%	14,0%	18,0%	20,6%	9,0%
Zažil/a jsem domácí násilí ve své rodině (u rodičů)	12,4%	16,0%	14,0%	17,0%	8,8%	14,0%
Zažil/a jsem sám/sama násilí ve vztahu	2,0%	6,0%	7,0%	6,0%	0,0%	2,0%

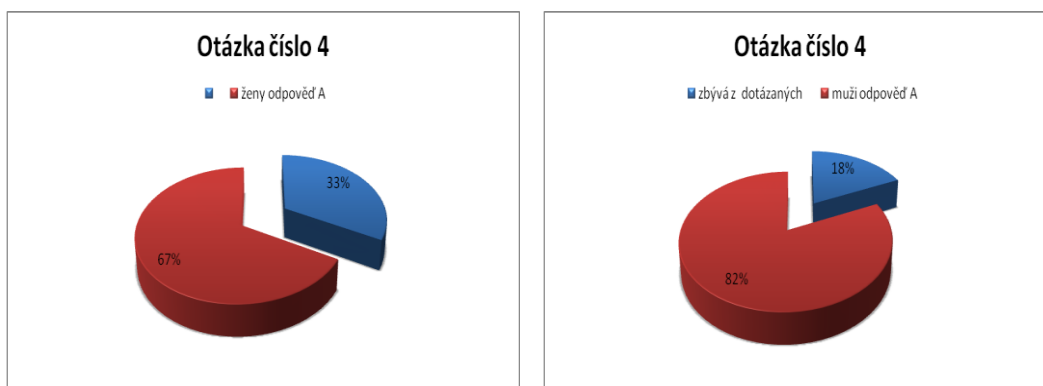
1. Dílčí výzkumná otázka - Zažili nebo zažívají mladí lidé ve vztahu, nebo v rodině násilí?

Otázka č. 4 – A) Už jsem s někým chodil/a, měl/a vztah:

Tabulka č. 14

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapani
už jsem s někým chodil/a, měl/a vztah	104	36

Graf č. 7 - Už jsem s někým chodil/a, měl/a vztah:

Ze 155 dotázaných odpovědělo kladně 104 žen. Jedná se téměř o 70% dotázaných respondentek. Je vidět, že mladé vztahy začínají opravdu brzy, a proto je třeba jim věnovat již v počátcích pozornost a nepodceňovat je. Podle počtu oslovených respondentů bylo jen 51 žen, které dosud s nikým nechodily a dále neodpovídaly na naše dotazy v odstavci 4 – Násilí ve vztahu. Ostatní dívky pokračovaly v odpovědích na kladené otázky.

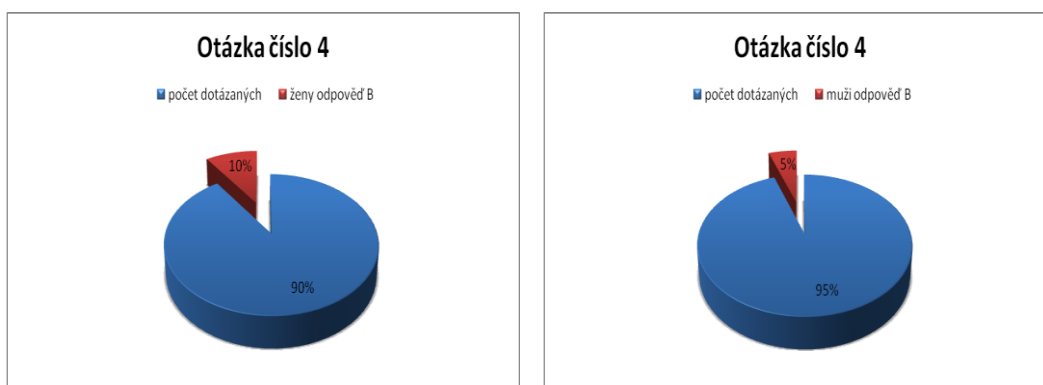
U mladých mužů je procento započatých vztahů ještě vyšší. Ze 44 respondentů mužského pohlaví odpovědělo kladně na otázku 36. Tito muži dále odpovídali na otázky v dotázníku týkající se násilí ve vztahu.

Otázka č. 4 – B) Partner/ka mne ponižovala

Tabulka č. 15

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci
partner/ka mne ponižoval/a	10	2

Graf č. 8 - partner/ka mne ponižoval/a

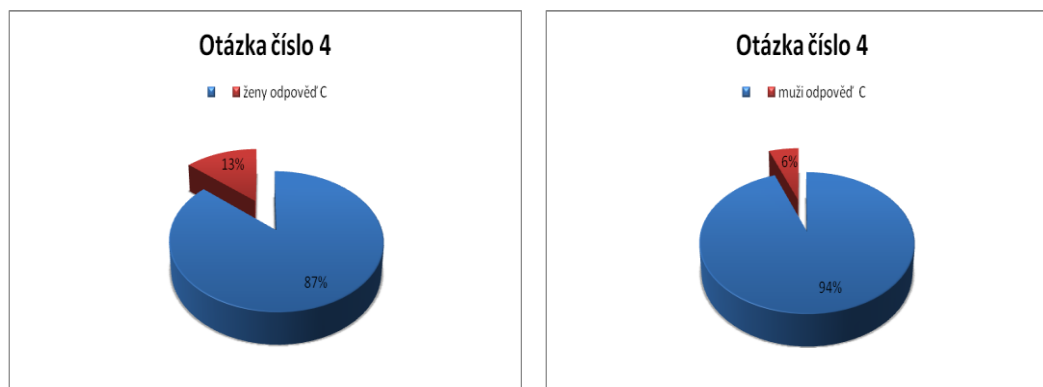
Ze 104 dotázaných respondentek 10 připustilo, že je jejich partner ponižoval. To by znamenalo, že téměř každá desátá dívka zažívá ve vztahu ponižování. U chlapců odpověděli kladně dva z 36 dotázaných.

Otázka č. 4 – C) Partner/ka mne uhodila

Tabulka č. 16

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci
partner/ka mne uhodil/a	14	2

Graf č. 9 - partner/ka mne uhodil/a

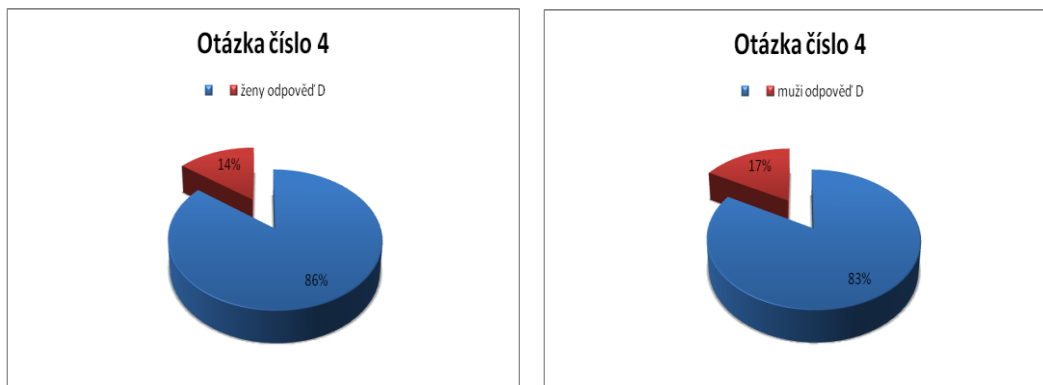

14 ze 104 dotázaných mladých žen uvedlo, že je partner již uhodil!!! Jednoznačně se potvrdilo, že přestože děvčata vědí, co násilí znamená, a že jde o trestný čin, jejich láska k partnerovi je „slepá“. Vede je k naději, že partnerovy sliby o tom, že se nic podobného nebude opakovat jsou opravdové a že se jeho chování změní. Dokonce i dva chlapci z 36 uvedli, že je partnerka již uhodila. Znamená to, že ženy nejsou jen křehké květinčky, ale některé z nich se dokáží chovat i hrubě a bezohledně.

Otázka č. 4 – D) Partner/ka chce, abych trávil/a čas jen s ním/ní

Tabulka č. 17

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci
partner/ka chce abych trávil/a čas jen s ním/ní	15	6

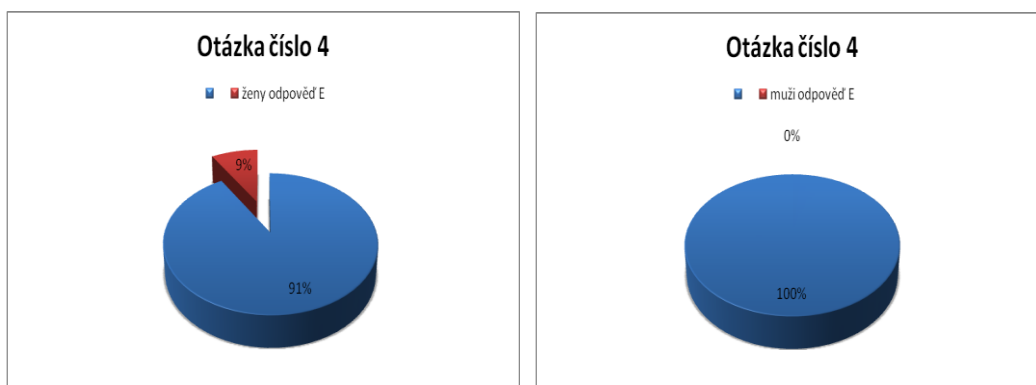
Graf č. 10 - partner/ka chce abych trávil/a čas jen s ním/ní

Celých 14 % žen uvedlo, že jejich partner chce trávit čas jen s nimi. Muži i ženy by si měli uvědomit, že pokud není vztah rovnocenný a respektující práva druhého, není zdravý. Láska se neprojevuje závislostí jednoho partnera na druhém, projevuje se respektováním a důvěrou. Pokud již teď partnera kontroluje, izoluje a nerespektuje, budou omezení jen narůstat. Omezovaný partner se ocitne v sociální nebo i ekonomické izolaci, zcela závislý na tom druhém. Odsud je již jen krůček k násilí fyzickému anebo sexuálnímu. Chlapci uvedli, že je omezuje partnerka dokonce v 17 % případech. Je vidět, že jsou dívky více závislé na svých partnerech, než chlapci na nich.

Otázka č. 4 – E) Bá/a jsem se svého partnera/ky

Tabulka č. 18

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci
bá/a jsem se svého partnera	9	0

Graf č. 11 - bá/a jsem se svého partnera

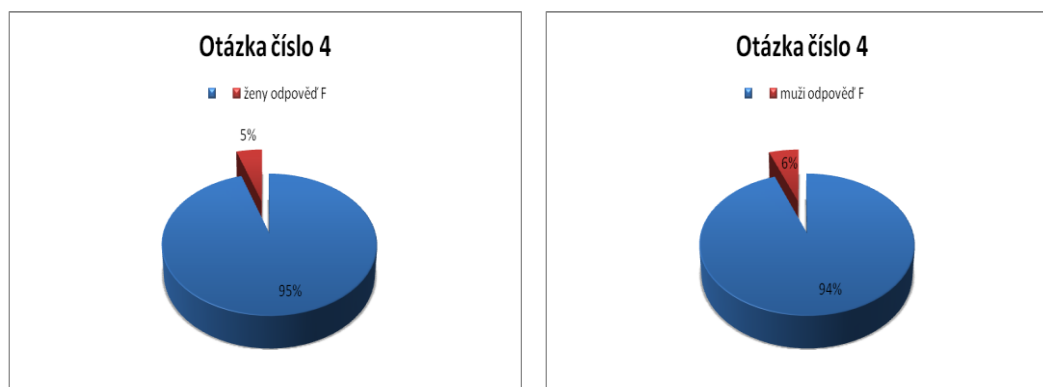
Ženy ve vztahu zažívají starost ze svého partnera v 9%. Což je zhruba každá 11 žena, která se ve vztahu bojí. Žádný muž však nezažil pocit, že by se bál své partnerky.

Otázka č. 4 – F) Můj partner za mne rozhoduje, vše musí být podle něj

Tabulka č. 19

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci
můj partner/ka za mne rozhoduje, vše musí být podle něj/ní	5	2

Graf č. 12 - můj partner/ka za mne rozhoduje, vše musí být podle něj/ní

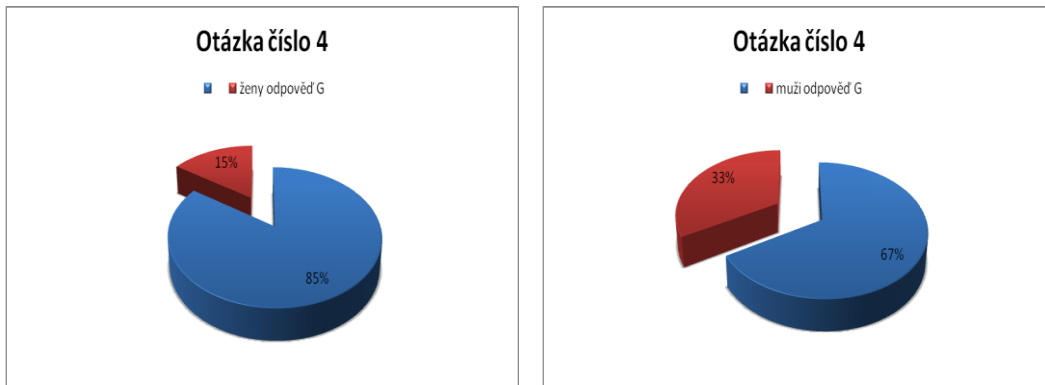
Pět dívek a dva chlapci uvedli, že je jejich partner omezuje do té míry, že musí vše fungovat tak, jak si přeje on nebo ona.

Otázka č. 4 – G) Ve vztahu jdu i proti svým přáním, abych potěšila svého partnera/ku

Tabulka č. 20

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci
ve vztahu jdu i proti svým přáním, abych potěšil/a svého partnera/ku	16	12

Graf č. 13 - ve vztahu jdu i proti svým přáním, abych potěšil/a svého partnera/ku

15% dívek uvedlo, že je pro ně jejich partner natolik důležitý, že jdou ve vztahu i proti svým přáním, jen aby partnera potěšily. Podle odpovědí chlapců je potěšení partnerky důležitější dokonce v 33%. Vztah, který má fungovat je o kompromisu a dohodě, nikoli o „těšení“ partnera. Tudy cesta ke zdravému vztahu nevede.

Otázka č. 4 – H) Ve vztahu jsem zažil/a strach, že budu udeřen/a

Tabulka č. 21

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci
ve vztahu jsem již zažil/a strach, že budu udeřen/a	9	1

Graf č. 14 - ve vztahu jsem již zažil/a strach, že budu udeřen/a

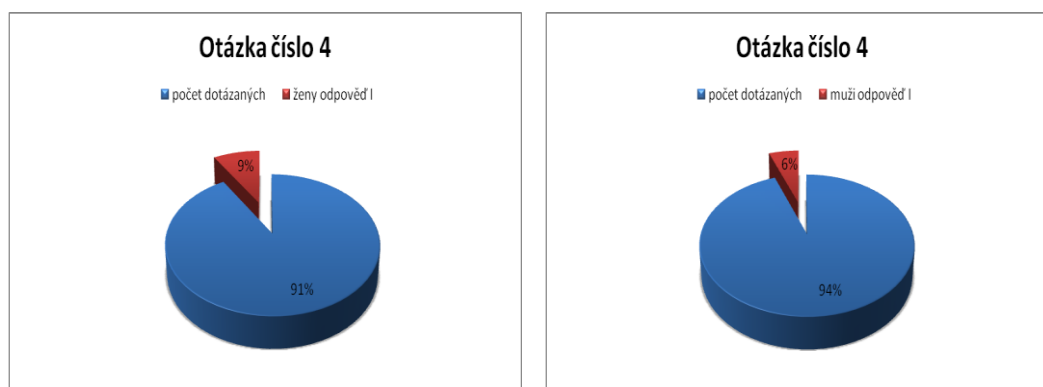
Devět dívek zažilo strach, že budou partnerem udeřeny! Tyto dívky také uvedly, že svého partnera bojí. Dokonce i jeden chlapec měl strach, že bude udeřen, přesto uvedl, že se své partnerky nebál.

Otázka č. 4 – I) Ve vztahu jsem šel/šla v sexu dál, než jsem chtěl/a pod tlakem partnera/ky

Tabulka č. 22

Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci
ve vztahu jsem šel/šla v sexu dál, než jsem chtěl/a pod tlakem partnera/ky	9	2

Graf č. 15 - ve vztahu jsem šel/šla v sexu dál, než jsem chtěl/a pod tlakem partnera/ky

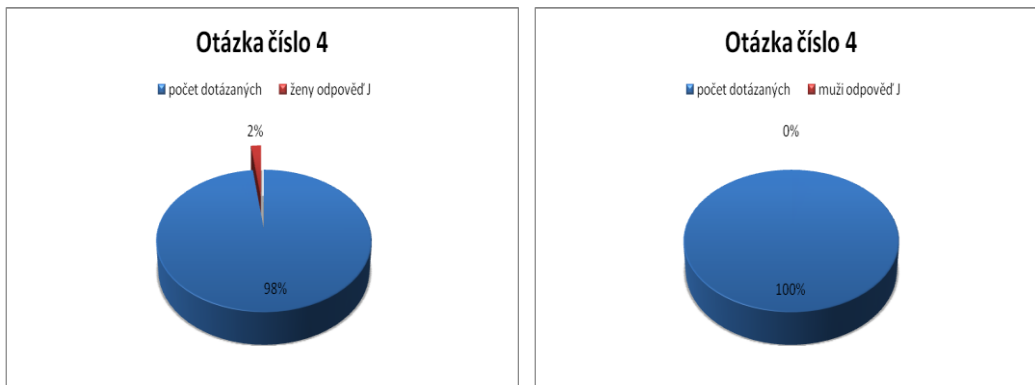
9% dívek zašlo v sexu dál, než původně chtěly, aby neztratily svého partnera. I dva chlapci uvedli, že šli v sexu dál pod tlakem partnerky. Vynucený sex nemůže být přijatelnou variantou k udržení vztahu. Pokud o vás partner/ka stojí, určitě by měl/a dolázet počkat na dobu, kdy budou ochotní k sexu oba partneři.

Otázka č. 4 – J) Ve vztahu se očekává sex, měl/a jsem strach, že se vztah rozpadne, když řeknu NE

Tabulka č. 23

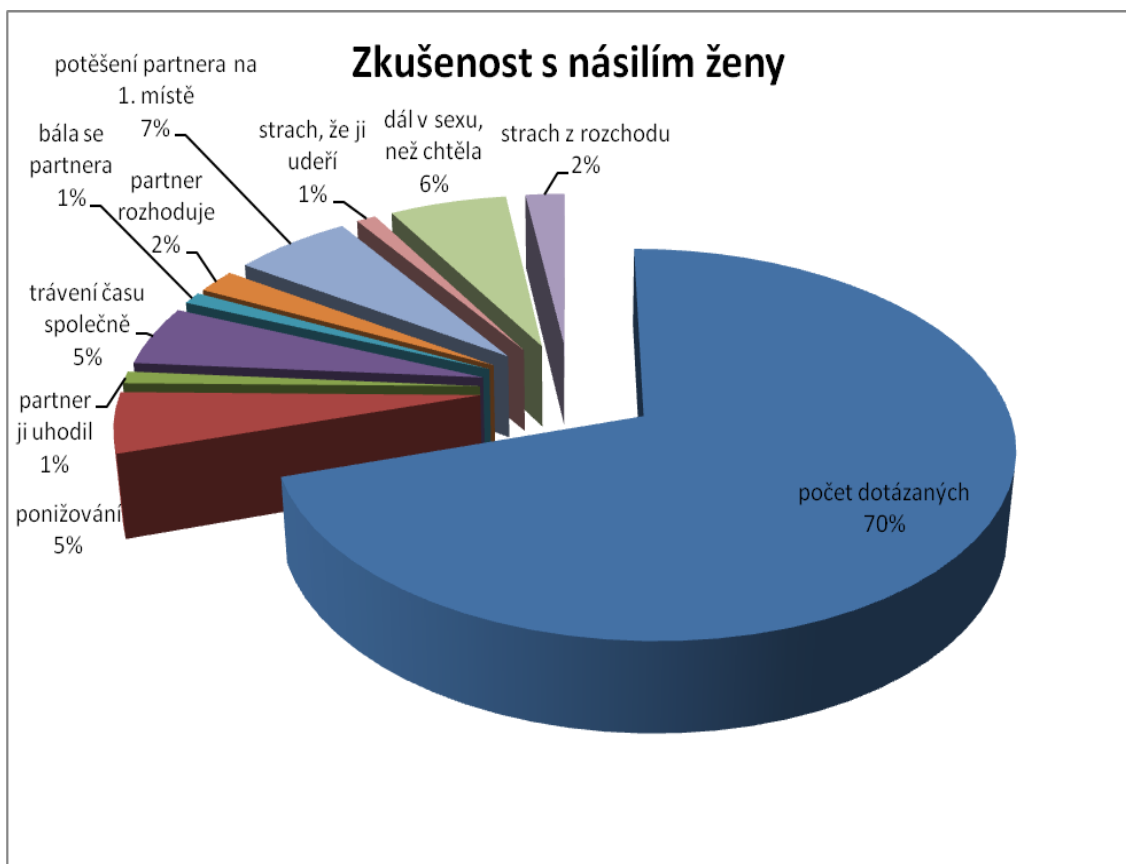
Výzkumný vzorek respondentů	dívky	chlapci
ve vztahu se očekává sex, měla jsem strach, že se vztah rozpadne, když řeknu NE	2	0

Graf č. 16 - ve vztahu se očekává sex, měla jsem strach, že se vztah rozpadne, když řeknu NE

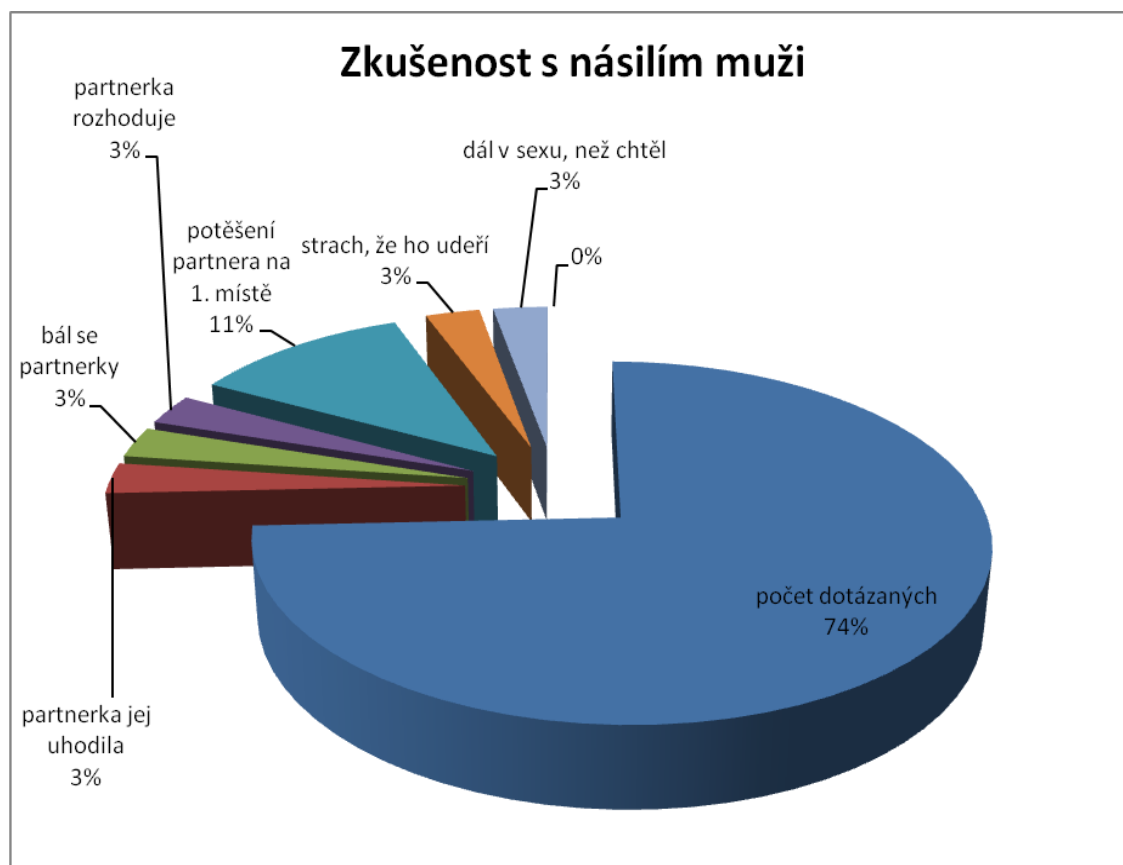

Dvě dívky ze 104 dotázaných respondentek mělo strach o vztah bez sexu. Jde vcelku o malé procento žen, které si dávají do souvislosti fungující vztah a sex. Žádný chlapec se nebál že se mu rozpadne vztah, když řekne NE.

Graf č. 17 – Zkušenost s násilím - ženy

Graf č. 18 – Zkušenost s násilím muži

Tabulka č. 24

Zkušenost s násilím ve vztahu v %	Praha	Zlín	Praha	Zlín	Praha	Zlín
	celkem	celkem	dívky	dívky	chlapci	chlapci
<i>Dívky a chlapci, kteří již měli vztah</i>						
Partner/ka mne ponižovala	7,5%	9%	11%	10%	3,8%	6%
Partner/ka mne uhodila	7,5%	11%	11%	13%	3,8%	6%
Partner/ka chce, abych trávil/a čas jen s ním/ní	11,3%	17%	11%	14%	11,5%	17%
Bál/a jsem se svého partnera/ky	1,9%	7%	3,7%	9%	0%	0%
Můj partner za mne rozhoduje	3,8%	5%	0%	5%	7,7%	6%
Ve vztahu jdu i proti svým přáním, abych potěšil/a partnera/ku	15%	18%	7,4%	15%	23%	33%
Ve vztahu jsem zažil/a strach, že budu udeřen/a	1,9%	7%	3,7%	9%	0%	3%
Ve vztahu jsem šel/šla v sexu dál, než jsem chtěl/a pod tlakem partnera/ky	3,8%	8%	7,4%	9%	0%	6%
Ve vztahu se očekává sex, měl/a jsem strach, že se vztah rozpadne, když řeknu NE	1,9%	1%	3,7%	2%	0%	0%

Odpověď na dílčí výzkumnou otázku, zda **zažili nebo zažívají mladí lidé ve vztahu, nebo v rodině násilí** je rozčleněn v tabulce č. 23. Zde je vidět, že opravdu nelze podceňovat vztahy již u mladých lidí. Je třeba důrazně působit na prevenci a informovanost nejen mládeže, ale i celé společnosti. Při porovnání dat, kdy celorepublikový průměr domácího násilí ve společnosti je podle výzkumů provedených v roce 2004 a 2006 vždy kolem 16%, zkušenost mladých se příliš neodlišuje od republikového průměru. Zatím jde hlavně o omezování a přisvojování si partnera a jeho volného času, nebo o snahu potěšit partnera/ku i proti vlastním přáním. Ale 11% případů, kdy byl vykonán fyzický útok na partnera je alarmující. I to, že 9% respondentek se svého partnera bály a měly strach, že je partner uhodí. Zanedbatelné není ani 9% ponižovaných partnerů a 5% omezovaných. Vždyť od omezování a neposlechnutí může být u prchlivého partnera jen krůček k první facce nebo jinému napadení.

2. Dílčí výzkumná otázka: Jaké jsou vědomosti mladých lidí, týkající se mýtů kolem násilí?

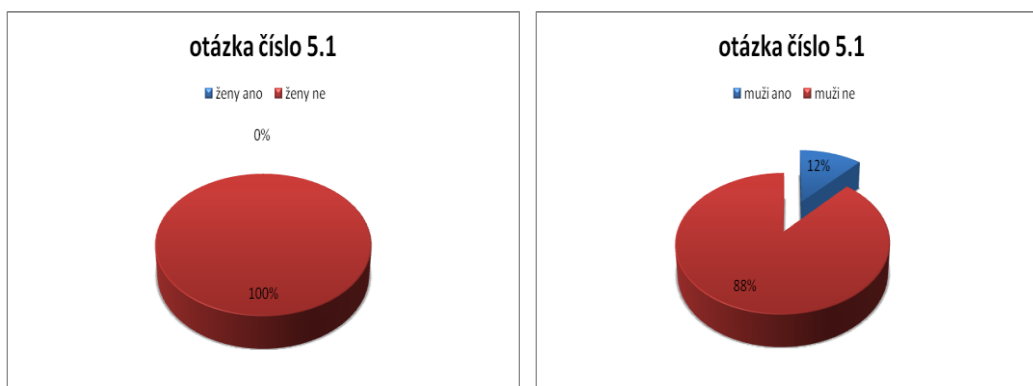
Tato část se týká mýtů kolem domácího násilí a znásilnění. Respondenti měli na výběr z odpovědí ANO a NE. Jsou následující tvrzení pravdivá?

Vyhodnocování zvláště muži i ženy, kvůli počtu respondentů. Muži byli v menšině a z celkového počtu 199 dotázaných odpovídalo 155 žen a 44 mužů ve věku 17-21 let. Pokud si nebyli jistí odpovědí a zaškrtnuli ano i ne, byl dotazník v dané otázce vyřazen.

5.1 - Muži, kteří se dopouštějí násilí, za to nemohou, asi je oběť vyprovokovala

Správná odpověď zní: **NE**, vinu má vždy pachatel, obětem nelze přisuzovat ani nejmenší podíl viny.

Graf č. 19 – 5.1 – mýty týkající se DN

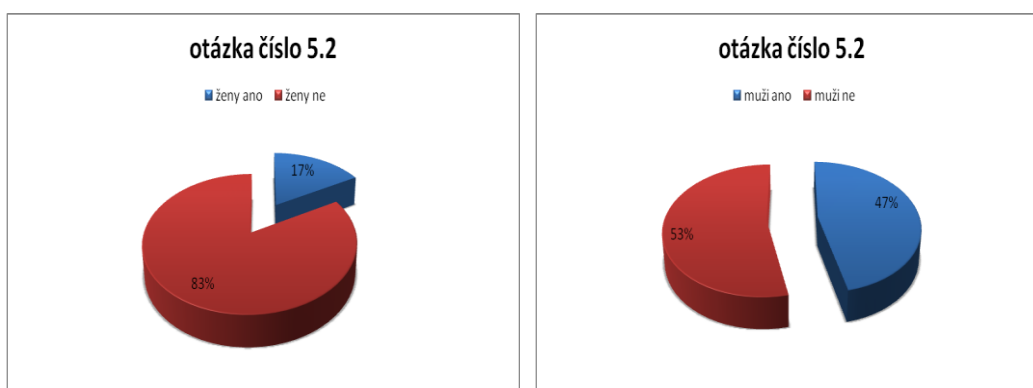

Ženy odpověděly všechny naprosto správně, zatímco 5 mužů z 38 odpovědělo ANO, oběť vyprovokovala pachatele. Je vidět, že na postoji mužů vůči vlastní odpovědnosti za agresi, je třeba pracovat.

5.2 - S oddaností a láskou se agresivní partner může změnit.

Správná odpověď: NE, partnera nezměníte, jen se mu budete přizpůsobovat. Musel by se chtít změnit sám partner.

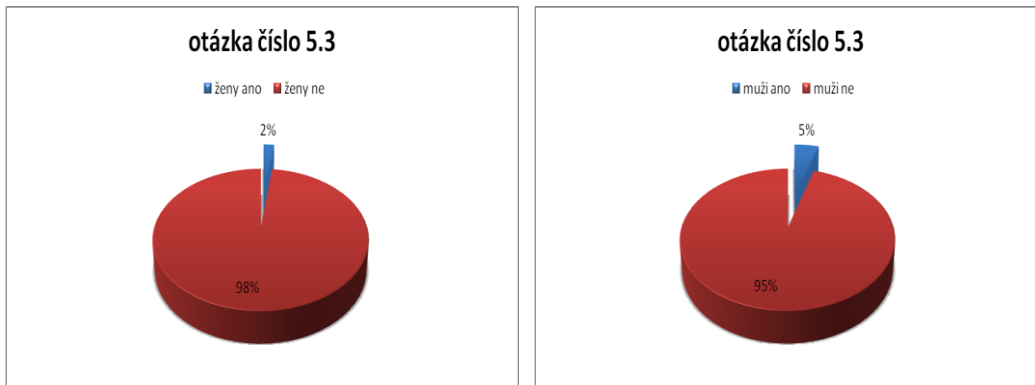
Graf č. 20 – 5.2 – mýty týkající se DN

17% žen se domnívá, že změní partnera svojí láskou. Dalo by se říci, že procento naivních dívek se podobá procentu dívek, které již násilí ve vztahu poznaly a doufají v zázrak. Muži jsou přesvědčení téměř v 50-ti %, že přítelkyni změní. Viděla bych zde možný důvod pozdějších rozvodů u mladých lidí. Když vidí, že se jim partnera nepodařilo „převychovat“, ukončí svazek a dál hledají partnera, který se „převychovat dá“.

5.3 - Je přirozené, aby se muži chovali agresivně, očekává se to od nich

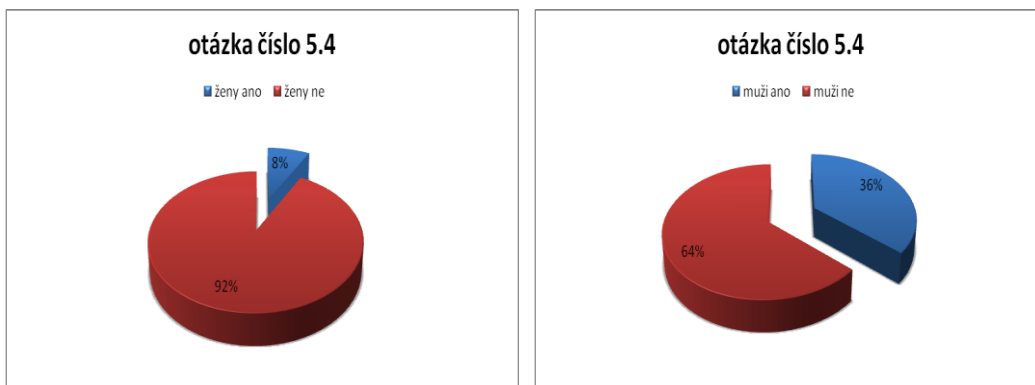
Správná odpověď: NE, touto mylnou představou trpěli kdysi převážně muži. Ženy nečekají agresí, ale něhu a lásku, oporu a porozumění.

Graf č. 21 – 5.3 – mýty týkající se DN

Ženy nečekají agresí, ale něhu a lásku, oporu a porozumění. Podle zjištěných odpovědí je zřejmé, že i mladí muži jsou si vědomí toho, že agrese se od nich opravdu neočekává.

5.4 - Domácí násilí zasahuje jen malou část lidí, je okrajovou záležitostí

Správná odpověď: NE, domácí násilí je celosvětový fenomén, který je třeba řešit a nezavírat před ním oči.

Graf č. 22 – 5.4 – mýty týkající se DN

Jen 8% žen, ale až 36% mužů si myslí, že je násilí okrajovou záležitostí, která zasahuje jen malou část lidí. U mužů jde o relativně vysoké procento špatné odpovědi. Je třeba rozšířit

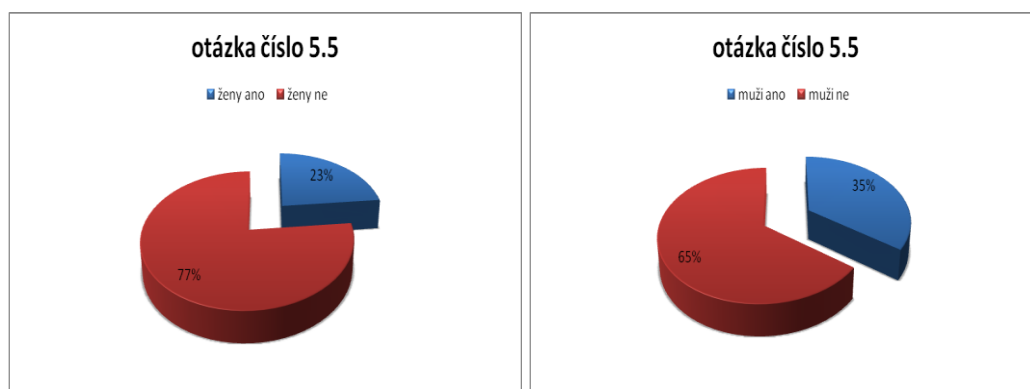
informovanost i o bližších informacích týkajících se domácího násilí, aby mladí lidé věděli, že jsou ohroženy všechny skupiny obyvatel bez rozdílu vzdělání, nebo věku, nebo sociální pozice ve společnosti.

5.5 - Bití a násilí je jen ztrátou kontroly nad svým chováním.

Správná odpověď: NE, není, násilí je vědomé chování a není ztrátou kontroly.

Volí si ten, kdo se chová násilně. Buď se dokáže ovládat anebo se bude chovat násilně. Je to ale jen jeho volba.

Graf č. 23 – 5.5 – mýty týkající se DN

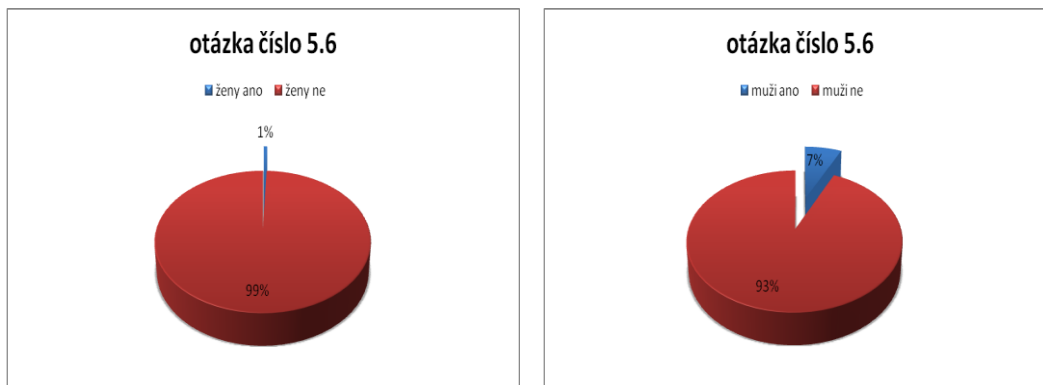

23% žen a 35% mužů si myslí, že je bití a násilí jen ztrátou kontroly nad svým chováním! Je třeba vysvětlit mladým lidem, že tomu tak není, že každý jedinec je zodpovědný za své chování a měl by se naučit se ovládat. Bití není řešením problému za žádných okolností.

5.6 - Domácí násilí je jen záležitostí chudých lidí

Správná odpověď: NE, domácí násilí je záležitostí všech společenských vrstev lidí. V žádném případě se nejedná pouze o chudé, ale dotýká se všech lidí. I bohatých.

Graf č. 24 – 5.6 – mýty týkající se DN

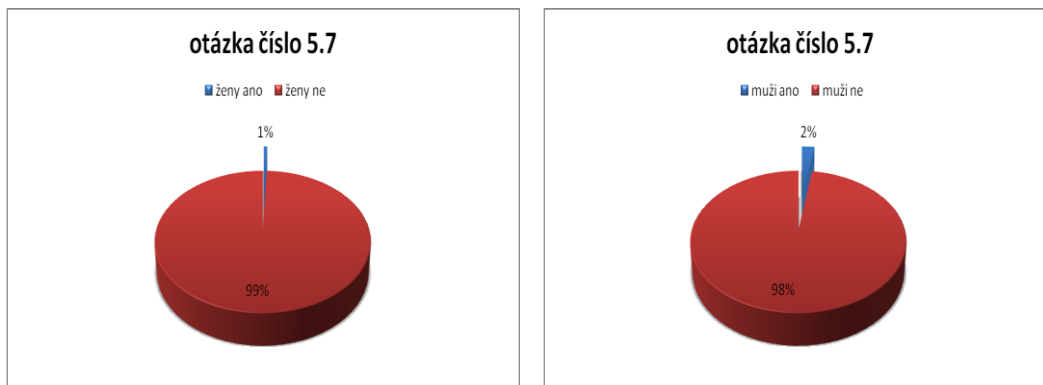

Jedna dívka a tři chlapci si myslí, že domácí násilí záležitostí pouze chudých lidí. Prokázalo se, že mladí lidé mají vysokou míru informovanosti o celkovém ohrožení společnosti domácím násilím. Vědí, že se nejedná pouze o chudé, ale o všechny společenské skupiny.

5.7 - Domácí násilí je záležitostí jen lidí s nízkým vzděláním.

Správná odpověď: NE, tento druh násilí je záležitostí lidí všech úrovní vzdělání.

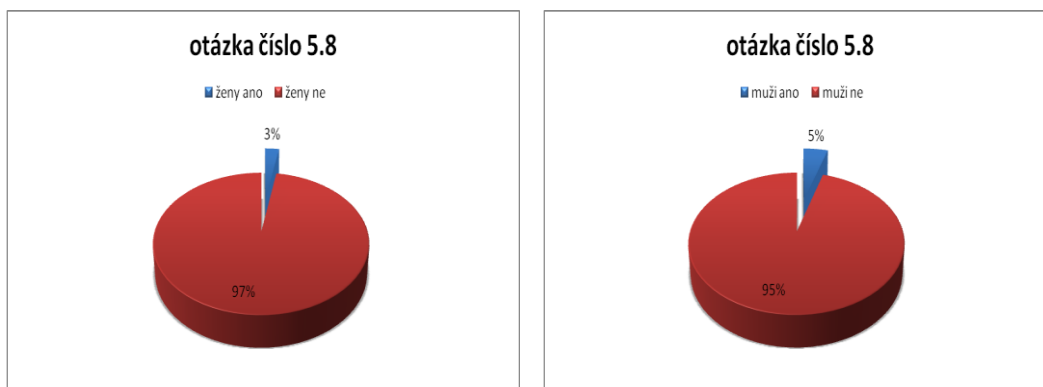
Graf č. 25 – 5.7 – mýty týkající se DN

Jedna dívka a jeden chlapec si myslí, že domácí násilí záležitostí pouze málo vzdělaných lidí. Prokázalo se, že mladí lidé mají vysokou míru informovanosti o celkovém ohrožení společnosti domácím násilím. Vědí, že se nejedná pouze o lidi s nízkým vzděláním, ale i o lidi středoškolsky i vysokoškolsky vzdělané.

5.8 - Domácí násilí je jen hádka, konflikt, kdy nedochází k vážným zraněním

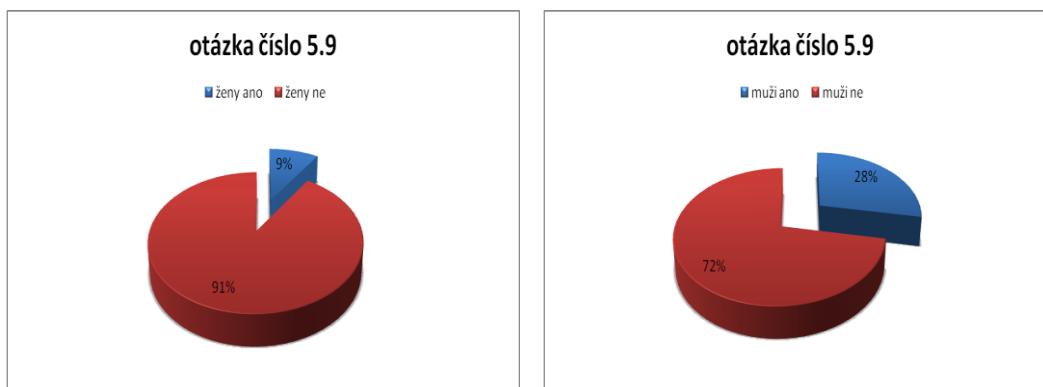
Správná odpověď: NE, domácí násilí není hádka. Konflikt narůstá a zhoršuje se, dochází při něm často k velice vážným zraněním, někdy i smrti.

Graf č. 26 – 5.8 – mýty týkající se DN

V této otázce odpověděli téměř všichni správně, že domácí násilí není hádka. Výsledek se dal předpokládat, když víme, že hned první otázka byla co je domácí násilí a byla odpovězena velmi dobře.

5.9 - Řekne-li dívka chlapci „ne“, často myslí „ano“

Správná odpověď: NE, možná si to někdo myslí, ale není to tak.

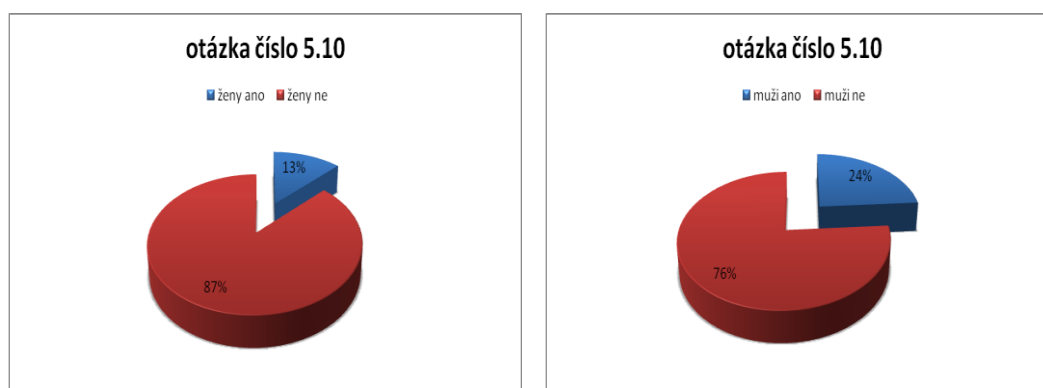
Graf č. 27 – 5.9 – mýty týkající se DN

9% dívek si kupodivu myslí, že je rozumné říkat něco jiného a myslet si něco jiného. V upřímném vztahu bychom k sobě měli být upřímní a neříkat něco, co si opravdu nemyslíme. Vztah se tím stává nečitelný a nejasný a druhý partner vlastně neví na čem je. Tato nedorozumění se mohou stát zdrojem zklamání, když partner „neví na co myslí ten druhý“. 28% chlapců si myslí, že ženy říkají ne a myslí tím ano, což je může přivést do velmi nepříjemné situace spojené s fatálními následky.

5.10 - Žárlivost je znakem opravdové lásky.

Správná odpověď: NE, láska má základ ve vzájemné důvěře, žárlivost je důkazem nízkého sebevědomí a nedostatku důvěry vůči partnerovi.

Graf č. 28 – 5.10 – mýty týkající se DN

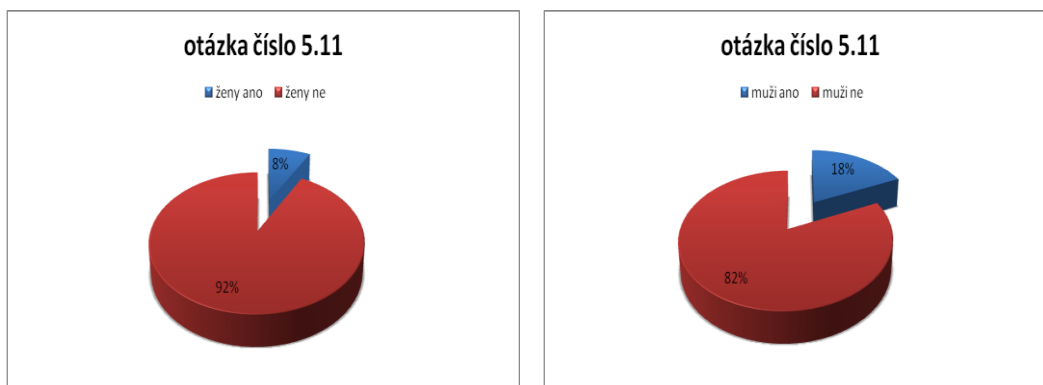

13% žen a 24% mužů je přesvědčeno, že žárlivost je znakem pravé lásky. Přesto, že znakem pravé lásky je naopak důvěra, a sebedůvěra. Žárlivost je znakem nízké sebedůvěry a také nízké důvěry v partnera. Může přerůst v nebezpečné pronásledování a omezování jedince. Není správné zaměňovat touhu po partnerovi a jeho blízkosti za omezování jeho svobody a podezíravé jednání.

5.11 - K většině znásilnění dochází proto, že dívka chlapce natolik vzruší, že on ztratí schopnost sebeovládání.

Správná odpověď: NE. Vinu nenesení oběť, ale násilník. Ke znásilnění dochází, protože útočník má potíže zvládnout svoji agresi a zlost.

Graf č. 29 – 5.11 – mýty týkající se DN

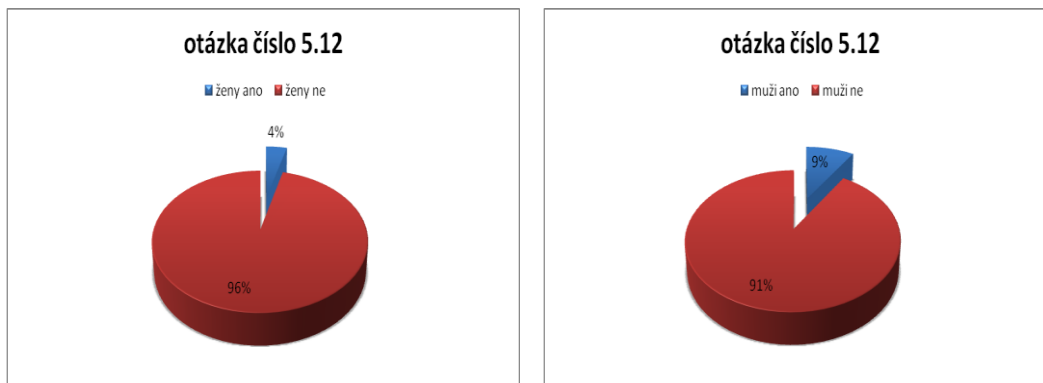

Přesto, že si 18% mladíků a 8% dívek myslí, že tomu tak je, nelze souhlasit s tím, že ke znásilnění dochází proto, že se chlapec nemohl ovládnout. To, že nezvládá své emoce a pocity a chování jej v žádném případě nezbavuje odpovědnosti za jeho činy. Oběť není vinna, ale pachatel. A svalovat svoji vinu na druhé je snazší, než se k odpovědnosti přiznat.

5.12 - Pravý muž dává dívce najevo, že je víc, než ona.

Správná odpověď. NE. Partnerství znamená rovnocenný vztah, stejná práva pro oba. Nikdo by neměl být víc, než ten druhý.

Graf č. 30 – 5.12 – mýty týkající se DN

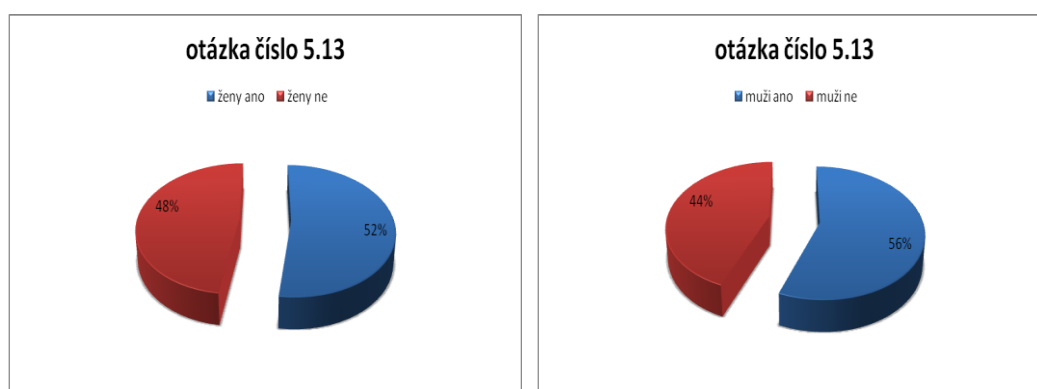
Pro zdravý a rovnocenný vztah je třeba mít rovnocenná práva pro oba partnery bez rozdílu pohlaví. Nikdo z nich by neměl hrát dominantní roli, nikdo by neměl být v podřízeném postavení. Pouze partnerství harmonické a vyvážené může zaručit pohodový dlouhodobý

vztah dvou partnerů. 4% žen a 9% mužů si to sice nemyslí, ale naštěstí jde jen o malý vzorek respondentů.

5.13 - Doma jsem lépe chráněna před násilím a sexuálním útokem

Správná odpověď. NE. Více než polovina sexuálně motivovaných činů se odehraje v bytě.

Graf č. 31 – 5.13 – mýty týkající se DN

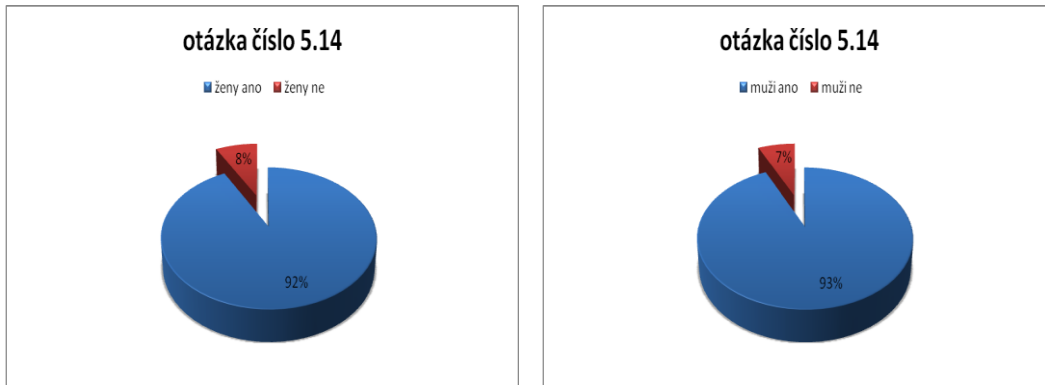

Téměř polovina dotázaných respondentů se domnívá, že je doma lépe chráněna před násilím, nebo sexuálním útokem. Podle uvedených dat v Sociologické sondě o.s. ROSA (2006), se však více než polovina sexuálních útoků odehraje v bytě. Znásilnění na schůzce představuje 67% všech sexuálních útoků. 68% mladých žen znaly toho, kdo je znásilnil – byl to buď přítel, kamarád, nebo známý. 6 z 10 znásilnění mladých žen se stane v jejich vlastním domově.

5.14 - Aby násilníci dosáhli svého cíle, nemusejí ani použít zbraň.

Správná odpověď. ANO. Jen malá část útoků se odehrává se zbraní v ruce. Většinou útočník využívá strach, který v oběti vyvolal a fyzickou převahu.

Graf č. 32 – 5.14 – mýty týkající se DN

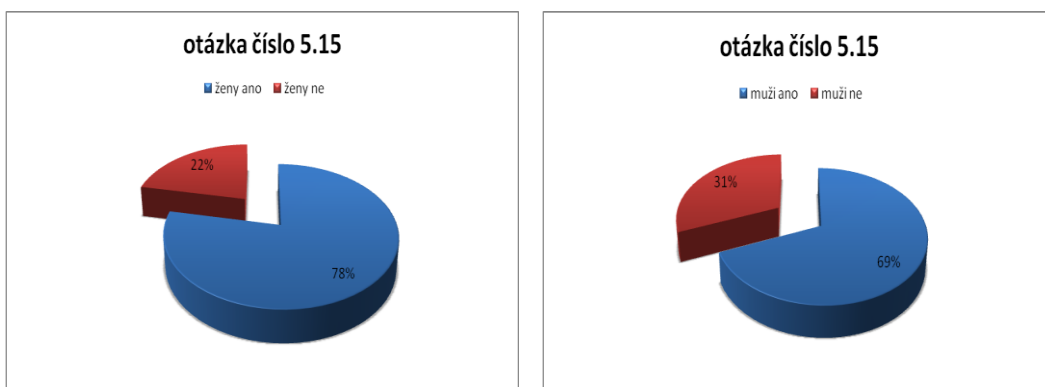

Podle vysokého procenta správných odpovědí je zřejmé, že si děvčata i chlapci uvědomují, že většina útočníků využívá fyzickou převahu a pocit strachu, který oběť ochromí.

5.15 - Lidi, co ohrožují ostatní, jsou většinou psychicky narušení.

Správná odpověď: NE. Tito lidé jsou zastoupeni z hlediska „normálnosti“ stejně jako v běžné populaci. Je mezi nimi i nějaké procento lidí s určitou poruchou, ale ve většině případů jde o zdravé jedince, kteří jen nemají, anebo nechtějí mít kontrolu nad svým chováním.

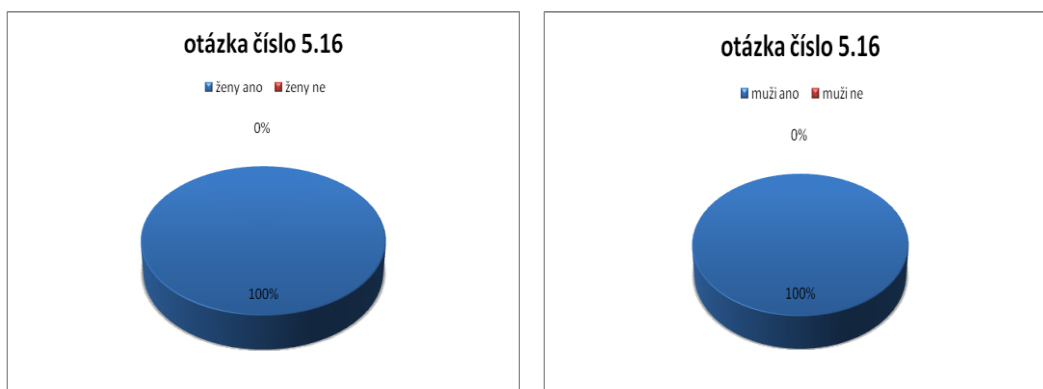
Graf č. 33 – 5.15 – mýty týkající se DN

Jen 22% dívek a 31% chlapců si správně myslí, že tomu tak není. Téměř 80% dívek a 70% chlapců si ovšem myslí, že násilní pachatelé bývají duševně nemocní, nebo vyšinutí. Je velmi nebezpečné domnívat se, že od slušně vypadajícího člověka, nebo od známého či souseda nám nemůže hrozit žádné nebezpečí. Jak bylo zmíněno v předchozí otázce, 68% mladých žen znalo násilníka, který je přepadl.

5.16 - Násilí, pokus o znásilnění je třeba nahlásit policii, jít k lékaři.

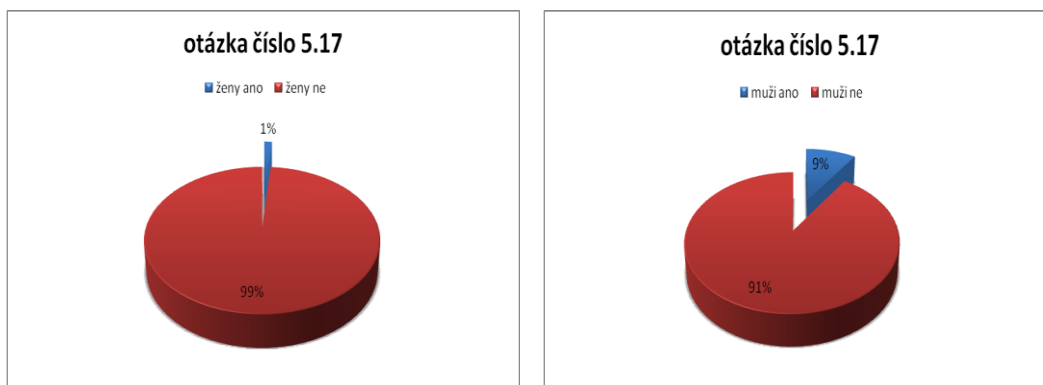
Správná odpověď: ANO. Je dobré takovou událost nahlásit. V každém případě by se měli lidé, kterých se to dotýká obrátit na dospělého, kterému důvěřují, aby pomohl, nebo poradil, co dělat. Pokud nikoho takového neznáte, zavolejte na některou z linek důvěry, nebo i krizovou linku.

Graf č. 34 – 5.16 – mýty týkající se DN

Všichni respondenti shodně správně odpověděli na dotaz odpovědí ANO.

5.17 - Když kluk zaplatí za holku v restauraci, má právo na něco víc, než na polibek.

Správná odpověď: NE. Pokud si něco takového váš partner myslí, je lépe si zaplatit útratu sama. Nikdo si nemůže kupovat nárok na druhého člověka.

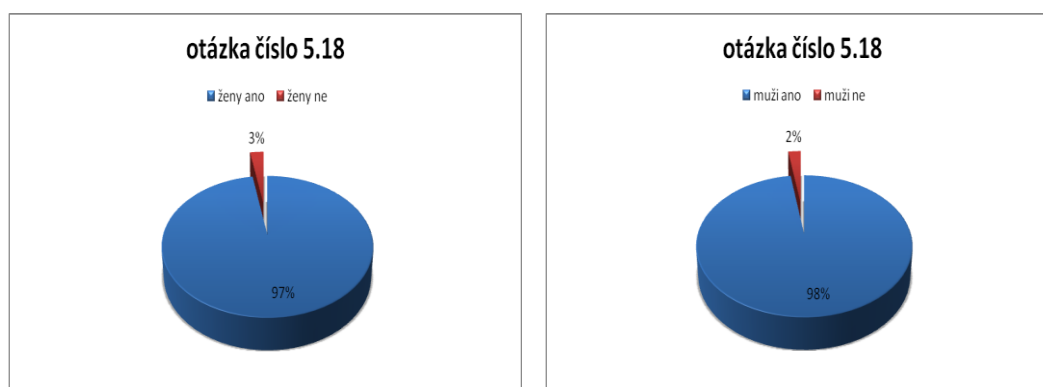
Graf č. 35 – 5.17 – mýty týkající se DN

Naštěstí jen dvě z dorázaných dívek a čtyři chlapeci se domnívají, že když za partnerku zaplatí v restauraci chlapec, plyne mu z tohoto činu právo na něco víc, než na polibek. Tato myšlenka je zcela absurdní. Nelze si „kupovat“ nárok na cokoli, co není partner ochoten udělat sám a dobrovolně.

5.18 - Máš právo říct každému, i tomu koho důvěrně znáš, že nechceš, aby se tě dotýkal, když se to tobě nelíbí.

Správná odpověď: ANO. Většinu útoků na mladé lidi spáchají jim dobře známé osoby. Nejdůležitější je pocit bezpečí a vlastní důstojnosti, na který má právo každý z nás...

Graf č. 36 – 5.18 – mýty týkající se DN

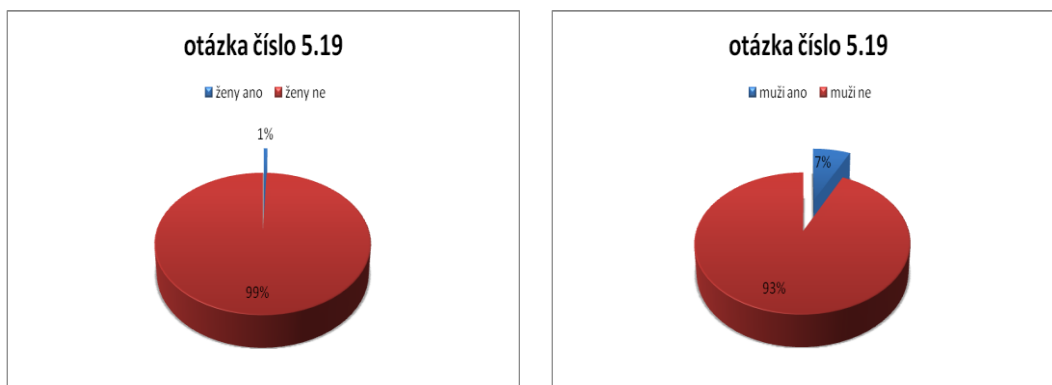

4 dívky a jeden chlapec ze všech dotázaných 199 respondentů odpověděli nesprávně. Zbýlých 97% dívek a 98% chlapců znají svá práva a chápou je správně jako nejdůležitější. Důležitější než to, aby někoho neurazili. Pokud někomu něco není příjemné má rozhodně právo takovou aktivitu odmítnout, ať už se odmítnutí týká kohokoli.

5.19 - Když se kluk chová jemně a s citem, je to slaboch.

Správná odpověď: NE. Pokud je kluk jemný, neznamená to rozhodně, že je slaboch.

Graf č. 37 – 5.19 – mýty týkající se DN

99% dívek uvedlo, že nechápou jemnost ze strany chlapce jako slabost. Dokonce i 93% chlapců si myslí totéž, což je jediné správné. V dnešní době si i hoši uvědomují, že se do nich ve vztahu čeká spíš něha, cit a empatie, než drsné výrazy a hrubé jednání.

Odpověď na dílčí výzkumnou otázku, **jaké jsou vědomosti mladých lidí, týkající se mýtů kolem násilí**, je rozčleněn v tabulce č. 25. Zvýrazněny jsou odpovědi pod 90% úspěšnosti. Chlapci měli méně často správné odpovědi, dívky si ve vědomostech o mýtech vedly lépe. Nejvíce špatných odpovědí bylo na otázku 5.15, týkající se napadání od psychicky narušených lidí, správně odpověděla necelá třetina respondentů. Druhá nejhorší otázka byla pro hochy i dívky č. 5.13, týkající se bezpečnosti. Téměř polovina dotázaných si myslela, že jsou doma více chráněni před napadením. U mladých mužů převládal i názor v 47%, že partnerku s oddaností a láskou dokáží změnit.

Tabulka č. 25

Mýty, týkající se násilí ve vztahu	správné odpovědi	správné odpovědi
	ženy	muži
5. 1. muži, kteří se dopouštějí násilí, za to nemohou, oběť je asi vyprovokovala	100	88
5. 2. s oddaností a láskou se agresivní partner může změnit	83	53
5. 3. je přirozené, aby se muži chovali agresivně, očekává se to od nich	98	95
5. 4. domácí násilí zasahuje jen malou část lidí, je okrajovou záležitostí	92	64
5. 5. bití a násilí je jen ztrátou kontroly nad svým chováním	77	65
5. 6. domácí násilí je záležitostí chudých lidí	99	93
5. 7. domácí násilí je záležitostí jen lidí s nízkým vzděláním	99	98
5. 8. domácí násilí je jen hádka, výbuch, konflikt, kdy nedochází k vážným zraněním	97	95
5. 9. řekne-li dívka chlapci "NE" často myslí "ANO"	91	72
5. 10. žárlivost je znakem opravdové lásky	87	76
5. 11. k většině případů znásilnění dochází proto, že dívka chlapce natolik vzruší, že on ztratí schopnost sebeovládání	92	82
5. 12. pravý muž dává dívce najevo, že je víc než ona	96	91
5.13. doma jsem lépe chráněna před násilím a sexuálním útokem	48	56
5.14. aby násilníci dosáhli svého cíle, nemusejí ani použít zbraň	92	93
5.15. lidi, co ohrožují ostatní, jsou většinou psychicky narušení	22	31
5.16. násilí, pokus o znásilnění, je třeba nahlásit, jít k lékaři, na policii	100	100
5.17. když kluk zaplatí za holku v restauraci, má právo na víc, než na polibek	99	91
5.18. máš právo říct každému- i cizímu, i tomu, koho důvěrně znáš, aby se tě dotýkal, když se ti to nelíbí	97	98
5.19. když se kluk chová jemně a s citem, je to slaboch	99	93

5.6 Celkové hodnocení analýzy dat

Z dosažených a výše prezentovaných výsledků lze vyvodit, že obecná povědomost o termínu „domácí násilí“ je u mladých lidí na velmi dobré úrovni. Rovněž zastávají všichni mladí lidé shodný názor, že domácí násilí je trestný čin a nelze jej ve společnosti tolerovat. Ovšem v okamžiku, kdy respondenti odpovídali na konkrétní dotazy, se zjistilo, že teorie jsou sice znalí, ale v praxi to vypadá již trochu jinak. Ze 155 dotázaných respondentek 68 odpovědělo, že zná násilí jen z televize, ovšem jen 48 z nich neuvvedlo žádnou další zkušenost s násilím. Z dotázaných mladých mužů odpovědělo 26, že znají násilí jen z televize, ale další násilí ve vztahu nejmenovalo jen 18 z nich. Zde je nejlépe vidět, že někteří mladí lidé nepovažují určité projevy násilí za násilí, ale za běžné chování. I v oddíle 4., ve kterém byly sledovány skutečné projevy násilí ve vztahu, se projeví počátky násilného chování i již prožitých fyzických útoků. Co se týká znalostí ohledně mýtů, týkajících se násilí ve vztahu, byla zjištěna v určitých ohledech vysoká znalost problematiky a v určitých ohledech zase nevědomost, nebo naivita. Proto jsme s přihlédnutím k provedenému výzkumu dospěli k závěru, že mladí lidé by potřebovali více informací k určitým tématům, týkajících se násilí ve vztazích, měli by se více učit toleranci ve vzájemných vztazích, důvěře a hlavně sebedůvěře.

5.7 Doporučení pro praxi

S přihlédnutím k výsledkům výzkumu, bychom navrhovali organizování besed a přednášek na témata týkající se domácího násilí, násilí ve vztahu, mýtů a realitě o násilí a také informace týkající se bezpečného chování a jednání.

Ve školství bychom doporučovali zařadit tato témata do výuky v rámci obecně vzdělávacích předmětů, jako jsou například Společenské vědy, Právní nauka, Psychologie, apod.

V rámci primární prevence, např. formou besed, by bylo možné požádat o spolupráci některou obecně prospěšnou organizaci, která se zbývá pomocí obětem domácího násilí.

Výborné náměty pro zařazení do výuky na středních školách všech typů zahrnuje Manuál pro učitele středních škol, s názvem *Násilí ve vztazích teenagerů*, který vydala organizace ROSA v roce 2009, jako publikaci v rámci Projektu prevence kriminality.

Autorka textu M. Hronová v tomto Manuálu navrhuje různé metody výuky při probírání témat, týkající se domácího násilí, násilí ve vztazích teenagerů i dospělých, genderovým stereotypům, formám násilí, varovným signálům násilí ve vztahu i mýtům a realitě, týkající se násilí. Zaměřuje se také na práva ve vztahu a vnímání rozdílu mezi vztahem nezdravým a zdravým. Výsledky výzkumu, které nejvíce vybočují ze správných odpovědí:

- ✓ lidi, co ohrožují ostatní, jsou většinou psychicky narušení - správně 22% dívek a 31% hochů,
- ✓ doma jsem lépe chráněna před násilím a sexuálním útokem - správně 48% dívek a 56% hochů,
- ✓ s oddaností a láskou se agresivní partner může změnit - správně 83% dívek a 53% hochů.

Vzhledem k těmto výsledkům výzkumu, kdy bylo nejvíce špatných odpovědí ve výše uvedených otázkách, bychom považovali za důležitá témata k prevenci lekce s názvy *Násilí a odhad bezpečí*, kde jsou předloženy studentům různá tvrzení, týkající se bezpečí a nebezpečí v chování a jednání. Poukázat na to, že obvykle se násilníci nevymykají z „normálu“, mohou zpočátku působit naprosto vyrovnaně a klidně. Že nejvíce násilných činů se stává v bytě, a pachatelem je osoba oběti známá.

Jako další oblast k prevenci by bylo velmi vhodné vysvětlení mladým lidem a zvláště chlapcům, že být silný a být dívce oporou je dobré, ale neznamená to totéž jako být hrubý, agresivní a majetnický, viz výsledky výzkumu, kdy podle mladých lidí je u hochů jen 65% správných odpovědí na otázku, že „bití a násilí je jen ztrátou kontroly nad svým chováním.“ Doporučovali bychom používání názorné ukázky zdravého a nezdravého vztahu na *Kole moci a kontroly – násilí teenagerů* a na *Kole rovnosti – násilí teenagerů* (Přílohy č. , jak je ve svém Manuálu pro učitele středních škol uvedla Hronová (2009, s. 46, 47). Varovné signály násilí ve vztahu doporučujeme řešit dle návodu v lekci 5, formou brainstormingu a následnou diskusí na toto téma, jak píše Hronová 2009, s. 51.

Zároveň by bylo vhodné proškolení učitele, aby byli schopni vyslechnout studenta či studentku a poskytnout jim informace i o tom, kde jim mohou poskytnout další péči a pomoc.

ZÁVĚR

Abychom působili na mladou generaci úspěšně, měli bychom zvyšovat jejich informovanost a osobní kompetence. Měli bychom také působit na rozvoj jejich resilience vůči násilnému chování a projevům agresivity ve vztazích.

Nezastupitelný význam pro socializaci a sociální integraci má ve společnosti rodina. Má proto v prevenci poruchového chování a kriminality prvořadý vliv na prostředí, ve kterém mladá generace vyrůstá. Pokud tato základní společenská jednotka neplní své funkce, jsou mnohá preventivní opatření velmi obtížná. Proto by prvořadá prevence měla být zaměřena na kvalitní fungování rodiny a zabezpečení jejich hlavních funkcí - socializačně - výchovné, funkci ochranné a v neposlední řadě i emocionální. Ale i rodiny správně fungující by měly být informovány o nebezpečích, která mohou jejich děti potkat. Jako velmi důležité bych viděla zvyšování informovanosti, kam se obrátit v případě, že se někdo z rodiny stal obětí trestného činu.

Dalším důležitým socializačním činitelem je bezesporu škola. Zde by si měly děti upevňovat správné sociální návyky a získávat nové, rozšiřující jejich kompetence a dovednosti. Tyto preventivní programy mohou ve školách realizovat v rámci preventivních besed a vzdělávacích programů, nebo školením v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v problematikách prevence sociálně-patologických jevů.

Prevence kriminality zaujímá důležité místo také v náplni práce Policie ČR. Preventivně informační skupina realizuje a podporuje projekty, jejichž cílem je předávání informací z oblasti práva a vštěpování společenských norem dětmi i mládeži různých věkových kategorií, aby se předešlo poruchovému chování.

Mnoho obecně prospěšných organizací, které se zaměřují na pomoc obětem trestných činů, nebo domácího násilí, může pomoci v preventivních opatřeních významným dílem. S velkým zklamáním, jsem se dozvěděla, že Intervenční centrum Zlínského kraje žádné preventivní programy nemá a ty, které měli, museli zrušit pro nedostatek finančních prostředků. Naše konzumně zaměřená společnost dává přednost řešení násilí před prevencí. Je smutné, že se popíší stohy papírů, mnohdy kvalitními programy a myšlenkami, které končí v šuplíku pro „nedostatek financí“.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Internetové zdroje

<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/statistiky/reprezentativni-vyzkum-2001-stem/r94>[cit. 2. 3. 2010].

<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/statistiky/reprezentativni-vyzkum-2006-stem/r93>
[cit. 2. 3. 2010].

Publikace:

- [1] BENTOVIM, A., *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*, Praha: Grada, 1998, 120 s., ISBN 80-7169-629-3
- [2] BEDNÁŘOVÁ, *Specifika práce s oběťmi domácího násilí*, MVČR, POLICISTA č. 1, Praha: 2006, ISSN1211-7943
- [3] CAMPBELL, R., *Potřebuji Tvou lásku*, Praha: Návrat, 1992, 124s., ISBN 80-85495-11-2
- [4] ČAČKA, O., *Psychologie dítěte*, Tišnov: Sursum, 1994, 112s., ISBN 80-85799-03-0
- [5] ČÁP, J., ČECHOVÁ, V., ROZSYPALOVÁ, M., *Psychologie, obecná psychologie pro střední pedagogické školy*, Praha: Nakladatelství H&H, 204s., ISBN 80-7319-015-X
- [6] ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky-Domácí násilí, stalking, predikce násilí*, Praha: Grada, 2008, 150s., ISBN 978-80-247-2207-8
- [7] ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol., *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*, Praha: Grada, 2007, 192 s., ISBN 978-80-247-2014-2
- [8] ČÍRTKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, R., VITOUŠOVÁ, M. *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích: studie*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002, 143 s. ISBN 80-86284-19-0
- [9] FURST, M., *Psychologie, Včetně vývojové psychologie a teorie výchovy*, Olomouc: Votobia, 1997, 263s., ISBN 80-7198-199-0
- [10] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*, Brno: Paido, 2000, 207 s., ISBN 80-85931-79-6
- [11] GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J., *Podoby násilí v rodině*, Praha: Vyšehrad, 2000, ISBN 80-7021-416-3
- [12] HRONOVÁ, M., *Násilí ve vztazích teenagerů, Manuál pro učitele středních škol*, Praha: ROSA – centrum pro týrané a osamělé ženy, 2009, 75s, bez ISBN

- [13] HRONOVÁ, M., *To si dovolit nesmíš*, ROSA, 2006,
- [14] HRONOVÁ, M., *Škola a děti vystavené domácímu násilí, Manuál pro učitele*, ROSA, 2009
- [15] CHRÁSKA, M., *Metody pedagogického výzkumu*, Praha: Grada, 2007, 265s., ISBN 978-80-247-1369-4
- [16] CHUDÝ, Š., *Úvod do pedagogiky I*, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 1. vydání, UTB - Academia Centrum Zlín, 2005, 84s., ISBN 80-7318-365-X
- [17] JANDOUREK, J., *Sociologický slovník*, Praha:Portál, 2001, 285s., ISBN 80-7178-535-0
- [18] JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J., a kol., *Děti a mládež v obtížných životních situacích*, Praha, Themis, 2004, 478s., ISBN 80-7312-038-0
- [19] KLAPILOVÁ, S., *Kapitoly ze sociální pedagogiky*, Olomouc, UP v Olomouci, dotisk 1. Vydání z r. 1996, 2001, 63 s., ISBN 80-7067-669-8
- [20] LIPNER, M., *Viktimologie v sociální péči, 3. odborné suplementum sociální péče*, [cit. 2.3.2010].
http://www.lipner.li/soubory/victi_supl.html#SCHEMA_UPLATNOVANI
- [21] LUKASOVÁ, E., *Logoterapie ve výchově*, Praha: Portál, 1997, 207 s., ISBN 80-7178-180-0
- [22] MUSIL, J., *Sociální psychologie*, Zlín, UTB ve Zlíně, 2005, 126s., ISBN 80-7318-292-0
- [23] MUSIL, J., *Vývojová psychologie I*, Zlín: UTB ve Zlíně, 2006, 69 s., ISBN 80-7318-361-7
- [24] NAKONEČNÝ, M., *Psychologie osobnosti*, Praha: Academia, 1995, 336 s., ISBN 80-200-0525-0
- [25] NAKONEČNÝ, M., *Základy psychologie*, Praha: Academia, 1998, 590 s., ISBN 80-200-0689-3
- [26] PAULÍNOVÁ, L., *Psychologie pro Tebe*, Praha: Informatorium, 1998, 123 s., ISBN 80-85427-30-0
- [27] PETRUSEK, M., *Úvod do obecné sociologie. I. díl.*, Ostrava: Institut VHJ Vítkovice, 1985.
- [28] PRŮCHA, J. a kol., *Pedagogický slovník*, 4. vydání, Praha: Portál, 2004, 322s., ISBN 80-7178-772-8.
- [29] PLHÁKOVÁ, A., *Dějiny psychologie*, 1. vydání, Praha: Grada, 2006, 328s., ISBN 80-247-0871-X
- [30] RUSNÁKOVÁ, Š., *Mýty o znásilnění*, [on line] Bílý kruh bezpečí, [cit. 2.3.2010].
http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=467
- [31] RUSNÁKOVÁ, Š., *Mýty o znásilnění*, [on line] Bílý kruh bezpečí, [cit. 2.3.2010].
http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=296
- [32] SMĚKAL, V., *Psychologie osobnosti*, Brno: BARRISTER&PRINCIPAL, 2002, 517s., ISBN 80-85947-80-3

- [33] ŠNÝDROVÁ, I., *Psychodiagnostika*, Praha: Grada, 2008, 143s., ISBN 978-80-247-2165-1
- [34] ŠOLCOVÁ, I., *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*, Praha: Grada, 2009, 102 s., ISBN 978-80-247-2947-3
- [35] VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, Praha: Portál, 2004, 870s, 3. rozšířené vydání, ISBN 80-7178-802-3
- [36] VEČERKA, K., et al., *Sociálně patologické jevy u dětí*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, 78s., ISBN 80-86008-74-6 [cit. 18. 3. 2010]. URL: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/252a.pdf>>.
- [37] VLČEK, V., *Psychologie pro doteková povolání*, Olomouc: Poznání, 2006, 2. vydání, 203 s., ISBN 80-86606-52-X
- [38] VYKOPALOVÁ, H., *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0337-4.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 – Co je to domácí násilí	51
Graf č. 2. - Zním domácí násilí jen z televize	54
Graf č. 3 - vím o domácím násilí ve svém okolí.....	55
Graf č. 4 - vím o násilí ve vztahu své kamarádky/kamaráda	56
Graf č. 5 - zažila jsem domácí násilí ve své rodině	57
Graf č. 6 - zažil/a jsem sám/a násilí ve vztahu s přítelkyní/přítelem	57
Graf č. 7 - Už jsem s někým chodil/a, měl/a vztah	59
Graf č. 8 - partner/ka mne ponižoval/a	59
Graf č. 9 - partner/ka mne uhodil/a	60
Graf č. 10 - partner/ka chce abych trávil/a čas jen s ním/ní.....	61
Graf č. 11 - bál/a jsem se svého partnera	61
Graf č. 12 - můj partner/ka za mne rozhoduje, vše musí být podle něj/ní	62
Graf č. 13 - ve vztahu jdu i proti svým přáním, abych potěšil/a svého partnera/ku.....	63
Graf č. 14 - ve vztahu jsem již zažil/a strach, že budu udeřen/a.....	64
Graf č. 15 - ve vztahu jsem šel/šla v sexu dál, než jsem chtěl/a pod tlakem partnera/ky	63
Graf č. 16 - ve vztahu se očekává sex, měla jsem strach, že se vztah rozpadne, když řeknu NE	65
Graf č. 17 – Zkušenost s násilím – ženy	65
Graf č. 18 – Zkušenost s násilím muži.....	66
Graf č. 19 – 5. 1 – mýty týkající se DN	68
Graf č. 20 – 5.2 – mýty týkající se DN	68
Graf č. 21 – 5.3 – mýty týkající se DN	69
Graf č. 22 – 5.4 – mýty týkající se DN	69
Graf č. 23 – 5.5 – mýty týkající se DN	70

Graf č. 24 – 5.6 – mýty týkající se DN	71
Graf č. 25 – 5.7 – mýty týkající se DN	71
Graf č. 26 – 5.8 – mýty týkající se DN	72
Graf č. 27 – 5.9 – mýty týkající se DN	72
Graf č. 28 – 5.10 – mýty týkající se DN	73
Graf č. 29 – 5.11 – mýty týkající se DN	74
Graf č. 30 – 5.12 – mýty týkající se DN	74
Graf č. 31 – 5.13 – mýty týkající se DN	75
Graf č. 32 – 5.14 – mýty týkající se DN	76
Graf č. 33 – 5.15 – mýty týkající se DN	76
Graf č. 34 – 5.16 – mýty týkající se DN	77
Graf č. 35 – 5.17 – mýty týkající se DN	77
Graf č. 36 – 5.18 – mýty týkající se DN	78
Graf č. 37 – 5.19 – mýty týkající se DN	79

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1. – Schéma uplatňování moci nad ženou-obětí DN	16
Tabulka 2. – Mýty a předsudky o obětech znásilnění	23
Tabulka 3. – Vztah člověk a prostředí	35
Tabulka 4. – Výzkumný vzorek respondentů	50
Tabulka 5. – Odpovědi na otázku č. 1	51
Tabulka 6. – Odpovědi na otázku č. 2	52
Tabulka 7. – Odpovědi na otázku č. 3-A)	53
Tabulka 8. – Odpovědi na otázku č. 3-B)	54
Tabulka 9. – Odpovědi na otázku č. 3-C)	55
Tabulka 10. – Odpovědi na otázku č. 3-D)	56
Tabulka 11. – Odpovědi na otázku č. 3-E)	56
Tabulka 12. - Odpovědi na otázku č. 3-F)	57
Tabulka 13. – Srovnání dat Sondy 2006 a dotazníků Zlín 2010.....	58
Tabulka 14. – Odpovědi na otázku č. 4-A)	58
Tabulka 15. – Odpovědi na otázku č. 4-B)	59
Tabulka 16. – Odpovědi na otázku č. 4-C)	60
Tabulka 17. – Odpovědi na otázku č. 4-D)	60
Tabulka 18. – Odpovědi na otázku č. 4-E)	61
Tabulka 19. – Odpovědi na otázku č. 4-F).....	62
Tabulka 20. – Odpovědi na otázku č. 4-G)	62
Tabulka 21. – Odpovědi na otázku č. 4-H)	63
Tabulka 22. – Odpovědi na otázku č. 4-I).....	64
Tabulka 23. – Odpovědi na otázku č. 4-J)	64
Tabulka 24. – Zkušenost s násilím- Zlín 2010 a Praha 2006.....	66

Tabulka 25. – Počet správných odpovědí týkající se mýtů o DN 80

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1 - Dotazník

Příloha P2 – Organizace zabývající se pomocí

Příloha P3 – Seznam zákonných norem upravujících řešení DN

Příloha P4 – Kolo moci a kontroly ve vztazích teenagerů

Příloha P5 – Kolo rovnosti ve vztazích teenagerů

Příloha P6 – Letáky určené k prevenci

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení studenti!

Jsem posluchačkou Fakulty humanitních studií na Baťově univerzitě ve Zlíně, oboru Sociální pedagogika – navazující magisterské studium. Dovoluji si Vám předložit dotazník s prosbou o jeho vyplnění.

Dotazník je sestaven tak, aby bylo možno zjistit obecnou povědomost mladých lidí o faktech a mýtech týkající se násilí ve vztahu a přitom nezabral při vyplňování respondentům více jak 30 minut času.

Údaje, které nám poskytnete, mohou posloužit jako informační můstek pro zpracování statistických údajů v Občanském sdružení ROSA, které se specializuje na poskytování bezplatné, komplexní psychosociální pomoci ženám, obětem domácího násilí.

Prosím o pravdivé vyplnění dotazníku a jeho odevzdání.

Děkuji za vaši ochotu a spolupráci.

Bc. Irena Cíváňová

1. Domácí násilí, násilí ve vztahu je:

- a** hádka partnerů, manželů (či jejich vzájemné napadání)
- b** takové jednání jednoho z partnerů, které za použití moci a kontroly v druhém vzbuzuje strach. Má podobu fyzickou, psychickou, ekonomickou i sexuální.

2. Domácí násilí, násilí ve vztahu:

- a** je soukromou záležitostí, ať si každý zvolí, jak se chová
- b** nelze tolerovat, je to trestný čin

3. Zkušenost s násilím

- nikdy jsem o domácím násilí neslyšel/a
- znám domácí násilí jen z televize
- vím o domácím násilí ve svém okolí
- vím o násilí ve vztahu své kamarádky/kamaráda/spolužáků
- zažil/a jsem domácí násilí ve své rodině (u rodičů)
- zažil/a jsem sám/sama násilí ve vztahu s přítelem/přítelkyní

4. Násilí ve vztahu

- už jsem s někým chodil/chodila/ měl/měla vztah
- partner/ka mě ponižovala
- partner/ka mě uhodila
- partner /ka chce abych trávil/a čas jen s ním/ní
- bál/bála jsem se svého partnera/partnerky, kluka/dívky
- můj partner/partnerka za mě rozhoduje, vše musí být podle něj/ní
- ve vztahu jdu i proti svým přáním, jen abych potěšil/la svého partnera/ku
- ve vztahu jsem již zažil/a strach, že budu udeřen/a
- ve vztahu jsem šla v sexu dál, než jsem chtěla pod tlakem partnera/partnerky
- ve vztahu se očekává sex, měla jsem strach, že se vztah rozpadne, když řeknu ne

5. Jsou následující tvrzení pravdivá?

5.1. muži, kteří se dopouštějí násilí za to nemohou, asi je oběť vyprovokovala

ano ne

5.2. s oddaností a láskou se agresivní partner může změnit

ano ne

5.3. je přirozené, aby se muži chovali agresivně, očekává se to od nich

ano ne

5.4. domácí násilí zasahuje jen malou část lidí, je okrajovou záležitostí

ano ne

5.5. bití a násilí je jen ztrátou kontroly nad svým chováním

ano ne

5.6. domácí násilí je záležitostí chudých lidí

ano ne

5.7. domácí násilí je záležitostí jen lidí s nízkým vzděláním

ano ne

5.8. domácí násilí je jen hádka, výbuch, konflikt, kdy nedochází k vážným zraněním

ano ne

5.9. řekne-li dívka chlapci „ne“, často myslí „ano“

ano ne

5.10. žárlivost je znakem opravdové lásky

ano ne

5. 11. k většině případů znásilnění dochází proto, že dívka chlapce natolik vzruší, že on ztratí schopnost sebeovládání

ano ne

5.12. pravý muž dává dívce najevo, že je něčím více než ona

ano ne

5.13. doma jsem lépe chráněna před násilím a sexuálním útokem

ano ne

5.14. aby násilníci dosáhli svého cíle, nemusejí ani použít zbraň

ano ne

5.15. lidi, co ohrožují ostatní, jsou většinou psychicky narušení

ano ne

5.16. násilí, pokus o znásilnění, je třeba nahlásit, jít k lékaři, na policii

ano ne

5.17. Když kluk zaplatí za holku v restauraci, má právo na něco více než na polibek

ano ne

5.18. Máš právo říci každému – i cizímu i tomu koho důvěrně a dobře znáš, že nechceš, aby se tě dotýkal, když se ti to nelíbí

ano ne

5.19. Když se kluk chová jemně a s citem je to slaboch

ano ne

Jsem: žena

muž

Věk:.....

PŘÍLOHA P2 – ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE POMOCÍ

Od 1. ledna 2007 působí v České republice pracoviště poskytující **krizovou pomoc osobám ohroženým domácím násilím - Intervenční centra**. Seznam všech kontaktů je na: <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/intervencni-centra/adresar-intervencnich-center-cr-kontakty-pro-verejnost/r91>

IC PRAHA, Hlavní město Praha – 281911883, 281861580 (fax), 604231085, 739440771, icpraha@csspraha.cz, www.csspraha.cz

IC ZLÍN, Zlínský kraj – 577018265, 774405682, ic.zlin@seznam.cz, www.poradnazlin.cz

ROSA – Informační a poradenské centrum pro ženy-oběti domácího násilí - konzultace a poradna - 241432466, **SOS linka 602 246 102**, www.rosa-os.cz, e-mail: inforosa-os.cz

Psychosociální centrum Acorus – krizová **nonstop linka 283 892 772**, www.acorus.cz, e-mail: info@acorus.cz

Bílý kruh bezpečí – občanské sdružení pro pomoc obětem trestných činů – nonstop linka 253 317 110, nonstop DONA linka pro oběti domácího násilí -251 511 313, <http://www.bkb.cz/index.php>

RIAPS- Krizové centrum – Praha 3, nepřetržitá psychoterapeutická pomoc, nonstop linka 222 580 597

Centrum krizové intervence Psychiatrické léčebny Bohnice, Praha 8, tel. 284 016, 110, www.plbohnice.cz

Seznam krizových center pro Zlínský kraj včetně kontaktů lze najít na tomto odkaze:

<http://www.donalinka.cz/files/uploaded/UserFiles/File/adresar/Zlinskykraj.xls>

Oddělení sociálně-právní ochrany dětí na odboru sociálních věcí Magistrát města Zlína: tel. 577630579, <http://www.zlin.eu/page/23206.zakon-359-99-sb-o-socialne-pravni-ochrane-deti/>

Dětské krizové centrum – pro týrané a ohrožené děti, Praha 4, tel. 241 480 511, www.ditekrize.cz, problem@ditekrize.cz,

Linka důvěry – 241 484 149

Linka bezpečí – 116 11 nebo 800 155 555

Růžová linka pro děti a mladé lidi ve stavu akutní krize, Praha 10 - 272 736 263, e-mail: ruzova-linka@centrum.cz

PŘÍLOHA P3 – ZÁKONNÉ NORMY UPRAVUJÍCÍ DOMÁCÍ NÁSILÍ

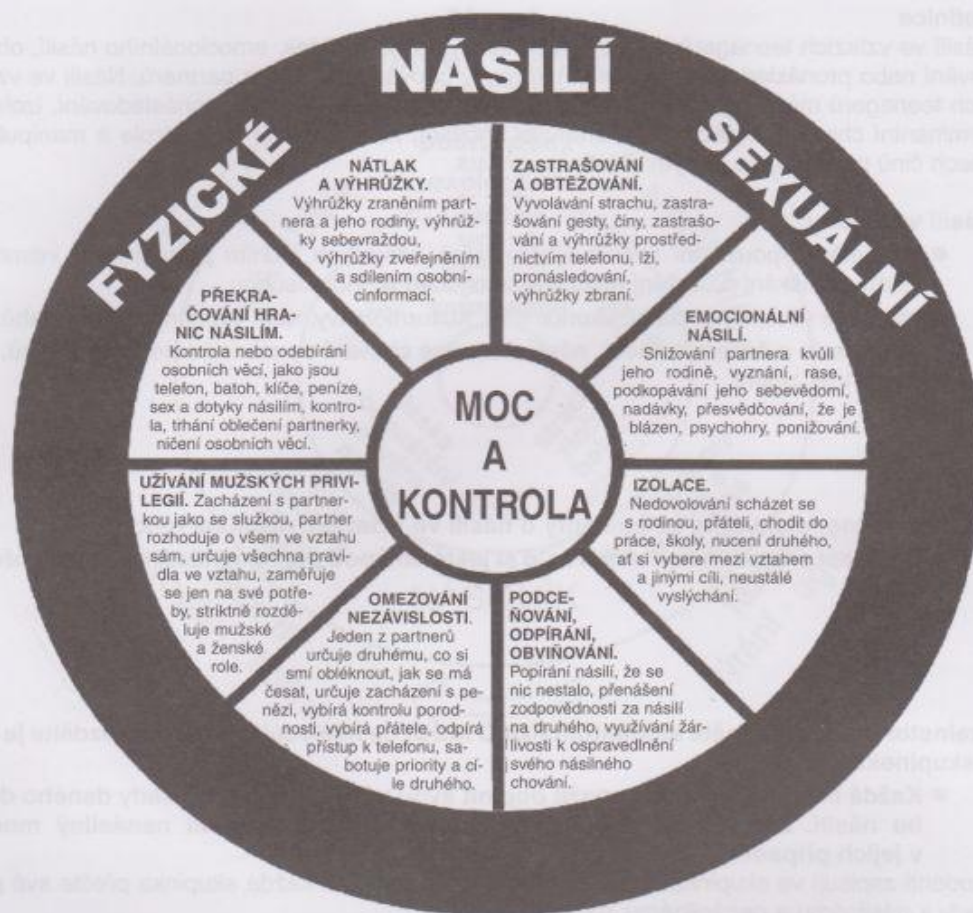
„Proti všem formám násilí chrání náš právní řád obětí násilného jednání především Ústavou č. 1/1993Sb. a Listinou základních práv a svobod č. 2/1993SB., ale dále s účinností od 1. 1.2010 novým zákoníkem trestním č. 40/2009Sb., dále přestupkový zákon č.200/1990Sb.v platném znění a zákon o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb., zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí v platném znění, jakož i některá ustanovení o vykázaní ze společně obývaného obydlí dle policejního zákona a nebo předběžná opatření o zákazu vstupu do společného obydlí dle občanského soudního řádu.“
(JUDr. Iva Čacká Pavlíková, PhD.)

Úplné znění paragrafů, kterými lze řešit násilí lze najít v zákonu č. 40/2009Sb.,

- §170 Zbavení osobní svobody
- §171 Omezování osobní svobody
- §175 Vydírání
- §177 Útisk
- §178 Porušování domovní svobody
- §182 Porušení tajemství dopravovaných zpráv
- §184 Pomluva
- § 185 Znásilnění
- § 186 Sexuální nátlak
- § 187 Pohlavní zneužití
- § 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí
- § 353 Nebezpečné vyhrožování
- § 354 Nebezpečné pronásledování

PŘÍLOHA P4 - KOLO MOCI A KONTROLY – NÁSILÍ TEENAGERŮ

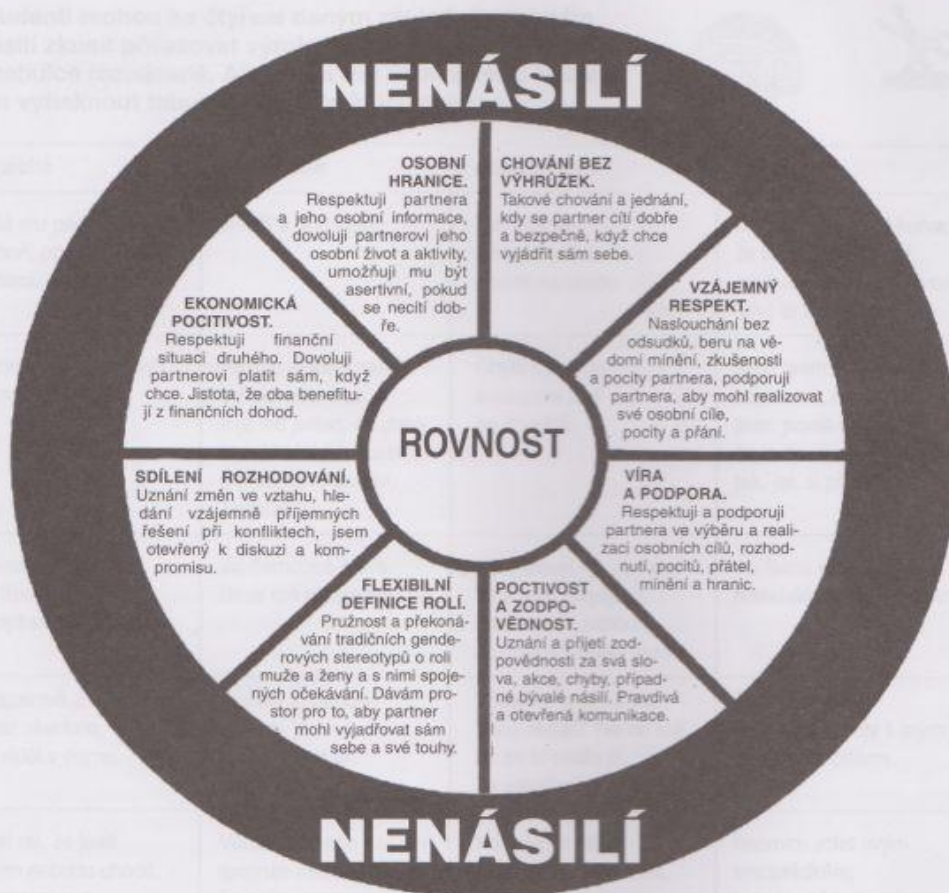
KOLO MOCI A KONTROLY – NÁSILÍ TEENAGERŮ¹⁷⁾

¹⁷⁾ Kolo moci a kontroly bylo upraveno v Salt Lake Area Domestic Violence Coalition a je založeno na Kole moci a kontroly vytvořeném v Domestic Abuse Intervention Project, Duluth, Minnesota

PŘÍLOHA P5 - KOLO ROVNOSTI – NÁSILÍ TEENAGERŮ

KOLO ROVNOSTI – NÁSILÍ TEENAGERŮ¹⁸⁾

¹⁸⁾ Kolo rovnosti bylo upraveno v Salt Lake Area Domestic Violence Coalition a je založeno na Kole rovnosti vytvořeném v Domestic Abuse Intervention Project, Duluth, Minnesota

PRVNÍ KONTAKT S PŘÍPADEM DOMÁČÍHO NÁSILÍ

násilnou osobou může být

- dítě do 15 let
- mladistvý
- dospělý muž
- dospělá žena

ohroženou osobou může být

- žena
- muž
- senior / seniorka
- dítě
- osoba se zdravotním postižením

Pomocí můžeme všichni! Stačí diskretně (kontaktem na intervenční centrum, sociální odbor, orgán sociálně-právní ochrany dětí) upozornit na situaci ve svém okolí, doporučit místo pomoci, doprovodit ohrožené osoby ke zdroji pomoci, v akutním případě přivolat Policii České republiky.

Lhostejnost a skrývání domácího násilí je nejhorší možnou reakcí.

- **Domácí násilí začíná útoky proti lidské důstojnosti** (urážky, ponižování, zesměšňování, omezování, ničení věcí)
- **pokračuje útoky proti zdraví nebo hrozbami násilím** (vyhrůžování, fyzické napadání, sexuální násilí)
- **a může vyústit v útoky proti lidskému životu** (útok se zbraní, těžká újma na zdraví, pokus vraždy, vražda)

Prioritou je zajistit bezpečí ohrožených osob a řešit situaci včas, cestou sociálně-právních opatření případně v kombinaci s trestněprávními opatřeními.

Velmi důležitý je první kontakt s případem domácího násilí. Bagatelizace problému, odmítnutí pomoci, zpochybnutí závažnosti situace vrací ohrožené osoby zpět do prostředí, ve kterém další dlouhá léta domácí násilí tají a skrývají.

Každý profesionál by měl mít na paměti, že informacím o domácím násilí je třeba věřit, zadokumentovat je, zajistit pomoc a poučít ohroženou osobu o bezpečnostním plánu. Přijatá nebo doporučená opatření nesmí zhoršit situaci oběti a vyvolat výbuch násilí.

INTERDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE

INTERVENČNÍ CENTRA

v rámci své působnosti organizují **interdisciplinární spolupráci** státních, samosprávných a nestátních institucí a tu koordinují prostřednictvím interdisciplinárního týmu. V případě zájmu o tuto spolupráci kontaktujte intervenční centrum ve svém kraji.

INTERVENČNÍ CENTRA

- zajišťují pomoc ohroženým osobám v konkrétních případech domácího násilí;
- koordinují spolupráci a vzájemnou informovanost mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie České republiky, obecní policií a ostatními orgány veřejné správy.

Kdo se může zapojit do interdisciplinární spolupráce při řešení případů domácího násilí na komunitní úrovni?

Místa prvního kontaktu ohrožených osob se systémem pomoci:

- Policie ČR
- obecní/městská policie
- přestupkové oddělení obecního úřadu
- intervenční centrum
- OSPOD
- krizové centrum/centrum krizové intervence (pro děti a rodinu)
- manželská poradna
- azylový dům
- linka důvěry
- praktičtí lékaři
- pediatři a další specialisté
- nemocnice (včetně sociálního odd.)
- záchranná služba

Další organizace vhodné pro zapojení do spolupráce:

orgány obcí a krajské samosprávy, např. oddělení prevence kriminality, sociální odbory, příslušné výbory zastupitelstev apod.

INTERVENČNÍ CENTRUM

pro osoby ohrožené domácím násilím

„Problém domácího násilí nemůže vyřešit jedna osoba ani jedna instituce. Je potřeba dobře vyladěné spolupráce policie, justice a intervenčních center, která je doprovázena mezioborovou spoluprací dalších institucí (zejména poradenských, zdravotnických a sociálních). Hlavní úkol intervenčního centra spočívá v tom, aby ohroženým osobám poskytl podporu k obnovení vlastních sil a k řešení problému domácího násilí. Intervenční centra poskytují psychologickou, právní a sociální podporu. Jejich role v systému pomoci obětem násilí je nezastupitelná.“

Expertní skupina Aliance proti domácímu násilí
www.domacinasilii.cz

PRÁVNÍ RÁMEC

Na základě ustanovení zákona č. 135/2006 Sb. je policista v případech domácího násilí od 1. 1. 2007 oprávněn vykázat násilnou osobu na deset dní z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou. Opis rozhodnutí o vykazání doručí policista do 24 hodin od jeho vydání spolu s opisem úředního záznamu příslušnému intervenčnímu centru.

INTERVENČNÍ CENTRA poskytují na základě § 60a zákona č. 108/2006 Sb.; o sociálních službách, osobám ohroženým domácím násilím následující služby:

- V případech vykazání je osobě ohrožené násilným chováním vykazaná osoba nabídnuta pomoc nejpozději do 48 hodin od doručení opisu tohoto rozhodnutí intervenčnímu centru.
- Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta rovněž na základě žádosti osoby ohrožené násilným chováním jiné osoby obývající s ní společně obydlí nebo i bez takového podnětu, a to bezodkladně poté, co se intervenční centrum o ohrožení osoby násilným chováním dozví.
- Sociální služby v intervenčním centru jsou poskytovány jako služby ambulanti, terénní nebo pobytové (služba poskytovaná formou pobytových služeb obsahuje i tyto základní činnosti: poskytnutí ubytování, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy).
- Služba obsahuje sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.
- Součástí služby je zajištění spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie České republiky a obecní policií, jakož i ostatními orgány veřejné správy.

SÍŤ INTERVENČNÍCH CENTER V ČESKÉ REPUBLICE

V České republice bylo k 1. 1. 2007 vybudováno patnáct intervenčních center. To je v průměru jedno centrum na 685 975 obyvatel. Adresy intervenčních center, stejně jako telefonické spojení, vám poskytneme:

DONA linka 2 51 51 13 13
NONSTOP LINKA POMOCI
PRO OSOBY OHROŽENÉ DOMÁCÍM NÁSILÍM

Adresa vašeho nejbližšího intervenčního centra:

Poradna pro rodinu, manželství
a mezilidské vztahy Zlín,
příspěvková organizace
INTERVENČNÍ CENTRUM
U Náhonu 5208
760 01 ZLÍN 1

574 018 265

IDENTIFIKACE DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Uvnitř partnerských a rodinných vztahů může docházet k rozmanitým variantám násilných incidentů. Ne všechny lze označit jako domácí násilí. **Podstatu domácího násilí vystihuje pojem „týrání“, který činí soužití nenesitelným.**

Dominujícím psychologickým znakem týrání je uplatňování moci a kontroly nad jinou osobou, v případě domácího násilí nad osobou blízkou nebo jinou žijící s násilnou osobou ve společném obydlí. Moc a kontrola jsou uplatňovány zejména prostřednictvím fyzického, psychického, sexuálního a ekonomického násilí. Je důležité umět odlišit rodinné hádky a konflikty od skutečného domácího násilí. V případě konfliktu, hádky či dokonce rvačky je postavení stran rovné nebo se střídá (představte si dvě strany sporu, jejichž postavení a role se mohou i střídát jako ve filmu Válka Roseových). To není domácí násilí.

Domácí násilí naopak rovné postavení likviduje, vytváří jasné dělení rolí na osobu násilnou, kontrolující, a na osobu ohroženou, závislou.

Domácí násilí má tyto znaky:

- opakuje se
- intenzita a frekvence se stupňují
- nerovné postavení stran, jasné a neměnné role (osoba násilná a osoba ohrožená)
- dochází k němu stranou společenské kontroly, v soukromí

Domácí násilí samo od sebe neskončí, naopak má nebezpečnou tendenci eskalovat. Ohrožené osoby potřebují včasnou a účinnou pomoc, ochranu a podporu.

Intervenční centra nabízejí bezplatné služby v těchto oblastech:

- sociálně-právní poradenství
- zprostředkování kontaktu s dalšími odbornými pracovníky
- sestavení bezpečnostní plánu